

सुत्तनिपातो

राहुलसङ्किञ्चानेन
आनन्दकोसल्लानेन
जगदीसकस्सपेन च
सम्पादितो

उत्तमभिक्षुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A. C.)

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

क्रम संख्या

१२४२

काल नं०

२२४

४५७

खण्ड

सुत्तनिपातो

राहुलसङ्किञ्चानेन
आनन्दकोसल्लानेन
जगदीसकस्सपेन च
सम्पादितो

उत्तमभिक्षुना पकासितो

२४८१ बुद्धवच्छरे (1937 A. C.)

9252

प्राङ्निवेदनम्

पालिवाङ्मयस्य नागराक्षरे मुद्रणं अत्यपेक्षितमिति नाविदितचरं भारती-
येतिहासविविदिषूणाम् । संस्कृतपालिभाषयोरतिसामीप्यादपि यत् परस्सहमेभ्यः
जिज्ञासुभ्यः संस्कृतज्ञेभ्यः पालिग्रन्थराश्यवगाहनं दुष्करमिव प्रतिभाति तत् लिपि-
भेदादेव । एतदर्थमयमस्माकमभिनवः प्रयासः । अत्र नूतना अपि पाठभेदाः निधेया
उत्पासीदस्माकं मनीषा परं कालात्ययभीत्याऽत्र प्रथमभागे धम्मपदादन्यत्र न तत्
कृतमभूत् । अधोऽटिप्पणीषु मन्निवेशिताः पाठभेदाः । प्रायः Pali Text Society
मुद्रितेभ्यो ग्रन्थेभ्य उद्धृताः ।

अर्थसाहाय्यं विना अस्मत्समीहितं हृदि निगूहितमेव स्यात् । तत्र भदन्तेन
उत्तमस्थविरेण साहाय्यं प्रदाय महदुपकृतमिति निवेदयति—

कार्तिकशुक्लैकादश्यां
२४८० बुद्धाब्दे

राहुलः सांकृत्यायनः
आनन्दः कौसल्यायनः
जगदीशः काश्यपश्च

मुत्त-सूची

	पिटृङ्को		पिटृङ्को
१—उरगवग्गो	१	२३—राहुल-मुत्तं	३४
१—उरग-मुत्तं	१	२४—वंगीस-मुत्तं	३५
२—धनिय-मुत्तं	२	२५—सम्मापरिब्बाजनिय- मुत्तं	३७
३—खग्विसाण-मुत्तं	४	२६—धम्मिक-मुत्तं	३८
४—कसिभारद्वाज-मुत्तं	७	३—महावग्गो	४२
५—चुन्द-मुत्तं	९	२७—पब्बज्जा-मुत्तं	४२
६—पराभव-मुत्तं	१०	२८—पधान-मुत्तं	४३
७—वसल-मुत्तं	१२	२९—सुभासित-मुत्तं	४५
८—मेत्त-मुत्तं	१५	३०—सुन्दरिक्कभारद्वाज-मुत्तं	४६
९—हेमवत-मुत्तं	१५	३१—माघ-मुत्तं	४९
१०—आळक्क-मुत्तं	१८	३२—सभिय-मुत्तं	५२
११—विजय-मुत्तं	१९	३३—सेल-मुत्तं	५७
१२—मुनि-मुत्तं	२०	३४—सल्ल-मुत्तं	६३
२—चूळवग्गो	२३	३५—वासेट्ठ-मुत्तं	६४
१३—रतन-मुत्तं	२३	३६—कोकालय-मुत्तं	७०
१४—आमगंध-मुत्तं	२४	३७—नाळक-मुत्तं	७३
१५—हिरि-मुत्तं	२६	३८—द्वयतानुपस्सना-मुत्तं	७७
१६—महामंगल-मुत्तं	२६	४—अट्ठकवग्गो	८४
१७—सूचिलोम-मुत्तं	२७	३९—काम-मुत्तं	८४
१८—धम्मवरिय-मुत्तं	२८	४०—गुहट्ठक-मुत्तं	८४
१९—ब्राह्मणधम्मिक-मुत्तं	२९	४१—बुद्धट्ठक-मुत्तं	८५
२०—नावा-मुत्तं	३२	४२—सुद्धट्ठक-मुत्तं	८६
२१—फिंसील-मुत्तं	३३	४३—परमट्ठक-मुत्तं	८७
२२—उठ्ठान-मुत्तं	३४		

	पिट्ठको		पिट्ठको
४४—जरा-सुत्तं	८८	५८—पुण्णकमाणवपुच्छा	१११
४५—तिस्समेत्तेय्य-सुत्तं	८९	५९—मेत्तगूमाणवपुच्छा	११२
४६—पसूर-सुत्तं	९०	६०—धोतकमाणवपुच्छा	११३
४७—मागन्धिय-सुत्तं	९१	६१—उपसीवमाणवपुच्छा	११४
४८—पुराभेद-सुत्तं	९३	६२—तन्वमाणवपुच्छा	११५
४९—कलहविवाद-सुत्तं	९४	६३—हेमकमाणवपुच्छा	११६
५०—बूळवियूह-सुत्तं	९६	६४—तोदेय्यमाणवपुच्छा	११७
५१—महावियूह-सुत्तं	९७	६५—कप्पमाणवपुच्छा	११७
५२—तुवट्टक-सुत्तं	९९	६६—जतुकणिमाणवपुच्छा	११८
५३—अत्तवण्ड-सुत्तं	१००	६७—भद्रावुधमाणवपुच्छा	११९
५४—सारिपुत्त-सुत्तं	१०२	६८—उदयमाणवपुच्छा	११९
५—पारायणवग्गो	१०५	६९—पोसालमाणवपुच्छा	१२०
५५—वत्थुगाथा	१०५	७०—मोघराजमाणवपुच्छा	१२०
५६—अजितमाणवपुच्छा	११०	७१—पिंगियमाणवपुच्छा	१२१
५७—तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा	११०	७२—पारायणसुत्तं	१२२

सुत्तनिपातो

उरगवग्गो

(१—उरग-सुत्तं १।१)

यो^१ उप्पत्तितं विनेति कोधं विसतं^२ सप्पविसंऽव ओसधेहि ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१॥
 यो रागमुदच्छिदा असेसं भिसपुप्फंऽव सरोरुहं विगय्ह ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥२॥
 यो तण्हमुदच्छिदा असेसं सरित्तं सीघसरं विसोसं^३यित्वा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥३॥
 यो मानमुदब्बधी असेसं नल्लमेतुंऽव सुदुब्बलं महोघो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥४॥
 यो ताज्झगमा भवेसु सारं विचिनं पुप्फमिव उदुंबरेसु ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥५॥
 यस्स! न्तरतो न सन्ति कोपा इति भवाभवत्तं च वीतिवत्तो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥६॥
 यस्म वितक्का विधू^४पिता अज्झत्तं सुविकप्पिता असेसा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥७॥
 यो नाच्च^५सारी न पच्चसारी सब्बं अच्च^६गमा इमं पपञ्चं ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥८॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंऽति जत्त्वा लोके ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥९॥

^१ C. यो वे. ^२ M. विसटं. ^३ C. विसेसयित्वा. ^४ M. विदुसिता.

^५ M.—नच्चसारि. ^६ M. अज्झ°.

यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंति वीतलोभो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१०॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंति वीतरागो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥११॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंति वीतदोसो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१२॥
 यो नाच्चसारी न पच्चसारी सब्बं वितथमिदंति वीतमोहो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१३॥
 यस्मानुसया न सन्ति केचि मूला अकुसला समूहतासे ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१४॥
 यस्स द^१रथजा न सन्ति केचि ओरं आगमनाय पच्चयामे ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१५॥
 यस्स वनथजा न सन्ति केचि विनिबन्धाय भवाय हेतुकप्पा ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ॥१६॥
 यो नीवरणे पहाय पंच अ^२निघो तिण्णकथंकथो विसल्लो ।
 सो भिक्खु जहाति ओरपारं उरगो जिण्णमिव तच्चं पुराणं ति ॥१७॥

उरगसुत्तं निद्वितं ।

(२—धनिय-सुत्तं ११२)

पक्कोदनो दुद्ध^३खीरोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो ।) अनुतीरे महिया समानवासो ।
 छल्ला कुटि आहितो गिनि अथ चे पत्थ^४यसी पवस्स देव ॥१॥
 अक्कोधनो विग^५तखिलोऽहमस्मि (इति भगवा ।) अनुतीरे महियेकरत्तिवासो ।
 विवटा कुटि निब्बुतो गिनि अथ चे पत्थ^४यसी पवस्स देव ॥२॥
 अंधकमकसा न विज्जरे (इति धनियो गोपो ।) कच्छे^६रूळ्हतिणे चरन्ति गावो ।
 वुट्ठिंठपि सहेय्युं आगतं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥३॥
 वद्धा हि भिमी^७ सुसंखता^८ (इति भगवा ।) तिण्णो पार^९गतो विनेय्य ओघं ।
 अत्थो भिसिया न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥४॥

^१ M. उरगजा. ^२ C., B. अनीघो. ^३ M. ° खीरो. ^४ M.
 पत्थयसि. ^५ C. ° खीलो. ^६ M. गच्छे. ^७ M. इभिसि. ^८ M.
 °खाता. ^९ M. पारंगतो.

गोपी मम अस्सवा अलोला (इति धनियो गोपो ।) दीघरत्तं संवासिया मनापा ।
तस्सा न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥५॥

चित्तं मम अस्सवं विमुत्तं (इति भगवा ।) दीघर^१त्तं परिभावितं सुदन्तं ।
पापं पन मे न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥६॥

अ^२त्तेवतनभतोऽहमस्मि (इति धनियो गोपो ।) पुत्ता च^३मे समानिया अरोगा ।
तेसं न सुणामि किञ्चि पापं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥७॥

नाऽहं^४ भतकोऽस्मि कस्सचि (इति भगवा ।) निब्बिट्ठेन चरामि सब्बलोके ।
अत्थो भनिया^५ न विज्जति अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥८॥

अत्थि वसा अत्थि धेनुपा (इति धनियो गोपो ।) गोघरणियो पवेणि^६ योऽपि अत्थि ।
उसभोऽपि गवं^७पती च अत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥९॥

नत्थि वसा नत्थि धेनुपा (इति भगवा ।) गोघरणियो पवेणियोऽपि नत्थि ।
उसभोऽपि गवं^८पती च नत्थि अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१०॥

खीला^९ निखाता असंपवेधी (इति धनियो गोपो ।) दामा मुंजमया नवा मुसंठाना ।
न हि सक्खि^{१०} न्ति धेनुपाऽपि छेतुं अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥११॥

उसभोरिव छेत्व^{११} बंधनानि (इति भगवा ।) नागो पूतिलतं^{१२} ऽव दा^{१३} लयित्वा ।
नाऽहं पुन उपेस्सं^{१४} गब्भमेय्यं, अथ चे पत्थयसी पवस्स देव ॥१२॥

निन्नं च थलं च पूरयन्तो महामेघो पावस्सि तावदेव ।

मुत्वा देवस्स वस्सतो इममत्थं धनियो अभासथ ॥१३॥

लाभा वत नो अनप्पका ये मयं भगवन्तं अद्दसाम ।

सरणं तमुपेम चक्खुम सत्था नो हांहि तुवं महामुनि ॥१४॥

गोपी च अहं च अस्सवा ब्रह्मचरियं सुगते चरा^{१५} मसे ।

जातिमर^{१६} णस्स पारगा^{१७} दुक्खस्सन्तकरा भवामसे ॥१५॥

नन्दति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति मारो पापिमा ।) गोमि^{१८} को गोहि तथेव नन्दति ।

उपधी हि नरस्स नन्दना न हि सो नन्दति यो निरूपधि ॥१६॥

^१ M. दि°. ^२ M. °भटो. ^३ M. चेमे. ^४ M. भटको. ^५ M.

भटिया. बु० भटियाऽपि पि. ^६ M. पवेनियो. ^७ M. °ति. ^८ M. °ति च.

^९ C. खिळा. M. खिला. ^{१०} M. सक्खिस्सन्ति. ^{११} M. छेत्वा.

^{१२} C. दाळ०. M. पदालयित्वा. ^{१३} M. उपेय्यं. ^{१४} B. चरेमसे

इतिऽपि पाठं विकल्पेन्ति । ^{१५} M. जातिजरामरणस्स. ^{१६} M. ०गू.

^{१७} M. गोपियो, B. गोमियो.

सोचति पुत्तेहि पुत्तिमा (इति भगवा ।) गोमि^१को गोहि तथेव सोचति ।
उपधी हि नरस्स सोचना न हि सो सोचति यो निरूपधीति ॥१७॥

धनियसुत्तं निट्ठितं ।

(३—खग्गविसाण-सुत्तं १।३)

सब्बेसु भूतेसु निधाय दण्डं अविहेठयं^२ अञ्जतरं! पि तेसं ।
न पुत्तमिच्छेय्य कुतो सहायं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१॥
संसग्गजातस्स भव^३न्ति स्नेह, स्नेहान्वयं दुक्खमिदं पहेति ।
आदीनवं स्नेहजं पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२॥
मित्ते सुहज्जे अनुकंपमानो हापेति अत्थं पटि^४वद्धचित्तो ।
एतं भयं सन्थवे पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३॥
वंसो विसालोऽव^५ यथा विसत्तो पुत्तेसु दारेसु च या अपेक्खा^६ ।
वंसा^७कलीरोऽव असज्जमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४॥
मिगो अरञ्जमिह यथा अबद्धो येनिच्छकं गच्छति गोचराय ।
विञ्जू^८ नरो सेरितं^९ पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥५॥
आमन्तना^{१०} होति सहायमज्जे वामे^{११} ठाने गमने चारिकाय ।
अ^{१२}नभिज्झितं सेरितं^९ पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥६॥
खिड्डा रती होति सहायमज्जे पुत्तेसु च विपुलं होति पेमं ।
पियविप्पयोगं विजिगुच्छमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥७॥
चातुदिसो अप्पटिघो च होति सन्तुस्समानो इतरोनरेन ।
परिस्सयानं सहिता अछंभी^{१३} एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥८॥
दुस्संगहा पव्वजिताऽपि एके अथो गहट्ठा घरमावसन्ता ।
अप्पोस्सुक्को परपुत्तेसु हत्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥९॥

^१ M. गोपिको, गोपियो.

^२ N. अहेठयं.

^३ R. भवति स्नेहो.

^४ M. पटिबंधचित्तो.

^५ M. °च.

^६ C. अपेखा.

^७ C. °वलीरो

बु०—वंसकलीरो. M. वंसकलीरो.

^८ M. विञ्जू.

^९ निद्दे०—सेरि तं.

^{१०} M. °न्तणा.

^{११} M. वासेय्यठाने.

^{१२} M. अनतिच्छित्तं, अनभिच्छित्तं.

^{१३} बु०—अच्छंभी.

ओरोपयित्वा गिहिव्यञ्जनानि संसीन^१पत्तो यथा कोविळारो ।
 छेत्त्वान वीरो^२ गिहिवंधनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१०॥
 सचे लभेथ निपकं सहायं सद्धिचरं साधुविहारि^३ धीरं ।
 अभिभुय्य सब्बानि परिस्सयानि चरेय्य तेनत्तमनो सतीमा ॥११॥
 नोचे लभेथ निपकं सहायं सद्धिं चरं साधुविहारि धीरं ।
 राजाऽव रट्ठं विजितं पहाय एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१२॥
 अद्धा पसंसाम सहायसंपदं, सेट्ठा समा सेवितब्बा सहाया ।
 एते अलद्धा अनवज्जभोजी^४ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१३॥
 दिस्वा सुवण्णस्स पभस्सरानि कम्मरपुत्तेन मुनिट्ठितानि ।
 संघट्टमा^५ नानि दुवे भुजस्मि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१४॥
 एवं दुतियेन^६ सहा^७ मम! स्स वाचाभिलापो अभिसज्जना वा ।
 एतं भयं आर्याति पेक्खमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१५॥
 कामा हि चित्रा मधुरा मनोरमा विरूपरूपेन मथेन्ति चित्तं ।
 आदीनवं कामगुणेषु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१६॥
 ईती^८ च गण्डो च उपट्ठो च रोगो च सल्लं च भयं च मेऽतं ।
 एतं भयं कामगुणेषु दिस्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१७॥
 सीतं च उण्हं च खुदं^९ पिपासं वातातपे डंसिरिमपे च ।
 सव्वानि पेतानि अभिसंभवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१८॥
 नागोऽव यूथानि विवज्जयित्वा संजातखन्धो पटुमी उळारो ।
 यथाभिरन्तं विहरे^{१०} अरञ्जो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥१९॥
 अट्टानं^{११} तं संगणिकारतस्स यं फस्सये^{१२} सामयिकं^{१३} विमुत्ति ।
 आदिच्चबंधुस्स वचो निसम्म एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२०॥
 दिट्ठिविसूकानि^{१४} उपात्तिवत्तो पत्तो नियामं पटिलद्धमग्गो ।
 उप्पन्नज्जा^{१५} णोऽम्हि अतञ्जनेय्यो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२१॥
 निल्लोलुपो निक्कुट्ठो निप्पिपासो निम्मक्खो निद्धन्तकसावमोहो ।
 निरासयो^{१६} सब्बलोके भवित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२२॥

^१ M. संभिन्नं, संच्छिन्नं. ^२ M. धीरो. ^३ बु०-°रि. ^४ M. °जि.

^५ निहे०-संघट्टयन्तानि. ^६ निहे०-दुतीयेन. ^७ M. सह. ^८ M. ईति.

^९ M. खुदं. ^{१०} M. विहरं. ^{११} M. अट्टानं. ^{१२} M. यं स्सयेप नि०-
 (Franke). ^{१३} M. सामयिकं, सामायिकं. ^{१४} M. फु०-°विमुकानि.

^{१५} M. °णऽम्हि. ^{१६} निहे०-निराससो.

पापं सहायं परिवज्जयेथ अनत्थदस्सि विसमे निविट्ठं ।
 सयं न सेवे पसुतं पमत्तं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२३॥
 बहुस्सुतं धम्मधरं भजेथ मित्तं उळारं पटिभानवन्तं ।
 अञ्जाय अत्थानि विनेय्य कंखं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२४॥
 खिड्डुं रतिं^१ कामसुखं च लोके अनलंकरित्वा अनपेक्खमानो ।
 विभूसनट्ठाना^२ विरतो सच्चवादी एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२५॥
 पुत्तं च दारं पितरं च मातरं धनानि धञ्जानि च बंधवा^३नि ।
 हित्वान कामानि यथो^४धिकानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२६॥
 संगो एसो परित्तमेत्थ सोख्यं अप्पज्झादो दुक्खमेत्थ भिय्यो ।
 गळ^५ एसो इति जत्वा मुतीमा^६ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२७॥
 संदाल^७यित्वा संयोजनानि ^८जालंज्व भेत्वा सलिलम्बुचारी ।
 अग्गीव दड्ढं अनिवत्तमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२८॥
 ओक्खित्तचक्खु^९ न च पादलोलो गुत्तिन्द्रियो रक्खित्तमानसानो ।
 अनवस्सुतो अपरिड्ढ्यह्ममानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥२९॥
 ओहारयित्वा गिहिव्यञ्जनानि संछिन्नपत्तो^{१०} यथा पारिछत्तो ।
 कासायवत्थो अभिनक्खमित्वा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३०॥
 रसेसु गेधं अकरं अलोलो अनञ्जापोमी सपदानचारी ।
 कुले कुले अप्पटिवद्धचित्तो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३१॥
 पहाय पंचावरणानि चेतसो उपक्किलेमे व्यपनुज्ज^{११} सब्बे ।
 अनिस्सितो छेत्वा सिनेहदोसं^{१२} एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३२॥
 विपिट्ठिकत्त्वान सुखं दुखं^{१३} च पुब्बेज्व च सोमनदोमनस्सं^{१४} ।
 लद्धानुपेक्खं समथं विमुद्धं एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३३॥
 आरद्धविरियो परमत्थपत्तिया अलीनचित्तो अकुसीतवृत्ति ।
 दळ्हनिक्कमो थामवलूपपन्नो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३४॥

^१ M. खिड्डुरतिं.

^२ निट्ठे०—विभूसठाना.

^३ R. बंधवानि च.

^४ M. यतोधिकानि (द्र० M.I. ३७ ^२note). ^५ C. गलो, M. गण्डो,

गण्डो. ^६ निट्ठे०—मुतिमा. ^७ M. पदालयित्वा. Fsb. Nid. सन्दालयित्वा.

^८ C. जालं भेत्वा, M. जालं भित्वा, जालंज्व भित्वा. ^९ R. ०चक्खू.

^{१०} C. संछन्न०. ^{११} निट्ठे०—व्य०. ^{१२} बु०—म०—स्नेहं. ^{१३} M. दुक्खं.

^{१४} M. बु०—सोमनस्सदोमनस्सं.

पटिसल्लानं ज्ञानमरिञ्चमानो धम्मेषु निच्चं अनुधम्मचारी ।
 आदीनवं सम्मसिता भवेसु एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३५॥
 तण्हक्खयं पत्थयं अप्पमत्तो अनेलमूगो सुतवा सतीमा ।
 संखातधम्मो नियतो पधानवा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३६॥
 सीहोऽव सद्देषु असन्तसन्तो वातोऽव जालम्हि असज्जमानो ।
 पदुमंऽव तोयेन अलिप्पमानो^१ एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३७॥
 सीहो यथा दाठबली पसय्ह राजा मिगानं अभिभुय्यचारी ।
 सेवेथ पत्तानि सेनासनानि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३८॥
 मेत्तं उपेक्खं करुणं विमृत्तं आसेवमानो मुदितं च काले ।
 सव्वेन लोकेन अविहज्झमानो एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥३९॥
 रागं च दोमं च पहाय मोहं मंदा^२लयित्वा मंयोजनानि ।
 असन्तसं जीवितसंखयम्हि एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४०॥
 भजन्ति सेवन्ति च कारणत्था^३ निक्कारणा दुल्लभा अज्ज मित्ता ।
 अत्तट्ठपञ्चा^४ असुची^५ मनुस्सा एको चरे खग्गविसाणकप्पो ॥४१॥

खग्गविसाणसुत्तं निद्वितं ।

(४— कसिभारद्वाज-सुत्तं ११४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मगधेषु विहरति दक्खिणागिरिस्मिं
 एकनाळायं ब्राह्मणगामे । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पञ्च-
 मत्तानि नङ्गलसत्तानि पयुत्तानि होन्ति वप्पकाले । अथ खो भगवा पुट्टवण्हमयं
 निवामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो तेनुपसं-
 कमि । तेन खो पन समयेन कसिभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसता वत्तति ।
 अथ खो भगवा येन परिवेसता तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा एकमन्तं अट्ठासि ।
 अट्ठासो खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान भगवन्तं
 एतदवोच—अहं खो समण ! कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामि ;
 त्वंऽपि समण कसस्सु च वपस्सु च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जस्सूति ।

अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च, कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

^१ C, M. अलिप^० (द्र० २१५). ^२ M. पदालयित्वान, Fsb.
 संदालयित्वान. ^३ M. °त्ता. ^४ M. अत्तत्थ०. ^५ निद्दे०—असुचि मनुस्सा.

न खो पन मयं पस्साम भोतो गोतमस्स युगं वा नंगलं वा फालं वा पाचनं वा बलिवद्दे वा, अथ च पन भवं गोतमो एवं आह अहंऽपि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अञ्जभामि—

कस्सको पटिजानासि न च पस्साम ते कसि ।

कसिं नो पुच्छितो ब्रूहि यथा जानेमु ते कसि ॥१॥

सद्धा बीजं तपो वुट्ठि पञ्जा मे युगनंगलं ।

हिरि ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाचनं ॥२॥

कायगुत्तो वचीगुत्तो आहारे उदरे यतो ।

सच्चं करोमि निट्ठानं सोरच्चं मे पमोचनं ॥३॥

विरियं मे धुरधोरय्हं^१ योगक्खेमाधिवाहनं ।

गच्छति अनिवत्तन्तं यत्थ गन्त्वा न सोचति ॥४॥

एवमेसा कमी कट्ठा सा होति अमतप्फला ।

एतं कसिं कसित्वान सव्वदुक्खा पमुच्चतीति ॥५॥

अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो महत्तिया कंसपात्तिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो उपनामेसि—भुञ्जतु भवं गोतमो पायासं, कस्सको भवं, यं हि भवं गोतमो अमतफलं कसिं कसतीति—

गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं । संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।

गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा । धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेसा ॥६॥

अञ्जेन च केवलिनं महेसि । खीणामवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।

अन्नेन पानेन उपट्ठहस्सु । खेत्तं हि तं पुञ्जापेक्खस्स होतीति ॥७॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मीति । न खोऽहं तं ब्राह्मण पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अञ्जत्र तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा; तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासं अप्पहर्हस्ते वा छड्ढेहि, अप्पाणके वा उदके ओपिलापेहीति । अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिलापेसीति । अथ खो सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायाति चिट्ठिचिटायाति सन्धूपायाति सम्पधूपायाति । सेय्यथापि नाम फालो दिवससन्तत्तो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायाति चिट्ठिचिटायाति सन्धूपायाति सम्पधूपा-

यति, एवमेव सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिट्ठिचिटायति सन्धूपायति सम्पधूपायति। अथ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्ठजातो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच—अभिव्वकन्तं भो गोतम, अभिव्वकन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्सवा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति, एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो। एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसंघं च। लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंति। अलत्थ खो कसिभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं, अलत्थ उपसंपदं। अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा भारद्वाजो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो न चिरस्मेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा। अनगारियं पब्बजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसंपज्ज विहासि, खीणा जाति, वुमितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्तायाति अब्भज्जामि। अज्जतरो च खो पनायस्मा भारद्वाजो अरहतं अहोसीति।

कसिभारद्वाजमुत्तं निट्ठितं।

(५—चुन्द-सुत्तं १।५)

पुच्छामि मुनिं पहतपज्जं (इति चुन्दा कम्मरपुत्तो) बुद्धं धम्मस्सामि वीतनण्हं।

दिपट्ठुत्तमं^१ सारथीनं पवरं। कति लोके समणा तदिध ब्रूहि ॥१॥

चतुरो समणा न पञ्चमत्थि^२ (चुन्दाति भगवा) ते ते आविकरोमि सक्खिपुट्ठो।

मग्गजिनो मग्गदेसको च मग्गे जीवति यो च मग्ग दूसी ॥२॥

कं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा (इति चुन्दा कम्मरपुत्तो) मग्गक्खायी^३ कथं अनुत्थो होति।

मग्गे जीवति मे ब्रूहि पुट्ठो अथ मे आविकरोहि मग्गदूसि ॥३॥

^१ M. द्विपट्ठुत्तमं.

^२ R. पञ्चमोऽत्थि.

^३ R. मग्गज्जायी.

यो तिण्णकथंकथो विसल्लो निब्बाणाभिरतो अनानुगिद्धो^१ ।
 लोकस्स सदेवकस्स नेता तादिं मग्गजिनं वदन्ति बुद्धा ॥४॥
 परमं परमंऽति योऽध जत्वा अक्खाति विभजति इधेव धम्मं ।
 त कंखच्छिदं मुनिं अनेजं दुतियं भिक्खुनमाहु मग्गदेसिं ॥५॥
 यो धम्मपदे सुदेसिते मग्गे जीवति संयतो^२ सतीमा ।
 अनवज्जपदानि सेवमानो ततियं भिक्खुनमाहु मग्गजीवि ॥६॥
 छदन्तं कत्वान सुब्बतानं पक्खन्दि कुलदूसको पग्गम्भो ।
 मायावी असज्जतो पलापो पतिरूपेण चरं स मग्गदूसी ॥७॥
 एते च पटिविज्झि यो गहट्ठो सुतवा अरियसावको सपज्जो ।
 सब्बे नेतादिसाऽति जत्वा इति दिस्वा न हापेति तस्स सद्धा ।
 कथं हि दट्ठेन असंपदुट्ठं मुद्वं अमुद्वेन ममं करेय्याति ॥८॥

चुन्वसुत्तं निट्ठितं ।

(६—पराभव-सुत्तं १।६)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनार्थपिण्डकस्स आरामे । अथ खो अज्जानरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकणं जेतवनं ओभामेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि । उपसंक्रमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पराभवन्तं पुरिसं मयं पुच्छाम गीतमं ।
 भगवन्तं पट्ठुमागम्म किं पराभवतो मुखं ॥१॥
 सुविजानो भवं होति सुविजानो पराभवो ।
 धम्मकामो भवं होति धम्मदेस्सी पराभवो ॥२॥
 इति हेतं विजानाम पठमो सो पराभवो ।
 दुतियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥३॥
 असन्तस्स पिया होन्ति सन्ते न कुरुते पियं ।
 असतं धम्मं रोचेति तं पराभवतो मुखं ॥४॥

^१ C. अननुगिद्धो.

^२ R., C. सज्जतो.

इति हेतं विजानाम दुतियो सो पराभवो ।
 ततियं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥५॥
 निदासीली सभासीली अनुद्रुता च यो नरो ।
 अलसो कोधपञ्जाणो तं पराभवतो मुखं ॥६॥
 इति हेतं विजानाम ततियो सो पराभवो ।
 चतुर्थं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥७॥
 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं
 पहु^१ सन्तो न भरति तं पराभवतो मुखं ॥८॥
 इति हेतं विजानाम चतुर्थो सो पराभवो ।
 पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥९॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अज्जं वा पि वनिब्बकं ।
 मुसावादेन वञ्चेति तं पराभवतो मुखं ॥१०॥
 इति हेतं विजानाम पञ्चमो सो पराभवो ।
 छट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥११॥
 पहतवित्तो पुरिसो सहिरज्जो सभोजनो ।
 एको भुज्जति सादूनि तं पराभवतो मुखं ॥१२॥
 इति हेतं विजानाम छट्ठमो सो पराभवो ।
 सत्तमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१३॥
 जातिथद्धो धनत्थद्धो गोत्तत्थद्धो च यो नरो ।
 सं जानिं अतिमज्जेति तं पराभवतो मुखं ॥१४॥
 इति हेतं विजानाम सत्तमो सो पराभवो ।
 अट्ठमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१५॥
 इत्थिधुत्तो मुगाधुत्तो अक्खधुत्तो च यो नरो ।
 लद्धं लद्धं विनासेति तं पराभवतो मुखं ॥१६॥
 इति हेतं विजानाम अट्ठमो सो पराभवो ।
 नवमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१७॥
 सेहि दारेहिऽसन्तुट्ठो^२ वेसियासु पदिस्सति ।
 दिस्सति परदारेसु तं पराभवतो मुखं ॥१८॥
 इति हेतं विजानाम नवमो सो पराभवो ।
 दसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥१९॥

१ R. पहु.

२ M. दारेहणं. C. °संतुट्ठो.

अतीतयोन्वनो पोसो आनेति तिबस्त्थनि ।

तस्सा इस्सा न सुपति तं पराभवतो मुखं ॥२०॥

इति हेतं विजानाम दसमो सो पराभवो ।

एकादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥२१॥

इत्थिसोण्डि विकिरणि पुरिसं वाज्जि तादिसं ।

इस्सरियस्मि ठापेति तं पराभवतो मुखं ॥२२॥

इति हेतं विजानाम एकादसमो सो पराभवो ।

द्वादसमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥२३॥

अप्पभोगो महातण्हो खत्तिये जायते कुले ॥

सोऽध रज्जं पत्थयति तं पराभवतो मुखं ॥२४॥

एते पराभवे लोके पण्डितो समवेक्खिय ।

अरियो दस्सनसंपन्नो स लोकं भजते सिवज्जति ॥२५॥

पराभवमुत्तं निद्वितं ।

(७—वसल-सुत्तं १७)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्ड-
कस्स आरामे । अथ खो भगवा पुत्रण्हसमयं निवासित्वा पत्तचीवरमादाय
सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स
निवेसने अग्गिपज्जलितो होति, आट्टति तग्गहिता । अथ खो भगवा सावत्थियं
सपदानं पिण्डाय चरमानो येन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनुपयं-
कमि । अट्ठासा खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं दूरतोऽव आगच्छन्तं ।
दिस्वान भगवन्तं एतदवोच—तत्रेव मुण्डक, तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक तिट्ठा-
हीति । एवं वुत्ते भगवा अग्गिकभारद्वाजं ब्राह्मणं एतदवोच—जानामि पन त्वं
ब्राह्मण वसलं वा वसलकरणे वा धम्मेऽति । न ख्वाहं भो गोतम जानामि वसलं
वा वसलकरणे वा धम्मे । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु, यथाऽहं जानेय्यं
वसलं वा वसलकरणे वा धम्मेऽति । तेन हि ब्राह्मण सुणाहि, साधुकं मनसि
करोहि, भासिस्सामीति । एवं भोऽति खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो
पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच—

कोधनो उपताही च पापमक्खी च यो नरो ।

विपन्नदिट्ठी मायावी तं जज्जा वसलो इति ॥१॥

एकजं वा द्विजं वाऽपि योऽथ पाणं विहिंसति ।
 यस्स पाणे दया नत्थि तं जञ्जा वसलो इति ॥२॥
 यो हन्ति परिरुन्धति गामानि निगमानि च ।
 निग्गाहको समञ्जातो तं जञ्जा वसलो इति ॥३॥
 गामे वा यदि वा रञ्जे यं परेसं ममायितं ।
 थेय्या अदिन्नं आदियति तं जञ्जा वसलो इति ॥४॥
 यो हवे इणमादाय चुज्जमानो पलायति ।
 न हि ते इणमत्थीति तं जञ्जा वसलो इति ॥५॥
 यो वे किञ्चिक्खकम्यता पन्थस्मि वजतं जनं ।
 हन्त्वा किञ्चिक्खमादेति तं जञ्जा वसलो इति ॥६॥
 यो अत्तेहेतु परहेतु धनहेतु च यो नरो ।
 सक्खिपुट्ठो मुसा ब्रूति तं जञ्जा वसलो इति ॥७॥
 यो ज्ञातीनं सखानं वा दारेमु पटिदिस्सति ।
 सहसा संपियेन वा तं जञ्जा वसलो इति ॥८॥
 यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं ।
 पहु सन्तो न भरति तं जञ्जा वसलो इति ॥९॥
 यो मातरं वा पितरं वा भातरं भगिनिं समुं ।
 हन्ति रोसेति वाचाय तं जञ्जा वसलो इति ॥१०॥
 यो अत्थं पुच्छितो सन्तो अनत्थमनुसासति ।
 पटिच्छन्नेन मन्तेति तं जञ्जा वसलो इति ॥११॥
 यो कत्वा पापकं कम्मं मा मं जञ्जाऽति डच्छति ।
 यो पटिच्छन्नकम्मन्तो तं जञ्जा वसलो इति ॥१२॥
 यो वे परकुलं गत्वा भुत्वान सुचिभोजनं ।
 आगतं न पटिपूजेति तं जञ्जा वसलो इति ॥१३॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा अञ्जं वाऽपि वनिब्बकं ।
 मुसावादेन वञ्चेति तं जञ्जा वसलो इति ॥१४॥
 यो ब्राह्मणं वा समणं वा भत्तकाले उपट्ठिते ।
 रोसेति वाचा न च देति तं जञ्जा वसलो इति ॥१५॥
 असत्तं^१ योऽथ पब्रूति मोहेन पल्लिगुण्ठितो^२ ।
 किञ्चिक्खं निजिगिसानो तं जञ्जा वसलो इति ॥१६॥

यो चत्तानं समुक्कंसे परं चमवजानति ।
 निहीनो मेन मानेन तं जञ्जा वसलो इति ॥१७॥
 रोसको कदरियो च पापिच्छो मच्छरी सटो ।
 अहिरिको अनोत्तप्पी तं जञ्जा वसलो इति ॥१८॥
 यो बुद्धं परिभासति अथवा तस्स सावकं ।
 परिब्बाजं गहट्ठं वा तं जञ्जा वसलो इति ॥१९॥
 यो वे अतरहा सन्तो अरहं पटिजानति ।
 चोरो सब्रह्मके लोके एस खो वसलाधमो ।
 एते खो वसला वुत्ता मया वो ये पकासिता ॥२०॥
 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणो ॥२१॥
 तदमिनाज्जि जानाथ यथा मेज्जं निदस्सनं ।
 चण्डालपुत्तो सोपाको मातङ्गो इति विस्सुतो ॥२२॥
 सो यसं परमं पत्तो मातङ्गो यं सुदुल्लभं ।
 आगच्छुं तस्सुपट्ठानं खत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥२३॥
 सो देवयानमारुह् विरजं सो महापथं ।
 कामरागं विराजेत्वा ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
 न नं जाति निवारेसि ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥२४॥
 अज्झायककुले जाता^१ ब्राह्मणा मन्तबन्धुनो ।
 ते च पापेसु कम्मेषु अभिण्हमुपदिस्सरे ॥२५॥
 दिट्ठेव धम्मे गारय्हा संपराये च दुग्गाति ।
 न ते जाति निवारेति दुग्गच्चा गरहाय वा ॥२६॥
 न जच्चा वसलो होति न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
 कम्मुना वसलो होति कम्मुना होति ब्राह्मणोऽति ॥२७॥

एवं वुत्ते अगिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिककन्तं भो
 गोतम... पे०... धम्मं च भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु
 अज्जतगे पाणुपेतं सरणं गतंति ।

^१ B. 'अज्झायका कुले जाता' इत्यपि पाठः.

(८—मेत्त-सुत्तं १।८)

करणीयमत्थकुसलेन यं तं सन्तं पदं अभिसमेच्च ।
 सक्को उज्जु च मूजु च सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी ॥१॥
 सन्तुस्सको च सुभरो च अप्पकिच्चो च सल्लहुकवुत्ति ।
 सन्तिन्द्रियो च निपको च अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिद्धो ॥२॥
 न च खुदं समाचरे किञ्चि येन विज्जु परे उपवदेयुं ।
 सुखिनो वा खेमिनो होन्तु सब्बे सत्ता भवन्तु सुखितत्ता ॥३॥
 ये केचि पाणभूतत्थि तसा वा थावरा वा अनवसेसा ।
 दीघा वा ये महन्ता वा मज्झिमा रस्सकाऽणुकथूला ॥४॥
 दिट्ठा वा येव^१ अदिट्ठा ये च दूरे वसन्ति अविदूरे ।
 भूता वा संभवेसी वा सब्बे सत्ता भवन्ति सुखितत्ता ॥५॥
 न परो परं निकुब्बेथ नातिमज्जेथ कत्थचि नं कञ्चि
 व्यारोमना पटिघसज्जा नाज्जमज्जम्स दुक्खमिच्छेय्य ॥६॥
 माता यथा नियं पुत्तं आयुसा एकपुत्तमनुरक्खे ।
 एवंऽपि सब्बभूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥७॥
 मेत्तं च सब्बलोकिस्मि मानसं भावये अपरिमाणं ।
 उद्वं अधो च तिरियं च असंवाधं अवेरं असपत्तं ॥८॥
 तिट्ठं चरं निमिन्नो वा सयानो वा यावतस्स विगतमिद्धो ।
 एतं सति अधिट्ठेय्य ब्रह्ममेत्तं विहारं इधमाहु ॥९॥
 दिट्ठिं च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन संपन्नो ।
 कामेसु विनेय्य^२ गेधं न हि जानु गब्भमेय्यं पुनरेतीति ॥१०॥

मेत्तमुत्तं निट्ठितं ।

(९—हेमवत-सुत्तं १।९)

अज्ज पण्णरसो उपोसथो (इति सातागिरो यक्खो) दिव्या रत्ति उपट्ठिता ।
 अनोमनामं सत्थारं हन्द पस्साम गोतमं ॥१॥
 कच्चि मनो सुपणिहितो (इति हेमवतो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 कच्चि इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥२॥

^१ M. ये च अविट्ठा.

^२ N., M. विनय.

मनो चस्स सुपणिहितो (इति सातागिरो यक्खो) सब्बभूतेसु तादिनो ।
 अथो इट्ठे अनिट्ठे च संकप्पस्स वसीकता ॥३॥
 कच्चि अदिन्नं नादियति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि पाणेषु सञ्जातो ।
 कच्चि आरा पमादम्हा कच्चि ज्ञानं न रिञ्चति ॥४॥
 न सो अदिन्नं आदियति (इति सातागिरो यक्खो) अथो पाणेषु सञ्जातो ।
 अथो आरा पमादम्हा बुद्धो ज्ञानं न रिञ्चति ॥५॥
 कच्चि मुसा न भणति (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि न खीणव्य^१प्यथो ।
 कच्चि वेभूतियं नाह कच्चि सम्पं न भासति ॥६॥
 मुसा च सो न भणति (इति सातागिरो यक्खो) अथो न खीणव्यप्यथो ।
 अथो वेभूतियं नाह मन्ता अत्थं सो भासति ॥७॥
 कच्चि न रज्जति कामेसु (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि चित्तं अनाविलं ।
 कच्चि मोहं अतिककन्तो कच्चि धम्मेसु चक्खुमा ॥८॥
 न सो रज्जति कामेसु (इति सातागिरो यक्खो) अथो चित्तं अनाविलं ।
 सब्बं मोहं अतिककन्तो बुद्धो धम्मेसु चक्खुमा ॥९॥
 कच्चि विज्जाय संपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) कच्चि संमुद्वचारणो ।
 कच्चिऽस्स आसवा खीणा कच्चि नत्थि पुनब्भवो ॥१०॥
 विज्जाय चेव^२ संपन्नो (इति सातागिरो यक्खो) अथो संमुद्वचारणो ।
 सब्बस्स आसवा खीणा नत्थि तस्स पुनब्भवो ॥११॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो नं पसंससि ॥११ (अ) ॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं धम्मतो अनुमोदसि ॥११ (आ) ॥
 संपन्नं मुनिनो चित्तं कम्मना व्यप्यथेन च ।
 विज्जाचरणसंपन्नं हन्द पस्साम गोतमं ॥१२॥
 एणिज्जं किसं धीरं अप्पाहारं अलोलुपं ।
 मुनिं वनस्मिं ज्ञायन्तं एहि पस्साम गोतमं ॥१३॥
 सीहंस्वेकचरं नागं कामेसु अनपेक्खिनं ।
 उपसंकम्म पुच्छाम मच्चुपासा पमोचनं ॥१४॥
 अक्खातारं पवत्तारं सब्बधम्मान पारगुं ।
 बुद्धं वेरभयातीतं मयं पुच्छाम गोतमं ॥१५॥

^१ B. 'नाखीणव्यप्यथो' इत्यपि.

^२ R. विज्जायमेव.

किस्मि लोको समुपपन्नो (इति हेमवतो यक्खो) किस्मि कुब्बन्ति मन्थवं ।
 किस्स लोको उपादाय किस्मि लोको विहञ्जति ॥१६॥
 छस्सु^१ लोको समुपपन्नो (हेमवताति भगवा) छस्सु^१ कुब्बन्ति मन्थवं ।
 छन्नमेव उपादाय छस्सु^१ लोको विहञ्जति ॥१७॥
 कतमं तं उपादानं एत्थ लोको विहञ्जति ।
 निव्यानं पुच्छितो ब्रूहि कथं दुक्खा पमुच्चति ॥१८॥
 पंच कामगुणा लोके मनोल्लटा पमोदिता ।
 एत्थ छन्दं विराजेत्वा एवं दुक्खा पमुच्चति ॥१९॥
 एतं लोकस्स निव्यानं अक्खानं वो यथानथं ।
 एतं वो अहमक्खामि एवं दुक्खा पमुच्चति ॥२०॥
 को मूध तरति ओघं कोऽध तरति अण्णवं ।
 अप्पतिट्ठे अनालम्बे को गंभीरे न सीदति ॥ २१ ॥
 सब्बदा सीलसंपन्नो पज्जवा मुममाहितो ।
 अज्जत्तचिन्ती^२ सतिमा ओघं तरति दुत्तरं ॥२२॥
 विरत्तो^३ कामसञ्जाय सब्बसंयोजनानिगो ।
 नन्दीभवपरिक्खीणो सो गंभीरे न सीदति ॥२३॥
 गंभीरपज्जं निपुणत्थर्दास्मं, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।
 तं पस्सथ सब्बधि विप्पमुत्तं, दिव्वे पथे कममानं^४ महेसि ॥२४॥
 अनोमनामं निपुणत्थर्दास्सि, पज्जाददं कामालये असत्तं ।
 तं पस्सथ सब्बविद्ं सुमेधं, अरिये पथे कममानं^४ महेसि ॥२५॥
 सुदिट्ठं वत नो अज्ज सुप्पभातं सुट्ठितं ।
 यं अद्दमाभ संबुद्धं ओघनिण्णमनासवं ॥२६॥
 इमे दमसता यक्खा इद्धिमन्तो यसस्सिनो ।
 सब्बे तं सरणं यन्ति त्वं नो सत्था अनुत्तरो ॥२७॥
 ते मयं विचरिस्साम गामा गामं नगा नगं ।
 नमस्समाना संबुद्धं थम्मस्स च मुधम्मतंजति ॥२८॥

हेमवतसुतं^५ ।

^१ M. छसु. ^२ M. अज्जत्तसञ्जी. ^३ 'M. विरत्तो' इत्यपि. ^४ M. चंकमनं. ^५ P. सातागिरिसुत्तं ति एकच्चेहि वुच्चति.

(१०—आळवक-सुत्तं १।१०)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति आळवकस्स यक्खस्स भवते । अथ खो आळवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । दुतियंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । ततियंऽति खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । साधावुसोऽति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोऽति भगवा पाविसि । चतुत्थंऽपि खो आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच—निक्खम समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो निक्खमिस्सामि, यं ते करणीयं तं करोहीति । पञ्चं तं समण पुच्छिस्सामि सचे मे न व्याकरिस्ससि^१ चित्तं वा ते खिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारंगगाय खिपिस्सामीति । न ख्वाहं तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समागके सन्नह्मके सस्समणन्नाह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारंगगाय खिपेय्य, अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाकंखमीति । अथ खो आळवको यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

किं सूध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं । किं मु मुचिण्णं मुखमावह्माति ।
 किं मु हवे मादुतरं रमानं । कथंजीविं जीवितामाहुं सेट्ठं ॥१॥
 सद्धीध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं । धम्मो मुचिण्णो मुखमावह्माति ।
 सच्चं हवे सादुतरं रसानं । पञ्जाजीविं जीवितामाहुं सेट्ठं ॥२॥
 कथं मु तरती^२ ओघं कथं मु तरति अण्णवं ।
 कथं मु दुक्खं अच्चेति कथं मु परिमुज्जति ॥३॥
 सद्धाय तरती^३ ओघं अप्पमादेन अण्णवं ।
 विरियेन दुक्खं अच्चेति पञ्जाय परिमुज्जति ॥४॥
 कथं मु लभते पञ्जं कथं मु विन्दते धनं ।
 कथं मु किन्ति पण्णोति कथं मित्तानि गन्थति ।
 अस्मा लोका परं लोकं कथं पेच्च न मोचति ॥५॥
 सट्ठहानो अरहतं धम्मं निव्वाणपत्तिया ।
 सुस्सूसा लभते पञ्जं अप्पमत्तो विचक्खणो ॥६॥

^१ बु०—व्याकरिस्सासे.^२ M. तरति.^३ M. यो.

पतिरूपकारी धुरवा उट्ठाता विन्दते धनं ।

सच्चेन किंति पप्पोति ददं मित्तानि गन्थति ॥७॥

यस्सेते चतुरो धम्मा सद्धस्स घरमेसिनो ।

सच्चं धम्मो धिति चागो स वे पेच्च न सोचति ।

अस्मा लोका परं लोकं स वे पेच्च न सोचति ॥८॥

इद्धघ अज्जोऽपि पुच्छस्सु पुथू समणब्राह्मणे ।

यदि सच्चा दमा चागा खन्त्या भिय्योऽघ विज्जति ॥९॥

कथं नु दानि पुच्छेय्यं पुथू समण ब्राह्मणे ।

सो^१ऽहं अज्ज पजानामि यो^२ चत्थो^३ संपरायिको ॥१०॥

अत्थाय वन मे बुद्धो वासायाळविमागमा ।

सोऽहं अज्ज पजानामि यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥११॥

सो अहं विचग्गिस्सामि गामा गामं पुरा पुरं ।

नमस्समानो संबुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतंऽति ॥१२॥

एवं^४ वृत्ते आळवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच-अभिवक्कन्तं भो गोतम...
पे०... भिक्खुसंघं च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेतं
मरणं गतंति ।

आळवकसुत्तं निट्ठितं ।

(११—विजय-सुत्तं १।११)

चरं वा यदि वा तिट्ठं निसिन्नो उद वा सयं ।

मम्मिज्जेति पसारेलि एसा कायस्स इज्जता ॥१॥

अट्ठितहारुसंयुत्तो तचमंसावलेपनो ।

छविआ कायो पटिच्छन्नो यथा भूतं न दिस्सति ॥२॥

अन्तपूरो उदरपूरो यकणेळस्स वत्थिनो ।

हृदयस्स पप्फासस्स वक्कस्स पिहकस्स च ॥३॥

सिधाणिकाय खेळस्स सेदस्स च मेदस्स च ।

लोहितस्स लसिकाय पित्तस्स च वसाय च ॥४॥

^१ M. तरित. ^२ M. सो. ^३ R. अत्थो. ^४ नास्ति गद्य पाठ एष

बर्म—P. T. S. संस्करणयोः

अथस्स नवहि सोतेहि असुचि सवति सब्बदा ।
 अक्खिग्ग्हा अक्खिग्ग्थको कण्णग्ग्हा कण्णग्ग्थको ॥५॥
 सिघाणिका च नासातो मुखेन वमतेकदा^१ ।
 पित्तं सेहं च वमति कायग्ग्हा सेदजल्लिका ॥६॥
 अथऽस्स मुसिरं सीसं मत्थलूंगस्स पूरितं ।
 मुभतो नं मञ्जाती^२ बालो अविज्जाय पुग्गवतो ॥७॥
 यदा च सो मतो सेति उद्धमातो विनीलको ।
 अपविद्धो मुसानस्मि अनपेक्खा होति ज्ञातयो ॥८॥
 खादन्ति नं सुवाना^३ च मिगाला च वका किमी ।
 काका गिज्जा च खादन्ति ये चऽञ्जो सन्ति पाणिनो^४ ॥९॥
 सुत्वान बुद्धवचनं भिक्खु पञ्जाणवा इध ।
 सो खो नं परिजानाति यथाभूतं हि पस्सति ॥१०॥
 यथा इदं तथा एतं यथा एतं तथा इदं ।
 अज्झत्तं च वहिद्धा च काये छन्दं विराजये ॥११॥
 छन्दरागविरत्तो सो भिक्खु पञ्जाणवा इध ।
 अज्झगा अमतं सन्ति निव्वाण^५ पदमच्चुत्तं ॥१२॥
 द्विपादको^६ ऽयं असुचि दुग्गन्धो परिहीरति ।
 नानाकुणपपरिपूरो विस्सवन्तो ततो ततो ॥१३॥
 एतादिमेन कायेन यो मञ्जो उण्णमेतवे ।
 परं वा अवजानेय्य किमञ्जत्र अदरसनाज्जति ॥१४॥
 विजयमुत्तं^७ निट्ठितं ।

(१२—मुनि-सुत्तं १।१२)

मन्थवातो^८ भयं जातं निकेता जायते रजो ।
 अनिकेतममन्थवं एतं वे मुनिदस्सतं ॥ १ ॥
 यो जान मुच्छिज्ज न रोपयेय्य, जायन्तमस्म नानुण्वेच्छे ।
 तमाहु एकं मुनिनं चरन्तं, अदक्खि^९ सो मन्तिपदं महेसि^{१०} ॥ २ ॥

^१ M. वमति एकदा. ^२ M. मञ्जाति. ^३ C. सुवाणा. R. सुपाणा.
^४ B., R., C. पाणयो. ^५ M. निव्वाणं पदमच्चुत्तं. ^६ M. द्विपादकोऽयं.
^७ B. 'कायविच्छन्दनिकमुत्तं' तिपि. ^८ M. संधवतो. ^९ M., C.
 अदक्खि. ^{१०} M. महेसि.

संखाय वत्थूनि पहाय^१ वीजं, सिनेहमस्स नानुप्पवेच्छे ।
 स वे मुनी^२ जातिखयन्तदस्सी, तक्कं पहाय न उपेति संखं ॥३॥
 अञ्जाय सब्बानि निवेसनानि, अनिकामयं अञ्जातरंऽपि तेसं ।
 स वे मुनी वीतगेधो अगिद्धो, नायूहति पारगतो हि होति ॥४॥
 सब्बाभिभुं सब्बविदुं मुमेधं, सब्बेसु धम्मेषु अनूपलित्तं ।
 सब्बंजहं तण्हक्खये विमुत्तं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥५॥
 पञ्जाबलं सीलवतूपपन्नं, समारहितं ज्ञानरतं सतीमं ।
 संग्गा पमुत्तं अखिलं^३ अनासवं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥६॥
 एकं चरतं मुनि अप्पमत्तं, निन्दापसंसामु अव्येधमानं ।
 सीहंस्व सदेसु असन्तसन्तं, वारंस्व जालम्हि असज्जमानं ।
 पटुमंस्व तोयेन अलिप्पमानं, नेताग्मञ्जेममनञ्जनेञ्जं ।
 तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥७॥
 यो ओगाहने^४ श्मभोग्वाभिजायति, यास्मि परे वाचा^५पग्यन्तं वदन्ति ।
 तं वीतरागं सुममादित्तिन्द्रियं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥८॥
 यो वे ठित्तो तसरंस्व उज्जु, जिगुच्छति कम्महेहि पापकेहि ।
 वीमंसमानो विमसं समं च, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥९॥
 यो सञ्जाततो न करोति पापं, दहरो च मज्झो च मुनी यततो ।
 अरोमनेय्यो सो न रोमेति कंचि, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१०॥
 यदगतो मज्झतो मेमतो वा, पिण्डं लभेथ परदत्तूपजीवी ।
 नालं थुत्तं नोऽपि निपच्चवादी, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥११॥
 मुनि चरन्तं विरतं मेथुनस्मा, यो योव्वने न उपानिवज्जतं क्वचि ।
 मदप्पमादा विरतं विप्पमत्तं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१२॥
 अञ्जाय लोकं परमत्थदास्सि, ओघं समुदं अतितरिय तादि ।
 तं छिन्नगन्थं असितं अनासवं, तं वाऽपि धीरा मुनि वेदयन्ति ॥१३॥
 असमा उभो^६ दूरविहारवुत्तिनो,
 गिहि दारपोसी अममो च सुब्बतो ।
 परपाणरोधाय गिही^७ असञ्जातो,
 निच्चं मुनी^८ रक्खति पाणिनो^९ यतो ॥१४॥

^१ R., B. पमाय. M. समाय.^२ M. मुनि.^३ C. सखिलं.^४ M. ओगहणे. C. गाहणे.^५ M. वाचं.^६ C. वुभो.^७ M. गिहि.^८ M. मुनि.^९ P.T.S. पाणिने.

सिखी यथा नीलगीवो विहंगमो,
 हंसस्स नोपेति जवं कुदाचनं ।
 एवं गिही^१ नानुकरोति भिक्खुनो,
 मुनिनो विवित्तस्स वनम्हि ज्ञायतोऽति ॥१५॥
 मुनिमुत्तं निट्ठितं ।

उरगवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धानं—

उरगो भनियो वेव विमाणं च तथा कस्मि ।
 चृन्दो पगम्भो वेव वसलो मेत्तभावना ॥
 मानागिगे आलवको विजयो च तथा^२ मुनि
 द्वादसेतानि सुत्तानि उरगवग्गोऽति वृत्तानि ॥

२—चूळवगो

(१३—रतन-सुत्तं २।१)

यानीध भूतानि समागतानि , भुम्मानि वा यानि व अल्लल्लिक्वे ।
 सब्बे व भूता सुमत्ता भवन्तु , अथो पि सक्कच्च मुणन्तु भामितं ॥१॥
 तस्मा हि भूता तिसामेथ सब्बे , मेत्तं करोथ मानुमिया पजाय ।
 दिवा च रत्तो च हरन्ति ये ब्रालि , तस्मा हि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥२॥
 ये किञ्चि वित्तं उध वाहुरं वा , मुग्गेसु वा ये रत्तनं पणीतं ।
 न तो समं अत्थि तथागतेन , इदंऽपि वृद्धे रत्तनं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥३॥
 जयं विरागं अमत्तं पणीतं , यदज्झया सक्कमुत्ती समाहितं ।
 न तेन धम्मेन समत्थि किञ्चि , इदंऽपि धम्मे रत्तनं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥४॥
 ये वुद्धमेट्ठो परिवण्णया मुचि , समाधिमानन्तरिकज्झामाह ।
 समाधिना तेन समो न विज्जति , इदंऽपि धम्मे रत्तनं पणीतं ।
 एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥५॥
 ये पुग्गला अट्ठ मत्तं पमत्था , चत्तारि एतांति युगानि होन्ति ।
 ते दक्खिण्येया मुगतस्स मावका , एतेसु दिन्नाति महप्फलयानि ।
 इदंऽपि संघे रत्तनं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥६॥
 ये सुप्पयुत्ता मनसा दल्लहेत , निक्कामितो गोतमसामनम्हि ।
 ते पत्तिपत्ता अमत्तं विगय्ह , लद्धा मग्धा निब्बति भुज्जमाता ।
 इदंऽपि संघे रत्तनं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥७॥
 यथिन्दखील्लो पठवि मितो मिया , चतुर्विध वातेहि असम्पकम्पियो ।
 तथूपमं सप्पृग्मिं वदामि , यो अरियमच्चानि अवेच्च पम्सति ।
 इदंऽपि संघे रत्तनं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥८॥
 ये अरियमच्चानि विभावयन्ति , गंभीरपज्जेन सुदेसितानि ।
 किञ्चापि ते होन्ति भुसप्पमत्ता , न ते भवं अट्ठमं आदियन्ति ।
 इदंऽपि संघे रत्तनं पणीतं , एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥९॥

महावज्रस्य दस्सनसंपदाय, तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
 मक्कायदिदं विचिकिच्छितं च, सीलवत्तं वाज्जिप यदत्थि किञ्च ।
 चतूहपायेह च विप्पमुत्तो, छ चाभिठानानि अभब्बो कान्तं ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१०॥
 किञ्चापि सो कम्मं करोति पापकं, कायेन वाचा उद चेतसा वा ।
 अभब्बो सो तस्मा पटिच्छदाय, अभवता दिट्ठपदस्स वृत्ता ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥११॥
 वनप्पगुम्बे यथा फुस्सितग्गे, गिम्हान मासे पठमास्मि गिम्हे ।
 नथूपमं धम्मवरं अदेसयि, निव्वाणगामि परमं हिताय ।
 इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१२॥
 वरो वरञ्ज् वरदो वराहरो, अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
 इदंपि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१३॥
 खीणं पुराणं नवं नत्थि संभवं, विरत्तचित्ता आपत्तिके भवस्मि ।
 ते खीणबीजा अविस्सुहिलन्दा, निव्वन्ति धीरा यथाज्यं पदीपो ।
 इदंपि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१४॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानिव अन्तलिक्खे ।
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, बुद्धं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१५॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, धम्मं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१६॥
 यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे
 तथागतं देवमनुस्सपूजितं, संघं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१७॥
 रतनसुत्तं निदिठं ।

(१४—आमगन्ध-सुत्तं २।२)

मामाकाचिगूलक^१ चीनकानि^२, पत्तप्फलं मूलप्फलं गावप्फलं ।
 धम्मेन लद्धं सतमस्तमाना^३, न कामकामा अल्लिकं भणन्ति ॥१॥
 यदस्स^४मानो मुक्तं मुनिद्वितं, परेहि दिष्टं पयतं पणीतं ।
 सालीनमद्यं परिभुञ्जमानो, सो भुञ्जमि^५ कस्सप आमगन्धं ॥२॥

^१ R. दिगुलक. ^२ M. चीनकानि च. ^३ R. सतमञ्जमाना. C. सतमसमाना. ^४ R., C. यदञ्जमानो. ^५ R. भुञ्जती. M. भुञ्जति

न आमगन्धो मम कप्पतीति , इच्छेव त्वं भासति ब्रह्मबन्धु^१ ।
 सालीनमन्नं परिभुञ्जमानो , सकुन्तममेहि सुसंखतेहि ।
 पुच्छामि तं कस्सप एतमत्थं , कथणकारो तव आमगन्धो ॥३॥
 पाणातिपातो वध-छेद-बन्धनं , थेय्यं मुसावादो निकतिवञ्चनानि च ।
 अज्जेनकुत्तं* परदारसेवना , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥४॥
 ये इध कामेसु अमञ्जता जना , रमेसु गिद्धा असुचीक^२मिस्सिता
 नत्थीकदिट्ठि^३ विसमा दुरन्नया , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥५॥
 ये लूखसा दारुणा पिट्ठिमंसिका , मित्तद्वनो निक्करुणातिमातिनो ।
 अदानसीया न च देन्ति कस्मचि , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥६॥
 कोधो मदो थम्भो पच्चुट्टापना च , माया उसूया^४ भस्ससमुस्सयो च ।
 मानातिमानो च असत्थि सन्थवो , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥७॥
 ये पापसीला इणघातसूचका , बोद्धारकूटा इध पाटिरुपिका ।
 नराधमा येऽथ करोन्ति किञ्चिद्वसं , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥८॥
 ये इध पाणेषु अमञ्जता जना , परेममादाय विहेसमुय्युता ।
 दुस्मील्लुद्धा फरसा अनादरा , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥९॥
 एतेसु गिद्धा विरुद्धातिपातिनो , निच्चुय्युता पेच्च तमं वजन्ति ये ।
 पतन्ति सन्ता विरयं अवंसिरा , एसामगन्धो न हि मंसभोजनं ॥१०॥
 न मच्छमंसाननासकत्तं^५ , न नागियं (मुण्डियं जटा) जल्ल खराजिनानि वा ।
 नागिहत्तं^६ स्सुपुमेवना वा , ये वाऽपि लोके अमरा बहु तपा ।
 मन्ताहुती यञ्जामुतूपमेवना , मोधेन्ति मच्चं अविनिण्णकंसं ॥११॥
 मोतेसु गुत्तो विदितिन्द्रियो^७ चरे , धम्मे ठितो अज्जवमद्वे रतो ।
 संगतिगो सब्बदुक्खप्पहीनो , न लिप्पती^८ दिट्ठसुतेसु धीरो ॥१२॥
 इच्छेतमत्थं भगवा पुत्तपुत्तं , अक्खामि तं^९ वेदयि मन्तपारगू ।
 चित्राहि गाथाहि मुनिप्पकासयि , निरामगन्धो असितो दुरन्नयो ॥१३॥

^१ C. ब्रह्मबन्धु.

* C. अज्जेन कुज्जं. R. अज्जनकुज्जं.

^२ M.

असुचिभावमिस्सिता.

^३ R., B. नत्थिकदिट्ठि; M. नत्थि कुदिट्ठि.^४ R., M. उस्सूया.^५ R. न मच्छमंसं ननासकत्तं; C. न मच्छमंसं

नानासकत्तं.

^६ M. अगिहत्तस्सुपमेवना. (?)^७ M. मन्ताहुति.

R. विजितिन्द्रियो.

^८ M. लिप्पति.^९ M. नं.

सुत्वान बुद्धस्स सुभासितं पदं, निरामगन्धं सब्बदुक्खप्पनूदनं^१।
नीचमनो वन्दि तथागतस्स, तत्थेव पब्बज्जमरोचयित्थाति ॥१४॥

आमगन्धसुत्तं निट्ठितं ।

(१५—हिरि-सुत्तं २।३)

हिरि तरन्तं विजिगुच्छमानं, सखाऽहमस्मि इति भासमानं ।
सय्हानि कम्ममि अनादियन्तं, नेसो ममंऽति इति नं विजज्जा ॥१॥
अनन्व^१यं पियं वाचं यो मित्तेसु पकुब्बति ।
अकरोन्तं भासमानं परिजानन्ति पण्डिता ॥२॥
न सो मित्तो यो सदा अप्पमत्तो, भेदासंकी रंथमेवाऽनुपस्सी ।
यस्मिं च सेति उरसीव पुत्तो, स वे मित्तो यो परेहि अभेज्जो ॥३॥
पामुज्जकरणं टानं पसंसावहनं सुखं ।
फलानिसंसो भावेति बहन्तो पोरिसं धुरं ॥४॥
पविवेकरसं पीत्वा रसं उपसमस्स च ।
निदरो होति निष्पापो धम्मपीतिरसं पिबंति ॥५॥

हिरिसुत्तं निट्ठितं ।

(१६—महामंगल-सुत्तं २।४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनार्थपिण्डकस्स आरामे । अथ खो अज्जवतरा देवता अभिवात्ताय रत्तिया अभिक्खन्तवणा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रामित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं टिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

ब्रह्म देवा मनुस्सा च मंगलानि अचिन्तयुं ।
आकंखमाना सोत्थानं ब्रूहि मंगलमुत्तमं ॥१॥

असेवना च बालानं पण्डितानं च सेवना ।
 पूजा च पूजनीयानं एतं मंगलमुत्तमं ॥२॥
 पतिरूपदेसवासो च पुब्बे च कतपुञ्जाता ।
 अत्तस्सम्मापणिधि च एतं मंगलमुत्तमं ॥३॥
 बाहुसच्चं च सिप्पं च विनयो च सुसिक्खितो ।
 सुभासिता च या वाचा एतं मंगलमुत्तमं ॥४॥
 मातापितु उपट्टानं पुत्तदारस्स संगहो ।
 अनाकुला च कम्मन्ता एतं मंगलमुत्तमं ॥५॥
 दानं च धम्मचरिया च ज्ञातकानं च संगहो ।
 अनवज्जानि कम्मनि एतं मंगलमुत्तमं ॥६॥
 आरति विरति पापा मज्जपाना च संयभो ।
 अण्णमादो च धम्मेसु एतं मंगलमुत्तमं ॥७॥
 गारवां च निवातो च मत्तुट्ठि^१ च कतञ्जुता ।
 कालेन धम्मसवणं एतं मंगलमुत्तमं ॥८॥
 खन्ति^२ च सोवचस्सता समणानं च दस्सनं ।
 कालेन धम्मसाकच्छा एतं मंगलमुत्तमं ॥९॥
 तपो च ब्रह्मचरियं^३ च अरियसच्चान दस्सनं ।
 निब्बाणसच्छिकिरिया च एतं मंगलमुत्तमं ॥१०॥
 फुट्टस्स लोकधम्मेहि चित्तं यस्स न कम्पति ।
 असोकं विरजं खेमं एतं मंगलमुत्तमं ॥११॥
 एतादिसानि कत्वान सब्बत्थमपराजिता ।
 सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति तं तेसं मंगलमुत्तमं ॥१२॥

महामंगलसुत्तं निट्ठितं ।

(१७—सूचिलोम-सुत्तं २१५)

एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा गयायं विहरति टंकितमञ्चे सूचिलोमस्स
 यक्खस्स भवने । तेन खो पन समयेन खरो च यक्खो सूचिलोमो च यक्खो भगवतो
 अविदूरे अतिक्कमन्ति । अथ खो खरो च यक्खो सूचिलोमं यक्खं एतदवोच—

^१ R. संतुट्ठो. ^२ R. खन्ती. ^३ C., R. ब्रह्मचरिया.

एसो समणोऽति । नेसो समणो, समणको एसो; याव जानामि यदि वा सो समणो, यदि वा समणकोऽति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवतो कायं उपनामेसि । अथ खो भगवा कायं अपनामेसि । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं एतदवोच—भायसि मं समणाति । न ख्वाहं तं आवुसो भायामि, अपि च ते संफस्सो पापकोऽति । पच्चहं तं समण पुच्छिस्सामि, मच्च मे न व्याकरिस्ससि, चित्तं वा ते खिपिस्सामि, हृदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपिस्सामीति । न ख्वाहं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सव्वह्वके सस्ममणव्राह्माणिय णपजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिपेय्य, हृदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा पारगंगाय खिपेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदाकंखमीति । अथ खो सूचिलोमो यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

रागो च दोसो च कुतो निदाना । अग्गी रत्ती लोमहंसो कुतोजा ।

कुतो समुट्ठाय मनोवितक्का । कुमारका धंकमिवोस्मजन्ति ॥१॥

रागो च दोसो च इतो निदाना । अग्गी रत्ती लोमहंसो इतोजा ।

इतो समुट्ठाय मनोवितक्का । कुमारका धंकमिवोस्मजन्ति ॥२॥

स्नेहजा अत्तमभूता त्रियोधस्मेव खन्धजा ।

पुथु विसत्ता कामेसु मालुवा वितता वने ॥३॥

ये नं पजानन्ति यतो निदानं । ते नं विनोदेन्ति सुणोहि यस्सव ।

ते दत्तरं ओघमिमं तरन्ति । अतिण्णपुत्वं अपुनव्वभायाति ॥४॥

सूचिलोममुत्तं निट्ठितं ।

(१८—धम्मचरिय-सुत्तं २।६)

धम्मचरियं ब्रह्मचरियं एतदाहु वमुत्तमं ।

पव्वजितोऽपि चे होति अगारस्मानगारियं^१ ॥१॥

सो चे सुखरजानिको विहेसाभिरतो मगो ।

जीवितं तस्स पापियो रजं वड्ढेति अत्तनो ॥२॥

कलहाभिरतो भिक्खु मोहधम्मेन आवटो^३ ।

अक्खातंऽपि न जानाति धम्मं वुद्धेन देमितं ॥३॥

^१ R. वक्. ^२ M. अगारानगारियं. ^३ M. आवुतो.

विहेसं भावित्तानं अविज्जाय पुरक्खतो।
 संकिलेसं न जानाति मग्गं निरयगामिनं ॥४॥
 विनिपातं समापन्नो गब्भा गब्भं तमा तमं।
 स वे तादिसको भिक्खु पेच्च दुक्खं निगच्छति ॥५॥
 गूथक्खो यथा अस्स मंपृण्णो गणवस्सिको।
 यो^१ एवरूपो अस्स दुब्बिमोधो हि संगणो^२ ॥६॥
 यं एवरूपं जानाथ भिक्खवो गेहनिस्सितं।
 पापिच्छं पापसंकणं पापआचारगोचरं ॥७॥
 मब्बे समग्गा ह्रुत्वान अभिनिब्बिज्ज याथ^३ तं।
 कारणडवं निद्धमथ कसम्भुं अपकस्सथ^४ ॥८॥
 नतो पलापे वाहेथ अस्समणे समणमानिने।
 निद्धमित्वान पापिच्छे पापआचारगोचरे ॥९॥
 मुद्धा मुद्धेहि संवामं कण्णय्हो पतिस्सता।
 वतो समग्गा निपका दुक्खस्सन्तं करिस्सथाति ॥१०॥

धम्मचरियसुत्तं^५ निट्ठितं।

(१६—ब्राह्मणधम्मिक-सुत्तं २१७)

एवं मे सुत्तं। एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आगमे। अथ खो संबहुला कोसलका ब्राह्मणमहासाला जिण्णा वृद्धा महल्लका अद्भगता धयो अनुप्पत्ता येन भगवा तनुपसंक्रमिमु, उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदिसु सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिसुं। एकमन्तं निसिन्ना खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं एतदवोचुं—सदिस्सन्ति नु खो भो गोतम एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मो^१ति। न खो ब्राह्मणा सन्दिस्सन्ति एतरहि ब्राह्मणा पोरणानं ब्राह्मणानं ब्राह्मणधम्मो^२ति। साधु नो भवं गोतमो पोरणानं ब्राह्मणधम्मं भामनु, मच्चे भो गोतमस्स अगरुति। तेन हि ब्राह्मणा सुणाय, साधुकं मानसिकरोथ, भामिस्सामीति। एवं भो^३ति खो ते ब्राह्मणमहासाला भगवतो पच्चस्सोसुं। भगवा एतदवोच—

^१ C., M. यो च.

^२ M. अंगणो.

^३ M. अभिनिब्बज्जियाथ;

R. अभिनिब्बज्जियाथ;

B. अभिनिब्बज्जियाथ.

^४ M. अवकस्सथ.

^५ B. धम्मचरियसुत्तं ति कपिलसुत्तं.

इसयो पुब्बका आसुं सञ्जातत्ता तपस्सिनो ।
 पञ्चकामगुणे हित्वा अत्तदत्थमचारिसुं^१ ॥१॥
 न पसू ब्राह्मणानासुं न हिरञ्जं न धानियं ।
 सञ्जायधनधञ्जासुं ब्रह्मं निधिमपालयुं ॥२॥
 यं नेसं भतकं आसि द्वारभत्तं उपट्ठितं ।
 सद्धापकतमेसानं दातवे तदमञ्जिसुं ॥३॥
 नानारत्तेहि वत्थेहि सयनेहावसथेहि च ।
 फीता जनपदा रट्ठा ते नमस्सिमु ब्राह्मणे ॥४॥
 अवज्झा ब्राह्मणा आसुं अजेय्या धम्मरक्खिता ।
 न ते कोचि निवारेसि कुलद्वारेसु सब्बसो ॥५॥
 अट्ठुत्तारीसं^२ वस्सानि (कोमार) ब्रह्मचरियं चरिमु ते ।
 विज्जाचरणपरियेठ्ठिं अचरुं ब्राह्मणा पुरे ॥६॥
 न ब्राह्मणा अञ्जमगमु नऽपि भरियं किणिसुं ते ।
 संपियेनेव संवासं संगन्त्वा समरोचयुं ॥७॥
 अञ्जात्र तम्हा समया उतुवेमरणं पति ।
 अन्नरा मेथुनं धम्मं नास्सु गच्छन्ति ब्राह्मणा ॥८॥
 ब्रह्मचरियं च सीलं च अज्जवं मट्ठवं तपं ।
 सोरच्चं^३ अविहिंसं च खन्ति चापि अवण्णयुं ॥९॥
 यो नेसं परमो आसि ब्रह्मा दट्ठहपरक्कमो ।
 स वापि^४ मेथुनं धम्मं मुपिनन्तेन नागमा ॥१०॥
 तस्सवत्तमनुसिक्खन्ता इधेके विञ्जुजातिका ।
 ब्रह्मचरियं च सीलं च खन्ति चापि अवण्णयुं ॥११॥
 तण्डुलं सयनं वत्थं मण्णितेलं च याचिय ।
 धम्मेन समुदानेत्वा^५ ततो यञ्जमकप्पयुं ।
 उपट्ठितस्मिं यञ्जस्मिं नास्सु गावो हनिमु ते ॥१२॥
 यथा माता पिता भाना अञ्जे वाऽपि च ज्ञातका ।
 गावो नो परमा मिता यामु जायन्ति ओमधा ॥१३॥
 अन्नदा बलदा चेता वण्णदा सुखदा तथा ।
 एतमत्यवमं जत्वा नास्सु गावो हनिमु ते ॥१४॥

^१ M. अत्तदत्थमचारयुं. सी०—अत्तदत्थमचारिसुं. ^२ M. अट्ठुत्तालीस वस्सानि. ^३ M. सोरज्जं. ^४ C. स चापि. ^५ M., B. समोधानेत्वा.

सुखमाला महाकाया वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
 ब्राह्मणा सेहि धम्मेहि किच्चाकिच्चेसु उस्सुका ।
 याव लोके अवत्तिसु सुखमेधित्थज्यं पजा ॥१५॥
 तेसं आसि विपल्लासो दिस्वान अणुतो अणुं ।
 राजिनो च वियाकारं नारियो समलंकता ॥१६॥
 रथे चाजञ्जसंयुत्ते मुकते चित्तसिब्बने ।
 निवेसने निवेसे च विभत्ते भागसो मिने ॥१७॥
 गोमण्डलपरिब्रूळ्हं नारीवरगणायुत्तं ।
 उल्लारं मानुसं भोगं अभिज्जायिसु ब्राह्मणा ॥१८॥
 ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काकं तट्टुपागमं ।
 पहुत्तधनधञ्जोमि (यजस्सु बहु ते वित्तं) यजस्सु बहु ते धनं ॥१९॥
 ततो च राजा सञ्जन्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
 अस्समेधं पुरिसमेधं (सम्मापासं) ^१वाजपेय्यं निरग्गळं ।
 एते यागे यजित्वान् ब्राह्मणानं अदा धनं ॥२०॥
 गावो सयनं च वत्थं च नारियो ^२ समलंकता ।
 रथे चाजञ्जसंयुत्ते मुकते चित्तसिब्बने ॥२१॥
 निवेसनानि रम्मन्ति मुविभत्तानि भागसो ।
 नानाधञ्जस्स पूरेत्वा ब्राह्मणानं अदा धनं ॥२२॥
 ते च तत्थ धनं लद्धा सन्निधिं ममरोचयुं ।
 तेसं इच्छावनिष्णानं भिय्यो तण्हा पवइत्थं ।
 ते तत्थ मन्ते गन्थेत्वा ओक्काकं पुन ^३मुपागमं ॥२३॥
 यथा आपो च पठवी हिरञ्जं धनधानियं ।
 एवं गावो मनुस्सानं पक्खिस्वारो सो हि पाणिनं ।
 यजस्सु बहु ते वित्तं यजस्सु बहु ते धनं ॥२४॥
 ततो च राजा सञ्जन्तो ब्राह्मणेहि रथेसभो ।
 नेकमतसहस्सियो ^४ गावो अञ्जे अघानयि ॥२५॥
 न पादा न विसाणेन नास्सु हिंसन्ति केन चि ।
 गावो एल्लकसमाना मोरता कुंभदूहता ।
 ता विसाणे गहेत्वान् राजा सत्थेन घानयि ॥२६॥

^१ R. बाचपेय्यं.^२ R. नारियो च.^३ C. पुनुपागमं.^४ R.

ततो च देव! पितरो इन्दो असुररक्खसा ।
 अधम्मो इति पक्कन्दुं यं सत्थं निपती गवे ॥२७॥
 तयो रोगा पुरे आसुं इच्छा अनसनं जरा ।
 पसूनं च समारंभा अट्टानवुतिमागमुं ॥२८॥
 एसो अधम्मो दण्डानं ओक्कन्तो पुराणो अह ।
 अट्ठसिकायो हज्जन्ति धम्मा धमेन्ति याजका ॥२९॥
 एवमेसो अनुधम्मो पोराणो विज्जुगरहितो ।
 यत्थ एदिसकं पस्सति याजकं गरहती जनो ॥३०॥
 एवं धम्मे वियापन्ने विभिन्ना मुह्वेस्मिका ।
 पुथु विभिन्ना खत्तिया पति भरिया अवमज्जाथ ॥३१॥
 खत्तिया ब्रह्मबन्धू च ये चज्ज्यो गोत्तरक्खिता ।
 जातिवादं निरंक्त्वा कामानं वममागमुंति ॥३२॥

एवं वृत्ते ते ब्राह्मणमहासाला भगवन्तं पतदवोचुः—अभियक्त्वं भो गोतम . . .
 पे० . . . धम्मो पकामितो, एते मयं भवन्तं गोतमं मरणं गच्छाम, धम्मं च भिक्खुमंघं
 च । उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जनग्गे पाणुपेति मरणं गतेति ।

ब्राह्मणधम्मिकसुत्तं तिष्ठितं ।

(२०—नावा-सुत्तं २।८)

यस्मा हि धम्मं पुग्गिओ विजज्जा , इन्दंज्व नं देवता पूजयेय्य ।
 सो पूजितो तस्मि पमन्नचित्तो , बट्ठस्सुतो पातुक्कोति धम्मं ॥१॥
 नदट्ठि क्तवान निमम्म धीरो , धम्मानुधम्मं पटिपज्जमानो ।
 विज्जु विभावी निपुणो च होति , यो तादिसं भजति अप्पमत्तो ॥२॥
 खुदं च वालं उपसेवमानो , अनागतत्थं च उमूयकं च ।
 इधेव धम्मं अविभावयित्वा , अविनिण्णकंखो मरणं उपेति ॥३॥
 यथा तरो आपगं ओतरित्वा , महोदिकं मल्लिलं सीघमोतं ।
 सो बृह्ममानो अनुमोतगामी , किं सो परे मक्खति नाग्येत् ॥४॥
 तथेव धम्मं अविभावयित्वा , बहुस्सुतानं अनिसामयज्ज्थं ।
 सयं अजानं अविनिण्णकंखो , किं सो परे मक्खति निज्झपेत् ॥५॥

यथाऽपि नावं दल्लहमारुहित्वा , पियेनऽरित्तेन^१ समंगिभूतो ।
 सो तारये तत्थ बहूऽपि अञ्जो , तन्नूपयञ्जु^२ कुसलो मुतीमा^३ ॥६॥
 एवंऽपि यो वेदगु भावित्तो , बहुस्सुतो होति अवोधधम्मो ।
 सो खो परे निज्झपये पजानं , सोनावधानूपनिसूपपन्नो ॥७॥
 तस्मा हवे सप्पुगिसं भजेथ , मेधाविनं चैव बहुस्सुतं च ।
 अञ्ज्जाय अत्थं पटिपज्जमानो , विज्ज्जातधम्मो सो मुखं लभेथाति ॥८॥

नावासुत्तं^४ निट्ठितं

(२१—किंसील-सुत्तं २।६)

किंसीलो किं समाचारो कानि कम्मानी ब्रूहयं ।
 नरो सम्मा निविट्ठस्स उत्तमत्थं च पापुणे ॥१॥
 बद्धापचायी^५ अनुमुय्यको सिया, कालञ्जु चऽस्म गरुनं^६ दस्सनाय ।
 धम्मि कथं एरयितं खणञ्जु , मुणेय्य सक्कच्च मुभासितानि ॥२॥
 कालेन गच्छे गरुनं सकामं, थंभं निरंक्त्वा निवातवुत्ति ।
 अत्थं धम्मं संयमं ब्रह्मचरियं, अनुस्सरे चैव समाचरे च ॥३॥
 धम्मागमो धम्मरतो, धम्मे ठितो धम्मविनिच्छयञ्जु ।
 नेवाचरे धम्मसन्दोसवादं, तच्छेहि नीयेथ मुभासितेहि ॥४॥
 हस्सं जप्पं परिदेवं पदोमं, मायाकनं वुहं गिद्धिमानं ।
 सारम्भकक्कस्सकसावमुच्छं, हित्वा चरे वीतमदो ठितत्तो ॥५॥
 विज्ज्जातसाराणि मुभासितानि, सुतं च विज्ज्जातं समाधिसारं ।
 न तस्स पञ्जा च सुतं च वड्ढति, यो सालसो होति नरो पमत्तो ॥६॥
 धम्मे च ये अरियपवेदिने रता, अनुत्तग ते वचसा मनसा कम्मना च ।
 ते गान्ति-गोरच्च-समाधि-सण्ठिता, सुतस्स पञ्जाय च सारमज्झगूति ॥७॥

किंसीलसुत्तं निट्ठितं

^१ B., M. फियेन. ^२ B., M. तन्नूपयञ्जु. ^३ M. मतीमा. ^४ B. धम्ममुत्तं, नावासुत्तंति पि. ^५ M. बद्धापचायी. ^६ R., C. गरुनं.

(२२—उठ्ठान-सुत्तं २।१०)

उट्ठहथ निसीदथ को अत्थो सुपितेन वो ।
 आतुरानं हि का निद्दा सल्लविद्धान रूपतं ॥१॥
 उट्ठहथ निसीदथ दळ्हं सिक्खथ सन्तिया ।
 मा वो पमत्ते विज्जाय मञ्चुराजा) अमोहयित्थ वसानुगे ॥२॥
 याय देवा मनुस्सा च सिता तिट्ठन्ति अत्थिका ।
 तरथेतं विसत्तिकं खणो वे मा उपच्चगा ।
 खणातीता हि सोचन्ति निरयम्हि समप्पिता ॥३॥
 पमादो रजो पमादो^१ पमादानुपतितो रजो ।
 अप्पमादेन विज्जाय अब्बहे सल्लमत्तनोऽति ॥४॥

उट्ठानसुत्तं निट्ठितं

(२३—राहुल-सुत्तं २।११)

कच्चि अभिण्हमंवासा नावजानासि पण्डितं ।
 उक्काधारो मनुस्सानं कच्चि अपचितो तथा ॥१॥
 नाहं अभिण्हसंवासा अवजानामि पण्डितं ।
 उक्काधारो मनुस्सानं निच्चं अपचितो मया ॥२॥
 वत्थुगाथा^२

पंचकामगुणे हित्वा पियरूपे मनोरमे ।
 सद्वाय घरा निक्खम्म दुक्खस्सन्तकरो भव ॥३॥
 मित्ते भजस्सु कल्याणे पत्तं^३ च सयनासनं ।
 विवित्तं अप्पनिग्घोसं मत्तञ्ज्जू होहि भोजने ॥४॥
 चीवरे पिण्डपाते च पच्चये सयनासने ।
 एतेमु तण्हं माकासि मा लोकं पुनरागमि ॥५॥
 संवुतो पातिमोक्खस्मि इन्द्रियेसु च पंचसु ।
 सति कायगता त्यत्थु निब्बिदाबहुलो भव ॥६॥

^१ C. पमादा. ^२ M. ओ. ^३ C. पत्थं. म०—पत्थं.

निमित्तं परिवज्जेहि सुभं रागूपसंहितं ।

असुभाय चित्तं भावेहि एकगं सुसमाहितं ॥७॥

अनिमित्तं च भावेहि मानानुसयमुज्जह ।

ततो मानाभिसमया उपसन्तो चरिस्मसीति ॥८॥

इत्थं सुदं भगवा आयस्मन्तं राहुलं इमाहि गाथाहि अभिण्हं ओवदतीति ।

राहुलमुत्तं निद्वितं

(२४—वंगीस-सुत्तं २।१२)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा आळवियं विहरति अग्गाळवे चेतिये । तेन खो पन समयेन आयस्मतो वंगीसम्म उपज्जायो निग्रोधकप्पो नाम थेरो अग्गाळवे चेतिये अचिरपरिनिव्वुतो होति । अथ खो आयस्मतो वंगीसम्म रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—परिनिव्वुतो नु खो मे उपज्जायो उदाहु नो परिनिव्वुतोऽति । अथ खो आयस्मा वंगीसो मायण्हसमयं पटिमल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं एतदवोच—
एध मय्हं भन्ते रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एवं चेतसो परिवितक्को उदपादि—
परिनिव्वुतो नु खो मे उपज्जायो, उदाहु नो परिनिव्वुतोऽति । अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकसं चीवरं क्त्वा येन भगवा तेनज्जलि पणामेत्वा भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पुच्छाम^१ सत्थारं अतोमपज्जं, दिट्ठेव धम्मं यो विचिकिच्छानं छेत्ता^२ ।

अग्गाळवे कालमकामि भिक्खु, जातो यमस्सी अभिनिव्वुत्तो ॥१॥

निग्रोधकप्पो इति तस्स नामं, तथा कत्तं भगवा ब्राह्मणस्स ।

सो तं नमस्सं अचरि^३ मृत्युपेक्खो, आरद्धविरियो दळ्हधम्मदस्सी ॥२॥

तं सावकं सक्क मयंगि सव्वे, अज्जानुमिच्छाम समन्तचक्खु ।

समवट्ठिता नो सवणाय सोता, तुवं नो सत्था त्वं अनुत्तरोऽसि ॥३॥

छिन्देव नो विचिकिच्छं ब्रूहि मेऽतं, परिनिव्वुतं वेदय भूरिपज्ज ।

मज्जेऽव नो भास समन्तचक्खु, सक्कोऽव देवानं सहस्सनेत्तो ॥४॥

^१ ३४३-३५८ थे० गा० १२६३-१२७८.

^२ M. छेत्वा.

^३ C.

ये केचि गन्था इध मोहमग्गा , अञ्जाणपक्खा विचिकिच्छठाना ।
 तथागतं पत्वा न ते भवन्ति , चक्खुं हि एतं परमं नरानं ॥५॥
 नो चे हि जातु पुरिसो किलेसे , वातो यथा अब्भघनं विहाने ।
 नमोऽवऽस्स निवुतो सब्बलोको , न जोतिमन्तोऽपि नरा तपेय्यु ॥६॥
 धीरा^१ च पज्जोतकरा भवन्ति , तं तं^२ अहं धीर^३ तथेव मञ्जे ।
 विपस्सिनं जानमुपागमम्ह^४ , परिसामु नो आविकरोहि कप्पं ॥७॥
 खिप्पं गिरं एरय वग्गु वग्गु , हंसाव^५ पग्गय्ह सणि निकूज^६ ।
 बिन्दुस्सरेन सुविकप्पितेन , सब्बेऽव ते उज्जुगता सुणोम ॥८॥
 पहीनजातिमरणं^७ असेसं , निग्गय्हधोतं वदेस्सामि धम्मं ।
 न कामकारो हि पुथुज्जनानं , संखेय्यकारो च तथागतानं ॥९॥
 संपन्नवेय्याकरणं तवेदं , समुज्जुपञ्जस्स^८ समुग्गहीतं ।
 अयमञ्जली पच्छिमो मुप्पणामितो , मा मोहयी जानमनोमपञ्जा ॥१०॥
 परोवरं^९ अरियधम्मं विदित्वा , मा मोहयी जानमनोमविग्गिय ।
 वारिं यथा धम्मनि धम्मतत्तो , वाचाऽभिकंखामि सुतं पवस्स[†] ॥११॥
 यदत्थिकं बह्वाचरियं अचारि , कप्पायनो कच्चिऽस्स तं अमोघं ।
 निव्वायि सो अनुपादिसेसो^{१०} , यथा विमुत्तो अहु तं सुणोम ॥१२॥
 अच्छेच्छित्ठं इध नामरूपे (इति भगवा) , कण्हस्स मोतं दीघरत्तानुमयितं
 अतारि जातिमरणं असेसं , इच्चब्रवी^{११} भगवा पंचमेद्वो ॥१३॥
 एस सुत्वा पसीदामि वचो ते इसिसत्तम ।
 अमोघं किर मे पुट्ठं न मं वञ्चेमि ब्राह्मणो ॥१४॥
 यथावादी तथाकारी अहु बुद्धस्स सावको ।
 अच्छिदा मच्चुनो जालं तत्तं^{१२} मायाविनो दळ्हं ॥१५॥
 अद्दस^{१३} भगवा आदि^{१४} उपादानस्स कप्पियो ।
 अच्छगा वत कप्पायनो मच्चुयेध्यं मुदुत्तरंऽति ॥१६॥

वंगीसमुत्तं^{१५} निद्रितं

^१ C., M. धीराऽव. ^२ M. यं. ^३ B., M. वीर. ^४ C. ज्ञानमुपागमम्ह. ^५ R. हंसाऽव. ^६ M. सणिकं निकूज.
^७ M. पहीनं. ^८ M. समुज्जपञ्जस्स. ^९ M. वरोवरं. † R. सुत्तस्स वस्स. B. सुत्तस्स वस्सा ति वा. ^{१०} R. , C. आदु सउपादिसेसो.
^{११} M. इच्चब्रवि । ^{१२} B. तथा. M. तं तं. ^{१३} M. अद्दसा. ^{१४} M. आदि.
^{१५} B. 'निग्रोधकप्पमुत्तं'तिऽपि.

(२५ — सम्मापरिव्वाजनिय-सुत्तं २।१३)

पुच्छाम मुनिं पहतपञ्चं , निण्णं पारगतं परिनिब्बुतं ठित्तं ।
 निक्खम्म घरा पनुज्ज कामे , कथं (भिक्खु) सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१॥
 यस्स मंगला समूहता (इति भगवा) , उप्पादा सुपिना च लक्खणा च ।
 सो मंगलदोसविप्पहीनो^१ , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥२॥
 रागं विनयेथ मानुसेसु , दिव्वेसु कामेसु चापि भिक्खु ।
 अतिककम्म भवं समेच्च धम्मं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥३॥
 विपिट्ठि कत्वा^२ पेसुनानि , कोधं कदरियं जहेय्य भिक्खु ।
 अनुरोध-विरोध-विप्पहीनो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥४॥
 हित्वा पिपयं च अप्पियं च , अनुपादाय अनिस्मितो कुहिञ्चि ।
 संयोजनियेहि विण्णमुत्तो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥५॥
 न सो उपधीसु मारमेति , आदानेसु विनेय्य छन्दरागं ।
 सो अनिस्मितो अनञ्जानेय्यो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥६॥
 वचसा मनसा च कम्मता च , अविरुद्धो सम्मा विदित्वा धम्मं ।
 निव्वाणपदाभिपत्थयानो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥७॥
 यो वन्दति मंज्जति न उण्णमेय्य , अक्कुट्ठोऽपि न सन्धिथेथ भिक्खु ।
 लद्धा परभोजनं न मज्जे , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥८॥
 लोभं च भवं^३ च विप्पहाय , विरतो छेदनबन्धना^४ च भिक्खु ।
 सो निण्णकथं कथो विसल्लो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥९॥
 सारुप्पमत्तनो विदित्वा , न च भिक्खु हिंसेय्य कंचि^५ लोके ।
 यथात्थियं विदित्वा धम्मं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१०॥
 यस्सानुसया न सन्ति केचि , मूला अकुसला समूहतासे ।
 सो निराससो अनासयानो^६ , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥११॥
 आसवखीणो पहीनमानो , सब्बं रागपथं उपातिवत्तो ।
 दन्तो परिनिब्बुतो ठित्तो , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१२॥
 सद्धो सुतवा नियामदस्सी , वगगतेसु न वगमारि धीरो ।
 लोभं दोसं विनेय्य पटिघं , सम्मा सो लोके परिव्वजेय्य ॥१३॥

^१ C. स मंगलदोसविप्पहीनो (भिक्खु). R. स मंगलदोसविप्पहीनो. भिक्खु सम्मा. ^२ M. विपीति कत्वान. ^३ C., M. भयं. ^४ R. छेदनबन्धनातो. B. छेदनबन्धनतो. ^५ M. किंचि. ^६ R. अनाससानो. M. निरासो अनासिसानो.

संसुद्धजिनो विवत्तच्छदो^१, धम्मसे वसी पारगू अनेजो ।
 संखारनिरोधज्जाणकुसलो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१४॥
 अतीतेसु अतागतेसु चापि, कप्पातीतो अनिच्च सुद्धिपज्जो ।
 सब्बायतनेहि विप्पमुत्तो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१५॥
 अज्जाय पदं समेच्च धम्मं, विवटं दिस्वान पहातमासवानं ।
 सब्बूपधीनं परिक्खयानो^२, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्य ॥१६॥
 अद्धा हि भगवा तथेव एतं, यो सो एवं विहारि दन्तो भिक्खु ।
 सब्बसंयोजनिये च वीतिवत्तो, सम्मा सो लोके परिब्वजेय्याति ॥१७॥

सम्मापरिब्वजिनियसुत्तं^३ निद्रितं

(२६—धम्मिक-सुत्तं २।१४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनार्थापण्डिकस्म
 आरामे । अथ खो धम्मिको उपासको पंचहि उपासकमतेहि सद्धि येन भगवा
 नेनुपसंकमि उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निसिन्नो खो धम्मिको उपासको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पुच्छामि तं गोतम भूरिपज्ज, कथं करो सावको साधु होति ।
 यो वा अगारा अनगारमेति, अगारिनो वा पनुपासकामे ॥१॥
 तुवं हि लोकस्स सदेवकस्स, गतिं पजानासि परायणं च ।
 न चऽत्थि तुल्यो निपुणत्थदस्सी, तुवं हि बुद्धं पवरं वदन्ति ॥२॥
 सब्बं तुवं ज्ञाणमवेच्च धम्मं, पकासेसि सत्ते अनुकंपमानो ।
 विवत्तच्छदोऽसि^४ समन्तचक्खु, विरोचसि विमलो सब्बलोके ॥३॥
 आगच्छि^५ ते सन्तिके नागराजा, एरावणो नाम जिनोऽपि सुत्वा ।
 सोऽपि तथा मन्तयित्वा अज्झगमा, साधूर्जति मुत्त्वान पतीतरूपो ॥४॥
 राजाऽपि तं वेस्सवणो कुबेरो, उपेति धम्मं परिपुच्छमानो ।
 तस्मापि त्वं पुच्छितो तूंसि धीर, सो चापि मुत्त्वान पतीतरूपो ॥५॥
 ये केचिऽमे तित्थिया वादमीला, आजीविका वा यदि वा निगण्ठा ।
 पज्जाय तं नातिवर्त्तन्ति सब्बे, ठितो वज्रन्तं विय मीघगामि ॥६॥

^१ M. विवटच्छदो.

^२ R. परिक्खया.

^३ B. महासमयसुत्तंऽतिऽपि.

^४ M. विवटच्छदोऽसि.

^५ C. आगच्छि.

ये केचिज्जे ब्राह्मणा वादसीला, बुद्धा चापि ब्राह्मणा सन्ति केचि ।
 सब्बे तथि अत्थबद्धा भवन्ति, ये वाज्जि चञ्ज्जे वादिनो मञ्ज्जमाना ॥७॥
 अयं हि धम्मो निपुणो सुखो च^१, योज्यं तथा भगवा सुप्पवुत्तो ।
 तमेव सब्बे सुस्सूसमाना, त्वं नो वद पुच्छितो बुद्धसेट्ठ ॥८॥
 सब्बेऽपिज्जे^२ भिक्खवो संनिसिन्ना, उपासका चापि तथेव^३ सोतुं ।
 मुणन्तु धम्मं विमलेनानुबुद्धं, मुभासितं वासवस्मेव देवा ॥९॥
 सुणाय मे भिक्खवो सावयामि^४ वो, धम्मं धुतं तं च धराथ^५ सब्बे ।
 इरियापथं पव्वजितानुलोमिकं, मेवेथ नं अत्थदस्सी मुतीमा^६ ॥१०॥
 न वे^७ विकाले विचरेय्य भिक्खु, गामं च पिण्डाय चरेय्य काले ।
 अकलाचारिं हि सजन्ति संगं, तस्मा विकाले न चरन्ति बुद्धा ॥११॥
 रूपा च सदा च रसा च गंधा, फस्सा च ये संमदयन्ति^८ सत्ते ।
 एतेसु धम्मेसु विनेय्य छन्दं, कालेन सो पविसे^९ पातरासं ॥१२॥
 पिण्डं च भिक्खु समयेन लब्धा, एको पटिकक्कम्म रहो निमीदे ।
 अज्जनचिन्ती न मनो बहिद्धा, निच्छारये संगहित्तभावो^{१०} ॥१३॥
 मचेऽपि सो मल्लपे सावकेन, अज्ज्जेन वा केनचि भिक्खुना वा ।
 धम्मं पणीतं तमुदाहरेय्य, न पेमुणं^{११} नोपि परूपवादं ॥१४॥
 वादं हि एके पटिसेनियन्ति, न ते पमंसाम परिणपज्ज्जे ।
 ततो ततो ने पसजन्ति संगं, चित्तं हि ते तत्थ गमेन्ति दूरे ॥१५॥
 पिण्डं विहारं सयनासनं च, आपं च संघाटिरजूपवाहनं ।
 मुत्त्वान धम्मं सुगतेन देसितं, संखाय मेवे वरपज्ज्जसावको ॥१६॥
 तस्मा हि पिण्डे सयनासने च, आपं च संघाटिरजूपवाहने ।
 एतेसु धम्मेसु अनूपलितो, भिक्खु यथा पोक्खरे वारिविन्दु ॥१७॥
 गहट्ठवत्तं पन वो वदामि, यथा करो सावको साधु होति ।
 न हेसो लब्भा सपरिग्गहेन, फस्सेतुं यो केवलो भिक्खुधम्मो ॥१८॥
 पाणं न हाने न च घातयेय्य, न चानुजज्जा हततं परेसं ।
 सब्बेसु भूतेसु तिधाय दण्डं, ये थावरा ये च तसन्ति लोके ॥१९॥

^१ C., M. सुखोऽव. ^२ R. सब्बे चिमे. ^३ M. तत्थेव. ^४ M. सावयिस्सामि. ^५ M. चरथ. ^६ M. अत्थदस्सो मतिमा. B. अत्थदस्सो मुतीमा. ^७ M. नो चे. B. नो वे. ^८ M. संमदयन्ति (?). ^९ M. पाविसे. ^{१०} R., B. संगहीत०. ^{११} C. पेमुनं.

ततो अदिन्नं परिवज्जयेय्य , किञ्चि क्वचि सावको बुज्झमानो ।
 न हारये हरतं नानुजज्जा , सब्बं अदिन्नं परिवज्जयेय्य ॥२०॥
 अब्रह्मचरियं परिवज्जयेय्य , अंगारकासु जलितंऽव विज्झू ।
 असंभुणन्तो पन ब्रह्मचरियं , परस्स दारं नातिक्कमेय्य ॥२१॥
 सभग्गतो वा परिसग्गतो वा , एकस्स वेको^१ न मुसा भणेय्य ।
 न भासये भणतं नानुजज्जा , सब्बं अभूतं परिवज्जयेय्य ॥२२॥
 मज्जं च पानं न समाचरेय्य , धम्मं इमं रोचये यो गहट्ठो ।
 न पायेय्य पिबतं नानुजज्जा^२ , उम्माददं तं इति नं विदित्वा ॥२३॥
 मदा हि पापानि करोन्ति बाला , कारेन्ति चज्जोऽपि जने पमत्ते ।
 एतं अपुज्जायतनं विवज्जये , उम्मादनं मोहनं बालकन्तं ॥२४॥
 पाणं न हाने न चादिन्नमादिये , मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।
 अब्रह्मचरिया विग्मेय्य मेथुना , रत्ति न भुजेय्य विकालभोजनं ॥२५॥
 मालं न धारे^३ न च गन्धमाचरे , मंचे हमायं च^४ मयेथ सन्थते ।
 एतं हि अट्ठंगिकमाहुज्जोसथं , बुद्धेन दृक्खन्तगुता पकासितं ॥२६॥
 ततो च पक्खस्सुपवस्सुपोसथं , चातुर्दाम पंचदाम च अट्ठमि ।
 पाटिहारियपक्खं च पसन्नमानसो , अट्ठगृपेतं सुसमत्तरुपं ॥२७॥
 ततो च पातो उपवृत्थुपामेथो , अन्नं पानेन च भिक्खुसंघं ।
 पसन्नचित्तो अनुमोदमानो , यथारहं संविभजेथ विज्झू ॥२८॥
 धम्मेन मातापितरो भरेय्य , पयोजये धम्मिकं सो वर्णज्जं ।
 एतं गिही वत्तयं अप्पमत्तो , सयंपभे^५ नाम उपेति देवेऽति ॥२९॥

धम्मिकसुत्तं निष्ठितं

चूळवग्गो दुतियो

तस्स वग्गस्स उद्दानं—

गतं आसगच्छं^६ मगलमुत्तमं ।

मुत्तिलोमो धम्मजगिया पुन ब्राह्मण धम्मिकं ।

^१ C. चेको. ^२ R. पिपतं. M. पिबतं. ^३ R. धारये० ^४ R. व०.
^५ M. सयंपभा (?) ^६ R. हिरि०

नावा च सूनं किंसी उट्ठानं अथ राहुलो ।
 कप्पो च परिव्राजो^१ धम्मिको च पुनापरं
 चुद्धसेतानि सुत्तानि चूलवग्गो^२ति वुचति २ ।

^१ (C). परिव्राजं च. ^२ V. रतनागन्धो हिरि च मंगलं सूचिलोमेन ।
 कपिलो ब्राह्मणो पि च नालं (?) किंसील उट्ठानो । राहुलो पुन कप्पा च
 परिव्राजनियो तथा । धम्मिकं च विदुनाहु चूलवग्गंति चुद्धसा ति ।

३—महावग्गो

(२७—पब्बज्ज-सुत्तं ३।१)

पब्बज्जं कित्तयिस्सामि यथा पब्बजि चक्खुमा ।
यथा वीमंसमानो सो पब्बज्जं समरोचयि ॥१॥
संबाधोऽयं^१ घरावासो रजस्सायतनं इति ।
अब्भोकासो च पब्बज्जा इति दिस्वान पब्बजि ॥२॥
पब्बजित्वान कायेन पापकम्मं विवज्जयि ।
वचीदुच्चरितं हित्वा आजीवं परिमोधयि ॥३॥
अगमा राजगहं बुद्धो मगधानं गिरिव्वजं ।
पिण्डाय अभिहारेसि आकिण्णवरलक्खणो ॥४॥
तमद्दसा विम्बिसारो पामादस्मि पतिट्ठितो ।
दिस्वा लक्खणसंपन्नं इममत्थं अभासथ ॥५॥
इमं भोन्तो निसामेथ अभिरूपो ब्रह्मा^२ सुचि ।
चरणेन चैव संपन्नो युगमत्तं च पेक्खति ॥६॥
ओक्खित्तचक्खु सतिमा नायं नीचकुलामिव ।
राजदूता विधावन्तु^३ कुहि भिक्खु गमिस्समि ॥७॥
ते पेसिता राजदूता पिट्ठितो अनुवन्धिसुं ।
कुहि गमिस्समि भिक्खु कत्थ वासो भविस्समि ॥८॥
सपदानं चरमानो गुत्तद्वारो सुसंवुतो ।
खिप्पं पत्तं अपूरेमि संपजानो पतिस्समो ॥९॥
स पिण्डचारं चरित्वा निकवम्म नगरं मुनि ।
पण्डवं अभिहारेसि एत्थ वामो भविस्समि ॥१०॥
दिस्वान वासूपगतं ततो दूता उपाविसुं ।
एको च दूतो आगत्वा राजिनो पटिवेदयि ॥११॥

^१ M. संबाधायं. ^२ M. ब्रह्मा. ^३ M. राजदूताऽभिधावन्तु.

एस भिक्खु महाराज पण्डवस्स पुरक्खतो ।
 निसिन्नो व्यग्घुसभोऽव सीहोऽव गिरिगम्भरे ॥१२॥
 सुत्त्वान दूतवचनं भट्टयानेन खत्तियो ।
 तरमानरूपो निध्यासि येन पण्डवपव्वतो ॥१३॥
 स यानभूमिं यायित्वा याना ओरुय्ह खत्तियो ।
 पत्तिको उपसंकम्म आसज्ज नं उपाविसि ॥१४॥
 निमज्ज राजा सम्मोदि कथं सारणियं^१ ततो ।
 कथं सो वीतिसारेत्वा इममत्थं अभासथ ॥१५॥
 युवा च दहरो चासि पठमुप्पत्तिको^२ मुमु ।
 वण्णारोहेन संपन्नो जातिमा विय खत्तियो ॥१६॥
 सोभयन्तो अनीकज्गं नागसंघपुरक्खतो ।
 ददामि भोगे भुंजस्सु जातिं चञ्जखाहि पुच्छितो ॥१७॥
 उज्जं जनपदो^३ राजा हिमवन्तस्स पस्सतो ।
 धनविगियेन संपन्नो कोमल्लेसु निकेतिनो ॥१८॥
 आदिच्चा^४ नाम गोत्तेन साकिया^५ नाम जातिया ।
 नम्हा वृत्ता पव्वजितो (ऽम्हि राज^६) न कामे अभिपत्थयं ॥१९॥
 कामेस्वादीनवं दिस्वा नेक्खम्मं दट्ठु खेमतो ।
 पधानाय गमिस्सामि एत्थ मे रज्जजति मनोऽति ॥२०॥

पव्वज्जासुत्तं निद्वितं

(२८—पधान-सुत्तं ३।२)

नं मं पधानपहित्तं नदि नेरज्जरं पति ॥१॥
 विपरक्कम्म झायन्तं योगक्खेमस्स पत्तिया ।
 नमुची^१ करुणं वाचं भासमानो उपागमि
 किमो त्वमसि दुव्वण्णो सन्तिके मरणं तव ॥२॥
 महस्सभागो मरणस्स एक्कोसो तव जीवितं ।
 जीव^२ भो जीवितं मेय्यो जीवं पुज्जानि काहसि ॥३॥

^१ R. साराणियं. ^२ C. पठमुप्पत्तिया. ^३ C. जानपदो. ^४ M.
 आदिच्चो. ^५ M. साकियो. ^६ M. नास्ति ^७ M. नमुचि. ^८ M. जीवं.

चरतो च ते ब्रह्मचरियं अग्निहुत्तं च जूहोतो ।
 पहूतं चीयते पुञ्जं किं पधानेन काहसि ॥४॥
 दुग्गो मग्गो पधानाय दुक्करो दुरभिसंभवो ।
 इमा गाथा भणं मारो अट्ठा बुद्धस्स सन्तिके ॥५॥
 तं तथावादिनं मारं भगवा एतदब्रुवि^१ ।
 पमत्तबन्धु पापिम येनत्थेन इधागतो ॥६॥
 अणुमत्तेनऽपि पुञ्जेन अत्थो मय्हं न विज्जति ।
 येसं च अत्थो पुञ्जानं ते मारो वत्तुमहरति ॥७॥
 अत्थि सद्धा ततो^२ विरियं पञ्जा च मम विज्जति ।
 एवं मं पहितत्तंऽपि किं जीवमनुप्पच्छ^३सि ॥८॥
 नदीनमपि सोतानि अयं वातो विसोमये ।
 किं च^४ मे पहितत्तस्स लोहितं नूपसुस्सये ॥९॥
 लोहिते सुस्समानमिह पित्तं मेम्हं च सुस्सति ।
 मंसेसु खीमयानेसु भिय्यो चित्तं पसीदति ।
 भिय्यो सति च पञ्जा च समाधि मम तिट्ठति ॥१०॥
 तस्स मेऽवं विहरतो पत्तम्मत्तमवेदनं ।
 कामे नापेक्खते चित्तं पस्स सत्तस्स^५ मुद्धतं ॥११॥
 कामा ते पठमा सेना दुतिया अरति वुच्चति ।
 ततिया खुप्पिपासा ते चतुत्थी तण्हा पवुच्चति ॥१२॥
 पञ्चमं थीनमिद्धं ते छट्ठा भीरुपवुच्चति ।
 सत्तमी विचिकिच्छा ते मक्खो थंभो ते अट्ठमो ॥१३॥
 लाभो मिलोको सक्कारो मिच्छालब्धो च यो यसो ।
 यो चत्तानं समुक्कमे परे च अवजानति ॥१४॥
 ऐसा नमुचि ते सेना कण्हस्साभिप्पहारिणी^६ ।
 न तं अमूरो जिनाति जेत्वा च लभते मुक्खं ॥१५॥
 एस मुज्जं परिहरे धिरत्थु इध जीवितं ।
 संगामे मे मतं सेय्यो यं चे जीवे पराजितो ॥१६॥
 पगाळ्हा एत्थ न दिस्सन्ति एके समणब्राह्मणा ।
 तं च मग्गं न जानन्ति येन गच्छन्ति मुच्चता ॥१७॥

^१ C. एतदब्रुवि.^२ M. तपो.^३ M. जीवमनुप्पच्छथ.^४ C., M. किंचि.^५ M. सद्धस्स.^६ R. ०हारणी.

समन्ता धजिनिं दिस्वा युत्तं मारं सवाहनं ।
 पुद्वाय पच्चुग्गच्छामि मा मं ठाना अचावयि ॥१८॥
 यं तेऽतं नप्पसहति सेनं लोको सदेवको ।
 तं ते पञ्जाय गच्छामि आमं पत्तंऽव अस्मना^१ ॥१९॥
 वसि कत्वान संकणं सति च सुप्पतिट्ठितं ।
 रट्ठा रट्ठं विचरिस्सं सावके विनयं पुथ ॥२०॥
 ते अप्पमत्ता पहितत्ता मम सासनकारका ।
 अकामस्स ते गमिस्सन्ति यत्थ गन्त्वा न मोचरे ॥२१॥
 मत्त वस्सानि^२ भगवन्तं अनुवन्धिं पदा पदं ।
 ओतारं नाधिगच्छिस्सं सम्बुद्धस्स सतीमतो ॥२२॥
 मेदवण्णंऽव पासाणं वायसो अनुपरियगा^३ ।
 अपेत्य मुदु विन्देम अपि अस्सादना सिया ॥२३॥
 अलद्धा तत्थ अस्सादं वायसेत्तो अपक्कमि ।
 काकोऽव सेलमासज्ज^४ निव्विजापेम गोतमं^५ ॥२४॥
 तस्स मोकपरेतस्म वीणा कच्छा अभस्सथ ।
 ततो सो दुम्मनो यक्खो तत्थेवन्त रघायथानि ॥२५॥

पधानसुत्तं निट्ठितं

(२६—सुभासित-सुत्तं ३१३)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने पे०
 भगवा एतदवोच—चतूहि भिक्खवे अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, न
 दुब्भासिता, अनवज्जा च अननुवज्जा^१ च विज्जूनं । कतमेहि चतूहि ? इध भिक्खवे
 भिक्खु सुभासितं येव भासति नो दुब्भासितं, धम्मं येव भासति नो अधम्मं, पियं
 येव भासति नो अप्पियं, सच्चं येव भासति नो अलिकं । इमेहि खो भिक्खवे चतूहि
 अंगेहि समन्नागता वाचा सुभासिता होति, नो दुब्भासिता, अनवज्जा च अननु-
 वज्जा विज्जूनंऽति ।

^१ R. अम्हना. ^२ M. सत्तवस्सं. ^३ M. अनुपरीयगा. ^४ C. सेलमा-
 वज्ज. ^५ सं० नि० I. 124^६. 127^{१७}. गोतमा. ^६ म०—अनुपवज्जा.

इदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

मुभासितं उत्तममाहु सन्तो । धम्मं भणे नाधम्मं तं दुतियं ।

पियं भणे नाप्पियं तं ततियं । सच्चं भणे नालिकं तं चतुत्थंति ॥१॥

अथ खो आयस्मा वंगीसो उट्ठायासना एकंसं चीवरं कत्वा येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं एतदवोच—पटिभाति मं सुगताति । पटिभानु तं वंगीसाति भगवा अवोच । अथ खो आयस्मा वंगीसो भगवन्तं सम्मुखा मारुप्पाहि गाथाहि अभित्थवि—

तमेव भासं भासेय्य यायत्तानं न तापये ।

परे च न विहिंसेय्य सा वे वाचा मुभासिता ॥२॥

पियवाचमेव भासेय्य या वाचा पटिनन्दिता ।

यं अनादाय पापानि परेसं भासते पियं ॥३॥

सच्चं वे अमता वाचा एस धम्मो सनन्तनो ।

सच्चे अत्थे च धम्मे च आहु सन्तो पतिट्ठिता ॥४॥

यं बुद्धो भासती^१ वाचं खेमं निव्व्राणपत्तिया ।

दुक्खस्सन्ताकिरियाय सा वे वाचानमुत्तमाति ॥५॥

मुभासितसुत्तं निट्ठितं ।

(३०—सुन्दरिकभारद्वाज-सुत्तं ३१४)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा कोमलेसु विहरति सुन्दरिकाय नदिया तीरे । तेन खो पन समयेन सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो सुन्दरिकाय नदिया तीरे अग्निं जुहति, अग्निहुत्तं परिचरति । अथ खो सुन्दरिक भारद्वाजो ब्राह्मणो अग्निं जुहत्वा अग्निहुत्तं परिचरित्वा, उट्ठायासना समन्ता चतुर्दिशा अनुविलोकैसि—को न खो उमं हव्यमेमं भुञ्जेय्याति । अहसा खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं अवि-दूरे अञ्जातरस्मिं रुक्खमूले ससीमं पारुपतं निसिन्नं, दिस्वान वामेन हत्थेन हव्य-मेसं^२ गहेत्वा, दक्षिणेन हत्थेन कमण्डलुं गहेत्वा, येन भगवा तेनुपमंकरामि । अथ खो भगवा सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पदसद्देन सीमं विवरि । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो, मुण्डो, अयं भवं, मुण्डको अयं भवंति, ततोऽव पुन

^१ M. भासति. ^२ B. पूरळाससुत्तं. ^३ M. हव्य०.

निवर्तितुकामो अहोसि । अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि—
मुण्डाऽपि हि इधेकच्चे ब्राह्मणा भवन्ति, यन्नूनाहं उपसंकमित्वा जातिं पुच्छेय्यंति ।
अथ खो सुन्दरिकभारद्वाजो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भग-
वन्तं एतदवोच—किजच्चो भवंति । अथ खो भगवा सुन्दरिक भारद्वाजं ब्राह्मणं
गाथाहि अज्झभासि—

न ब्राह्मणो नोऽग्निं न राजपुत्तो, न वेस्सायनो उद^१ कोचि नोऽग्निं ।
गोतं परिज्जाय पुथुज्जनानं, अकिंचनो मन्त चरामि लोके ॥१॥
संघाटिवासी अगहो^२ चरामि, निवृत्तकेसो अभिनिव्वृततो ।
अलिप्पमानो इध माणवेहि, अक्कल्ल^३ मं (ब्राह्मण) पुच्छमि^४ गोत्तपच्चं ॥२॥
पुच्छन्ति वे भो ब्राह्मणा ब्राह्मणेहि, सह ब्राह्मणो नो भवंति ।
ब्राह्मणो चे त्वं ब्रूसि मं च ब्रूसि अब्राह्मणं ।
तं सार्वानि पुच्छामि तिपदं चतुवीसतक्खरं ॥३॥
किं निस्सिता इसयो मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा,
देवतानं यज्जमकप्पयिमु पुथु इध लोके ।
यदन्तगू वेदगू यज्जकाले, यस्साहुतिं लभे तस्मिज्जेति ब्रूसि ॥४॥
अद्वा हि तस्स हृतमिज्जे (ति ब्राह्मणो), यं तादिमं वेदगुं अहमाम ।
तुम्हादिसानं हि अदस्सनेन, अज्जो जनो भुज्जति पूरळामं ॥५॥
तस्मानिह त्वं ब्राह्मण अत्थेन, अत्थिको उपसंकम्म पुच्छ ।
मन्तं विधूमं अनिघं निरासं, अप्पेविध अभिविन्दे सुमेधं ॥६॥
यज्जे रताहं (भो गोतम) यज्जं यिट्ठुकामो ।
ताहं पजानामि अनुसासतु मं भवं, यत्थ हुतं इज्जने ब्रूहि मे तं ॥७॥
नेन हि त्वं ब्राह्मण ओदहस्सु सोतं धम्मं ते देसिस्सामि—
मा जातिं पुच्छ चरणं च पुच्छ, कट्ठा हवे जायति जातवेदो ।
नीचा कुलीनोऽपि मुनी धितीमा, आजानियो होति हिरीनिमेषो ॥८॥
मच्चेन दन्तो दमसा उपेतो, वेदन्तगू वुसितब्रह्मचरियो ।
कालेन तम्हि हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुज्जपेक्खो यजेथ ॥९॥
ये कामे हित्वा अगहा^५ चरन्ति, सुसज्जतत्ता तसरंज्व उज्जुं ।
कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे, यो ब्राह्मणो पुज्जपेक्खो यजेथ ॥१०॥

^१ M. नुद. ^२ C., R., B. अगिहो. ^३ M. अलल्लं. ^४ R. पुच्छि.

^५ R. अगिहा.

ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया , चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥११॥
 असज्जमाना विचरन्ति लोके , सदा सता हित्वा ममायितानि ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१२॥
 यो कामे हित्वा अभिभुय्यचारी , यो वेदि जातिमरणस्स अन्तं ।
 परिनिब्बुतो उदकरहदोऽव सीतो , तथागतो अरहति पूरळामं ॥१३॥
 समो समेहि विसमेहि दूरे , तथागतो होति अनन्तपञ्ञो ।
 अनूपलित्तो इध वा हुरं वा , तथागतो अरहति पूरळामं ॥१४॥
 यम्हि न माया वसती न मानो , यो वीतलोभो अममो निरासो ।
 पनुण्णकोधो अभिनिब्बुत्तो , यो^१ ब्राह्मणो सोकमलं अहासि ।
 तथागतो अहरति पूरळामं ॥१५॥
 निवेसनं यो मनसो अहासि , परिग्गहा यस्स न सन्ति केचि ।
 अनुपादियानो इध वा हुरं वा , तथागतो अरहति पूरळामं ॥१६॥
 समाहितो यो उदतारि ओघं , धम्मं चञ्ञासि परमाय दिट्ठिया ।
 खीणासवो अन्तिमदेहधारी , तथागतो अरहति पूरळामं ॥१७॥
 भवासवा यस्स वची खग च , विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
 स वेदगू सब्बधि विप्पमुत्तो , तथागतो अहरति पूरळामं ॥१८॥
 संगतिगो यस्स न सन्ति संगा , यो मानसत्तेसु अमानसत्तो ।
 दुक्खं परिञ्ञाय सुखेत्तवत्थुं , तथागतो अरहति पूरळामं ॥१९॥
 आसं अनिस्माय विवेकदस्सी , परवेदियं दिट्ठि मुपातिवत्तो ।
 आरम्मणा यस्स न सन्ति केचि , तथागतो अरहति पूरळामं ॥२०॥
 परोवरा यस्म समेच्च धम्मा , विधूपिता अत्थगता न सन्ति ।
 सन्तो उपादानखये विमुत्तो , तथागतो अहरति पूरळामं ॥२१॥
 संयोजनं जानिखयन्तदस्सी , योऽपानुदि रागपथं असेमं ।
 मुट्ठो निट्ठोमो विमलो अकाचो^२ , तथागतो अरहति पूरळामं ॥२२॥
 यो अत्तनाऽत्तानं नानुपस्सति , समाहितो उज्जुगतो टित्तो ।
 स वे अनेजो अखिलो अक्खो , तथागतो अहरति पूरळामं ॥२३॥
 मोहन्तरा यस्स न सन्ति केचि , सब्बेसु धम्मेसु च ज्ञाणदस्सी ।
 सरीरं च अन्तिमं धारेति , पत्तो च सम्बोधिमनुत्तरं सिवं ।
 एत्तावता यक्खस्स मुट्ठि , तथागतो अरहति पूरळामं ॥२४॥

हुतं च मय्हं हुतमत्थु सच्चं , यं तादिसं वेदगुणं अलत्थं ।
 ब्रह्मा हि सक्खि पटिगण्हातु मे भगवा , भुञ्जतु मे भगवा पूरळासं ॥२५॥
 गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं , संपस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
 गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा , धम्मे सति ब्राह्मण वुत्तिरेमा ॥२६॥
 अञ्जेन च केवलिनं महेसिं , खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
 अग्नेन पानेन उपट्ठहस्सु , खेत्तं हि तं पुञ्जापेक्खस्स होति ॥२७॥
 साधाहं भगवा तथा विञ्जं , यो दक्खिणं भुजेय्य मादिसस्स ।
 यं यञ्जाकाले परियेसमानो , पप्पुय्य तव सासनं ॥२८॥
 सारम्भा यस्स विगता चित्तं यस्स अनाविलं ।
 विप्पमुत्तो च कामेहि थीनं यस्स पनूदितं ॥२९॥
 सीमन्तानं विनेतारं जातिमरणकोविदं ।
 मुनिं मोनेय्यसंपन्नं तादिसं यञ्जमागतं ॥३०॥
 भकुटिं विनयित्वान पंजलिका नमस्सथ ।
 पूजेथ अन्नपानेन एवं इज्झन्ति दक्खिणा ॥३१॥
 बुद्धो भवं अरहति पूरळासं , पुञ्जाक्खेत्तमनुत्तरं ।
 आयागो सब्बलोकस्स , भोतो दिन्नं महप्फलंति ॥३२॥

अथ खो मुन्दरिक्कभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच—अभिवक्कन्तं भो
 गोतम... पे० ... अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भवन्तं गोतमं
 सरणं गच्छामि, धम्मं च भिक्खु संधं च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके
 पब्बज्जं, लभेय्यं उपसंपदंति । अलत्थ खो मुन्दरिक्कभारद्वाजो ब्राह्मणो.....
 पे०..... अरहतं अहोसीति ।

मुन्दरिक्कभारद्वाजमुत्तं निट्ठितं ।

(३१—माघ-सुत्तं ३१५)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते अथ खो
 माघो माणवो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि ।
 सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसीन्नो खो
 माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—अहं हि भो गोतम दायको दानपति वदञ्ज्
 याचयोगो, धम्मेन भोगे परियेसामि, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि
 धम्माधिगतेहि एकस्स पि ददामि, द्विन्नं पि ददामि, तिण्णं पि ददामि, चतुन्नं पि
 ददामि, पंचन्नं पि ददामि, छन्नं पि ददामि, सत्तन्नं पि ददामि, अट्ठन्नं पि ददामि,
 नवन्नं पि ददामि, दसन्नं पि ददामि, वीसायऽपि ददामि, तिसाययऽपि ददामि,

चत्तारीसायऽपि ददामि, पञ्जासायऽपि ददामि, सतस्सऽपि ददामि, भिद्योऽपि ददामि; कच्चाहं भो गोतम एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुञ्जं पसवामीति ? तग्घ त्वं माणव एवं ददन्तो एवं यजन्तो बहं पुञ्जं पसवसि । यो खो माणव दायको दानपति वदञ्ज्णू याचयोगो धम्मेन भोगे परियेसति, धम्मेन भोगे परियेसित्वा धम्मलद्धेहि भोगेहि धम्माधितेहि एकस्सपि ददाति..... पे०..... सतस्स पि ददाति, भिद्योऽपि ददाति, बहं सो पुञ्जं पसवतीति । अथ खो माघो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

पुच्छामहं भो गोतमं वदञ्ज्णुं (इति माघो माणवो) ,
कासायवासिं अगहं चरन्तं ।

यो याचयोगो दानपति गहट्ठो , पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।
ददं परेसं इध अन्नपानं , कत्थं हुतं यजमानस्स सुज्जे ॥१॥

(यो) याचयोगो दानपति गहट्ठो (माघानि भगवा) ,
पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं , आराधये दक्खिण्ये हि तादि ॥२॥
यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माणवो) ,

पुञ्जात्थिको यजति पुञ्जपेक्खो ।

ददं परेसं इध अन्नपानं , अक्खाहि मे भगवा दक्खिण्ये ॥३॥

ये वे असत्ता विचरन्ति लोके , अकिंचना केवलिनो यनत्ता ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥४॥

ये सब्बसंयोजनबंधनच्छिदा , दन्ता विमुत्ता अनिधा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥५॥

ये सब्बसंयोजनविण्णमुत्ता , दन्ता विमुत्ता अनिधा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥६॥

रागं च दोसं च पहाय मोहं , खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥७॥

येसु न माया वसती न मानो^१ , ये^२ वीतलोभा अममा निरासा ।

कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्जपेक्खो यजेथ ॥८॥

^१ M. योज्यते खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया द्वितीय पादस्थाने कालेन तेसु . . ।

^२ M. इतः परं पद्यान्तरं अरभ्यते—

ये वीतलोभा अममा निरासा । खीणासवा वुसितब्रह्मचरिया ।

कालेन तेसु ।

ये वे न तण्हामु उपातिपन्ना , वितरेय्य ओषं अममा चरन्ति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१॥
 येसं^१ तण्हा नत्थि कुहिञ्चि लोके , भवाभवाय इध वा हुरं वा ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१०॥
 ये कामे हित्वा अगहा चरन्ति , सुमञ्ञतत्ता तसरंज्व उज्जुं^२ ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥११॥
 ये वीतरागा सुसमाहितिन्द्रिया , चन्दोऽव राहुगहणा पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१२॥
 समिताविनो वीतरागा अक्रोपा , येसं गति नत्थि इध विप्पहाय ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१३॥
 जहेत्वा जानिमरणं असंसं , कथंकथं सब्बमुपातिवत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१४॥
 ये अत्तदीपा विचरन्ति लोके , अकिंचना सब्बधि विप्पमुत्ता ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१५॥
 ये हेत्थ^३ जानन्ति यथातथा इदं , अयमन्तिमा नत्थि पुनब्भवोति ।
 कालेन तेसु हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१६॥
 यो वेदगू ज्ञानरतो सतीमा^४ , संमोधिपत्तो सरणं बहुञ्च ।
 कालेन तस्मिह हव्यं पवेच्छे , यो ब्राह्मणो पुञ्ञपेक्खो यजेथ ॥१७॥
 अद्धा अमोघा मम पुच्छना अहु , अक्खासि मे भगवा दक्खिणेत्ये ।
 त्वं हेत्थ जानासि यथातथा इदं , तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥१८॥
 यो याचयोगो दानपति गहट्ठो (इति माघो माणवो) ,
 पुञ्ञत्थिको यजति पुञ्ञपेक्खो ।
 ददं परेसं इध अन्नपानं , अक्खाहि मे भगवा यञ्ञसंपदं ॥१९॥
 यजस्सु यजमानो (माघा ति भगवा) , सब्बत्थ च विप्पसादेहि चित्तं ।
 आरम्मणं यजमानस्स यञ्ञं^५ , एत्थ पतिट्ठाय जहाति दोसं ॥२०॥
 सो^६ वीतरागो पविनेय्य^७ दोसं , मेत्तं चित्तं भावयं अप्पमाणं ।
 रत्ति दिवं सततं अप्पमत्तो , सब्बा दिसा फरते अप्पमञ्ञं ॥२१॥

^१ R. येसं इतः परं—तु,^२ R. उज्जु. M. उज्जुं.^३ C. एत्थ.^४ M. सतिमा.^५ P. यञ्ञो.^६ M. यो.^७ M. स विनेय्य.

को मुज्झति मुच्चति वज्झति च , केनऽत्तना गच्छति ब्रह्मलोकं ।

अजानतो मे मुनि ब्रूहि पुट्ठो , भगवा हि मे सक्खि ब्रह्मज्ज दिट्ठो ।

तुवं हि नो ब्रह्मसमोऽति सच्चं , कथं उप्पज्जति ब्रह्मलोकं (जुतीमा^१) ॥२२॥

यो यजति तिविधं यज्जसंपदं (माघाति भगवा) ,

आराधये दक्खिणेय्ये हि तादि ।

एवं यजित्वा सम्मा याचयोगो , उप्पज्जति ब्रह्मलोकंऽति ब्रूमीति ॥२३॥

एवं वृत्ते माघो माणवो भगवन्तं एतदवोच—अभिवक्तुं भो गोतम—
पे०.....अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतंऽति ।

माघसुत्तं निदिठत् ।

(३२—सभिय-सुत्तं ३।६)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे ।
तेन खो पन समयेन सभियस्स परिव्वाजकस्स पुराणसालोहिताय देवनाय पच्चा
उद्दिट्ठा होन्ति—यो ते सभिय समणो वा ब्राह्मणो वा इमे पच्चे पुट्ठो व्याकरोति,
तस्स सन्ति के ब्रह्मचरियं चरेय्यासीति । अथ खो सभियोपरिव्वाजको
तस्सा देवताय सन्तिके पच्चे उगहेत्वा, ये ते समणब्राह्मणा संधिनो
गणिनो गणा-चरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो, मक्खलि गोसालो, अजितो केसकंबली^१, पकुधो^२
कच्चायनो, संजयो बेल ट्ठिपुत्तो^३, निगण्ठो नातपुत्तो^४ ते उपसंक्रमित्वा ते पच्चे
पुच्छति । ते सभियेन परिव्वाजकेन पच्चे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च
दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च सभियं येव परिव्वाजकं पटिपुच्छन्ति ।
अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—ये खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा
संधिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यसस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता बहुजनस्स,
सेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो..... पे०..... निगण्ठो नातपुत्तो, ते मया पच्चे पुट्ठा
न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च
मज्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति; यन्नूनाहं हीनायावन्तिता कामं परिभुज्जेय्यंति । अथ
खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—अयंऽपि समणो गोतमो संधी चेव गणी

^१ C. जुतिमा, M. जुतिम.

^२ C., M. केसकंबलो.

^३ C.

ककु, धो.

^४ M. बेलट्ट°.

^५ C. नाथ पुत्तो M. नाट°.

च गणाचरियो च ज्ञातो यसस्सी तित्थकरो साधुसम्मतो बहुजनस्स; यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पज्जे पुच्छेय्यंति । अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोमि—येऽपि खो ते भोन्तो समणब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा महल्लका अद्गता वयो अनुप्पत्ता थेरा रत्तञ्जू चिरपव्वजिता संधिनो गणिनो गणाचरिया ज्ञाता यमस्सिनो तित्थकरा साधुसम्मता, बहुजनस्स, मेय्यथीदं—पूरणो कस्सपो. पे०. निगण्ठो नातपुत्तो, तेऽपि मया पज्जे पुट्ठा न संपायन्ति, असंपायन्ता कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोन्ति, अपि च मज्जेवेत्थ पटिपुच्छन्ति । किं पन मे समणो गोतमो इमे पज्जे पुट्ठो व्याकरिस्सति । समणो हि गोतमो दहरो चेव जातिया तवो च पव्वज्जायाति । अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसिममणो खो दहरोऽति न परिभोतव्वो । दहरोऽपि चे समणो होति, सो होति महिद्धिको महानुभावो, यन्नूनाहं समणं गोतमं उपसंक्रमित्वा इमे पज्जे पुच्छेय्यंति । अथ खो सभियो परिव्वाजको येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं वेळुवनं कलन्दकनिवापो येन भगवा तेनुपसंक्रमि, उपसंक्रमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । इकमन्तं निमित्तो खो सभियो परिव्वाजको भगवन्तं गाथाय अज्झभासि—

कंखी वेचिकिच्छी आगमं (इति सभियो ।), पज्जे पुच्छितुं अभिकंखमानो ।

नेमन्तकरो भगवाहि^१ पुट्ठो, अनुपुब्बं^२ अनुधम्मं व्याकरोहि मे ॥१॥

दूरतो आगतोऽसि सभिया (ति भगवा), पज्जे पुच्छितुं अभिकंखमानो ।

तेसन्तकरो भवामि पुट्ठो^३, अनुपुब्बं^४ अनुधम्मं व्याकरोमि ते ॥२॥

पुच्छ मम सभिय पज्जं, यं किञ्चि मनसिञ्छसि ।

तस्स तस्सेव पज्जस्स, अहं अन्तं करोमि तेऽति ॥३॥

अथ खो सभियस्स परिव्वाजकस्स एतदहोसि—अच्छरियं वत भो, अब्भुतं वत भो, यावताऽहं अज्जेमु समणब्राह्मणेसु ओकासमत्तंऽपि नालत्थं, तं मे इदं समणेन गोतमेन ओकासकम्मं कतंति अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोम-नस्सजातो भगवन्तं पज्जं पुच्छि—

^१ M. भवं भवाहि. R. भवाहि मे.

^२ M., R. पज्जे मे पुट्ठो

अनुपुब्बं.

^३ R. ते. M. तेसमन्तं करोमि ते.

^४ R. पज्जे

पुट्ठो अनुपुब्बं. । M. पज्जे पुट्ठो अनुपुब्बं. ।

किं पत्तिनमाहु भिक्खुनं (इति सभियो), सोरतं^१ केन कथं च दन्तमाहु ।

बुद्धोऽति कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥४॥

पज्जेन कतेन अत्तना (सभियाति भगवा), परिनिब्बाणगतो वितिण्णकंखो ।

विभवं च भवं च विप्पहाय, वुसितवा खीणपुनब्भवो स भिक्खु ॥५॥

सब्बत्थ उपेक्खको सतीमा, न सो हिंसति किञ्चि सब्बलोके ।

तिण्णो समणो अनाविलो, उस्सदा यस्स न सन्ति सोरतो सो ॥६॥

यस्सिन्द्रियाणि भावितानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।

निब्बिज्ज^२ इमं परं च लोकं, कालं कंखति भावितो स दन्तो ॥७॥

कप्पानि विचेय्य केवलानि, संसारं दुभयं चुतूपपातं ।

विगतरजमनंगणं विमुद्धं, पत्तं जातिक्खयं तमाहु वुद्धति ॥८॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिमोमनस्सजातो भगवन्तं उत्तरिं पञ्चं
पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु ब्राह्मणं (इति सभियो), समणं केन कथं च न्हात^३कोऽति ।

नागोऽति कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥९॥

ब्राहेत्वा सब्बपापानि (सभियाति भगवा), विमलोमा धुसमाहितो ठित्तो ।

संसारमतिच्च केवली सो, असितो तादि पवुच्चते स^४ ब्रह्मा ॥१०॥

समितावि पहाय पुञ्जपापं, विरजो जत्वा इमं परं च लोकं ।

जातिमरणं उपातिवत्तो, समणो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥११॥

निन्हाय^५ सब्बपापकानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बलोके ।

देवमनुस्सेसु कणियेसु, कप्पं नेति तमाहु न्हात^३कोऽति ॥१२॥

आगुं न करोति किञ्चि लोके, सब्बसंयोगे विमज्ज वन्धानानि ।

सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो, नागो तादि पवुच्चते^६ तथत्ताति ॥१३॥

अथ खो सभियो परिव्वाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरिं पञ्चं पुच्छि—

कं खेत्तजिनं वदन्ति बुद्धा (इति सभियो), कुसलं केन कथं च पंडितोऽति ।

मुनि नाम कथं पवुच्चति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥१४॥

^१ R. सोरत. B. 'सूरतं' ति पि. ^२ P. निब्बिज्ज. ^३ C. नहातको.

^४ C. त्यज्यते B. सो०. ^५ C. निन्नहाय. ^६ C. पवुच्चति.

खेत्तानि विचेय्य^१ केवलानि (सभियाति भगवा),

दिब्बं^२ मानुसकं च ब्रह्मखेतं ।

सब्बखेत्तमूलबंधना पमुत्तो, खेत्तजिनो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१५॥

कोसानि विचेय्य केवलानि, दिब्बं मानुसकं च ब्रह्मकोसं ।

(सब्ब) कोसमूलबंधना पमुत्तो, कुसलो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१६॥

तदुभयानि^३ विचेय्य पण्डरानि, अज्झत्तं बहिद्धा च मुद्धिपञ्जो ।

कण्हं^४ सुक्कं उपातिवत्तो, पण्डितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥१७॥

असत्तं च सत्तं च ज्ञात्वा धम्मं, अज्झत्तं च बहिद्धा च सब्बलोके ।

देवमनुस्महि पूजितो सो, संगं जालमतिच्च सो मुनीति ॥१८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरि पञ्चं पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु वेदग्ं (इति सभियो), अनुविदितं केन कथं च विरियवाजति ।

आजानियो किंति नाम होति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥१९॥

वेदानि विचेय्य केवलानि (सभिया ति भगवा),

समणानं यानिऽपत्थि ब्राह्मणानं ।

सब्बवेदनामु वीतरागो, सब्बं वेदमतिच्च वेदगू सो ॥२०॥

अनुविच्च पपंचनामरूपं, अज्झत्तं बहिद्धा च रोगमूलं ।

सब्बरोगमूलबंधना पमुत्तो, अनुविदितो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥२१॥

विरतो इध सब्बपापकेहि, निरयदुक्खमतिच्च विरियवा सो ।

सो विरियवा पधानवा, धीरो तादि पवुच्चते तथत्ता ॥२२॥

यस्सज्जसु लुत्तानि^५ बंधनानि, अज्झत्तं बहिद्धा च सब्बमूलं ।

(सब्ब) संगमूलबंधना पमुत्तो, आजानियो तादि पवुच्चते तथत्ताजति ॥२३॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको...पे०...भगवन्तं उत्तरि पञ्चं पुच्छि—

किं पत्तिनमाहु सोत्थियं^६ (इति सभियो), अग्रियं केन कथं च चरणवाजति ।

परिब्बाजको किज्जति नाम होति, पुट्ठो मे भगवा व्याकरोहि ॥२४॥

सुत्वा सब्बधम्मं अभिज्जाय लोके (सभियाति भगवा),

सावज्जानवज्जं यदत्थि किंचि ।

अभिभुं अकथंकथं विमुत्तं, अनीघं^७ सब्बधिमाहु सोत्थिं योजति ॥२५॥

^१ B. 'विजेय्य' तिपि.

^२ R. दिव्यं.

^३ R., M. दुभयानि.

^४ R. कण्हसुक्कं. P. कण्हसुक्कं.

^५ M. लुत्तानि.

^६ R. सोत्तियं.

^७ R. अनिघं. = R. सोत्तियं.

छेत्वा आसवानि आलयानि, विद्धा सो न उपेति गब्भसेय्यं ।
 सब्बं तिविधं पनुज्ज पंकं, कप्पं नेति तमाहु अरियोऽति ॥२६॥
 यो इध चरणेषु पत्तिपत्तो, कुसलो सब्बदा आजानाति^१ धम्मं ।
 सब्बत्थ न सज्जति विमुत्तो^२, पटिघा यस्स न सन्ति चरणवा सो ॥२७॥
 दुक्खवेपक्कं^३ यदत्थि कम्मं, उद्धं अधो च तिरियं चापि मज्झे ।
 परिवज्जयित्वा^४ परिज्जचारी, मायं मानमथोऽपि लोभकोधं^५ ।
 परियन्तमकासि नामरूपं, तं परिब्बाजकमाहु पत्तिपत्तं^६ ॥२८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
 अत्तमनो पमोदितो उदग्गो पीतिसोमनस्सजातो उट्ठायासाना एकंसं उत्तरासंगं
 करित्वा येन भगवा नेनञ्जलिं पणामेत्वा भगवन्तं सम्मुखा सारुप्पाहि गाथाहि
 अभित्थवि—

यानि च तीणि यानि च सट्ठि, समणप्पवादसितानि^७ भूरिपज्ज ।
 मज्जक्खर^८ सज्जानिस्सितानि, ओसरणानि विनेय्य ओघतं अगा ॥२९॥
 अन्नगूसि पारगूसि दुक्खस्स, अरहाऽसि सम्मासंबुद्धो खीणासवं तं मज्जो ।
 जुतिमा मुतिमा पट्टतपज्जो, दुक्खस्सन्तकर अता^९रयि मं ॥३०॥
 यं मे कंखितमज्जासि, विचिकिच्छं^{१०} मं^{११} अतारेमि नमो ते ।
 मुनि मोनपथेम् पत्तिपत्तं^{१२}, अखिल आदिच्चवन्धु सोरतोऽसि ॥३१॥
 या मे कंखा पुरे आसि तं मे व्याकासि चक्खुमा ।
 अद्धा मुनीसि संबुद्धो नत्थि नीवरणा तव ॥३२॥
 उपायासा च ते सब्बे विद्धस्ता विनलीकता ।
 सीतिभूतो दमप्पत्तो धितिमा सच्चनिककमो ॥३३॥
 तस्स ते नागनागस्स महावीरस्स भासतो ।
 सब्बे देवाज्जुमोदन्ति उभो नारदपब्बता ॥३४॥
 नमो ते पुरिसाजज्ज नमो ते पुरिसुत्तम ।
 सदेवकस्मि लोकास्मि नत्थि ते पटिपुग्गलो ॥३५॥

^१ R., C. अजानि.^२ M. विमुत्तचित्तो.^३ C. दुक्खं.^४ B., M. परिब्बाजयित्वा.^५ M. मानपथं विलोभकोधं.^६ M.

निस्सितानि.

^७ M. पज्जक्खर०.^८ C. दुक्खस्सन्तकर अतारेसि.^९ M., C. विचिकिच्छा.^{१०} M. नास्ति^{११} M.

पत्तिपत्तं.

तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं माराभिभू^१ मुनि ।
 तुवं अनुसये छेत्वा तिण्णो तारेसिज्मं पजं ॥३६॥
 उपधी^२ ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।
 सीहोऽसि अनुपादानो पहीनभयभेरवो ॥३७॥
 पुण्डरीकं यथा वग्गु तोये न उपलिप्पति^३ ।
 एवं पुज्जे च पापे च उभये त्वं न लिप्पसि^४ ।
 पादे वीर पमारेहि सभियो वन्दति सत्थुनोऽजि ॥३८॥

अथ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच—अभिककल्लं गोतम...पे०...धम्मं च भिक्खुसंघं च, लभेय्याहं भन्ते भगवतो सन्तिके पव्वज्जं, लभेय्यं उपसंपदंजति । यो खो सभिय अज्जानित्थियपुब्बो इमस्मिं धम्मविनये आकंखति पव्वज्जं, आकंखति उपसंपदं, सो चत्तारो मासे परिवसति; चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्ति उपसंपादेन्ति भिक्खुभावाय । अपि च^१ मेज्थ^२ पुगलवेमत्तता विदिताऽजि । मचे भन्ते अज्जानित्थियपुब्बा इमस्मिं धम्मविनये आकंखन्ता पव्वज्जं आकंखन्ता उपसंपदं चत्तारो मासे परिवसन्ति, चतुन्नं मासानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्ति उपसंपादेन्ति भिक्खुभावाय, अहं चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्नं वस्सानं अच्चयेन आरद्धचित्ता भिक्खू पव्वाजेन्तु उपसंपादेन्तु भिक्खुभावायाति । अलत्थ खो सभियो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पव्वज्जं अलत्थ उपसंपदं...पे०... अज्जानतरो खो पनायस्मा सभियो अरहतं अहोसीति ।

सभियसुत्तं निट्ठितं ।

(३३—सेल-सुत्तं ३१७)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खु-संघेन सद्धि अड्ढतेळसेहि भिक्खुसतेहि येन आपणं नाम अंगुत्तरापानं निगमो तदवसरि । अस्सोसि खो केणियो जटिलो—समणो खलु भो गोतमो सक्खपुत्तो सक्खकुला पव्वजितो अंगुत्तरापेसु चारिकं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धि अड्ढतेळसेहि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो; तं खो पन भवन्तं गोतमं एवं

^१ M. मायाभिभू. ^२ C., M. उपधि. ^३ M. उपलिप्पति. ^४ M. लिप्पसि. ^५ C. चेत्थ.

कल्याणो कित्सदो अब्भुगतो—इतिऽपि सो भगवा अरहं सम्मासंबुद्धो विज्जा-
चरणसंपन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देव मनुस्सानं
बुद्धो भगवा, सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणि पजं
सदेवमनुस्सं सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा पवेदेति; सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं
मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलपरिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्म-
चरियं पकासेति; साधु खो पन तथारूपानं अरहतं दस्सनं होतीति । अथ खो
केणियो जटिलो येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि,
सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं
खो केणियं जटिलं भगवा धम्मिया कथाय मंदस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि संपहं-
सेसि । अथ खो केणियो जटिलो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो
समुत्तेजितो संपहंसितो भगवन्तं एतदवोच—अधिवामेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय
भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । एवं वुत्ते भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो
केणिय भिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्प
सन्नोऽति । दुतियंऽपि खो केणियो जटिलो भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो
गोतम महाभिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खुसतानि, अहं च ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नो,
अधिवामेतु मे भवं गोतमो स्वातनाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । दुतियंऽपि खो
भगवा केणियं जटिलं एतदवोच—महा खो केणिय भिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि
भिक्खुसतानि, त्वं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नोऽति । ततियंऽपि खो केणियो जटिलो
भगवन्तं एतदवोच—किंचापि भो गोतम महाभिक्खुसंधो अड्ढतेळसानि भिक्खु-
सतानि, अहं च खो ब्राह्मणेमु अभिप्पसन्नो, अधिवामेत्वेव मे भवं गोतमो स्वात-
नाय भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेनानि । अधिवामेमि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो
केणियो जटिलो भगवतो अधिवासनं विदित्वा उट्ठायासना येन सको अस्समो
तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा मित्तामच्चे जातिसालोहिने आमन्नेमि—मृणन्तु मे
भोन्तो^१ मित्तामच्चा जातिसालोहिना, समणो मे गोतमो निमन्तिवो स्वातनाय
भत्तं सद्धिं भिक्खुसंधेन, येन मे कायवेय्यावटिकं करेय्यायाति । एवं भोऽति खो
केणियस्स जटिलस्स मित्तामच्चा जातिसालोहिना केणियस्स जटिलस्स पटिस्सुत्वा
अप्पेकच्चे उट्ठनानि खणन्ति, अप्पेकच्चे कट्टानि फालेन्ति, अप्पेकच्चे भाजतानि
धोवन्ति, अप्पेकच्चे उदकमणिकं पतिट्ठापेन्ति, अप्पेकच्चे आसनानि पञ्जापेन्ति;
केणियो पन जटिलो सामं येव मण्डलमालं पटियादेति । तेन खो पन समयेन
मेलो ब्राह्मणो आपणे पटिवसति, तिण्णं वेदानं पारगू सनिघण्टुकेटुभानं साक्ख-

रूपभेदानं इतिहासपंचमानं पदको वेय्याकरणो लोकायतमहापुरिसलक्षणेसु अन्वयो तीणि माणवकसतानि मन्ते वाचेति । तेन खो पन समयेन केणियो जटिलो सेले ब्राह्मणे अभिप्पमन्नो होति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि परि-
वृतो जंघाविहारं अनुवंकममानो अनुविचरमानो येन केणियस्स जटिलस्स अस्समो तेनुसंकमि । अहसा खो सेलो ब्राह्मणो केणियस्समिये^१ जटिले अप्पेकच्चे उद्धनानि खणन्ते—पे० . . . अप्पेकच्चे आमनानि पज्जापेत्ते, केणियं पन जटिलं सामं येव मण्डलमालं पटियादेत्तं । दिस्वान केणियं जटिलं एतदवोच—किन्तु भोतो केणियस्स आवाहो वा भविस्सति, विवाहो वा भविस्सति, महायज्जो वा पच्चु-
पट्टितो, राजा वा मागधो मेनियो विविमारो निमन्तिनो स्वातनाय सद्धि बलकायेनानि । न मे सेल आवाहो भविस्सति, नज्जि विवाहो भविस्सति, नज्जि राजा मागधो मेनियो विविमारो निमन्तिनो स्वातनाय सद्धि बलकायेन, अपि च खो मे महायज्जो पच्चुपट्टितो अत्थि । समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पव्वजितो अंगुत्तरगणेषु चारिक्कं चरमानो महता भिक्खुसंघेन सद्धि अट्ठतेल्लसद्धि भिक्खुसतेहि आपणं अनुप्पत्तो । तं खो पन भवन्तं गोमत्तं...पे०...बुद्धो भगवाज्जति । सो मे निमन्तिनो स्वातनाय सद्धि भिक्खुसंघेनानि । बुद्धोज्जति खो केणिय वदेमि । बुद्धोज्जति भो सेल वदामि । बुद्धोज्जति भो केणिय वदेमि । बुद्धोज्जति भो सेल वदामीति । अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोमि—घोसोज्जि खो एसो दुल्लभो लोकास्मि यदिदं बुद्धोज्जति । आगतानि खो पन अस्माकं मन्तेसु द्वात्तिसमहापुरि-
सलक्षणाणि येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेज्व गतियो भवन्ति अनज्जा । सत्ते अगारं अज्जावसति राजा होति चक्कवन्ती धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो धिजितावी जनपदत्थावरियण्णत्तो सत्तरत्तनसमन्नागतो । तस्मिमानि सत्त रत्तनानि भवन्ति, मय्यथीदं—चक्करत्तनं, हत्थिरत्तनं, अस्सरत्तनं, मणिरत्तनं, इत्थिरत्तनं, गहपतिरत्तनं, परिणायकरत्तनमेव सन्नमं । परोमहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति गुरा वीरगरूपा परसेत्तप्पमहत्ता । सो एमं पट्ठवि मागग्परियत्तं अदण्ठेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्जावसति । सत्ते खो पनागारस्सा अत्तगारियं पव्वजति अरहं होति सम्मामबुद्धो लोके विवत्तच्छट्ठो^२ । कहं पन भो केणिय एतरहि भो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मामबुद्धोज्जति । एवं वुत्ते केणियो जटिलो दक्खिणं गहं पग्गहेत्वा सेलं ब्राह्मणं एतदवोच—येन सा भो सेल नीलवनराज्जति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो तीहि माणवकसतेहि सद्धि येन भगवा तेनुपसंकमि । अथ खो गणो ब्राह्मणो ते माणवकं आमन्तेमि—अप्पमदा भान्तो आगच्छन्तु पदे पदं निक्खिपन्ता, दुरासदा हि ते भगवन्तो सीहाज्ज एक्कचरा, यदा चाहं भो समणेन

^१ M. केणियस्य जटिलस्स अस्समे.^२ M. विवटच्छट्ठो.

गोमतेन सद्धि मन्तेय्यं मा मे भोन्तो अन्तरन्तरा कथं ओपातेथ, कथापरियोसानं मे भवन्तो आगमेन्तूति । अथ खो सेलो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवतो सद्धि सम्मोदि, सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सेलो ब्राह्मणो , भगवतो काये द्वतिसमहापुरिसलक्खणानि सम्मत्तेसि । अहमा खो सेलो ब्राह्मणो भगवतो काये द्वतिसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीमु महापुरिसलक्खणेषु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न संपसीदति—कोमोहितं च वत्थगुह्ये, पहतजिह्वताय च । अथ खो भगवतो एतदहोसि—पस्सति खो मे अय सेलो ब्राह्मणो द्वतिसमहापुरिसलक्खणानि येभुय्येन ठपेत्वा द्वे; द्वीमु महापुरिसलक्खणेषु कंखति विचिकिच्छति नाधिमुच्चति न संपसीदति—कोमोहितं च वत्थगुह्ये पहतजिह्वताय चाति । अथ खो भगवा तथारूपं इद्धाभिसंखारं अभिसंखामि यथा अहम सेलो ब्राह्मणो भगवतो कोमोहितं वत्थगुह्ये । अथ खो भगवा जिह्वं निन्नामेत्वा उभोऽपि कण्णसोतानि अनुमति पटिमसि, उभोऽपि नासिकसोतानि अनुमति पटिमसि, केवलंऽपि नलाटमण्डलं जिह्वाय लादेसि । अथ खो सेलस्स-ब्राह्मणस्स एतदहोसि—समन्नागतो खो समणो गीतमो द्वतिसमहापुरिसलक्खणाहि परिपुण्णेहि, नो अपरिपुण्णेहि; नां च खो नं जानामि बुद्धो वा नो वा । सुतं खो पन मेज्जं ब्राह्मणानं बुद्धानं महल्लकातं आचरियपाचरियानं भासमानानं—ये ते भवन्ति अरहन्तो सम्मासंबुद्धा ने सके वण्णं भज्जामानं अत्तानं पानुकरोन्तीति; यन्नूताहं समणं गीतमं सम्मुखं सारुणाहि गाथाहि अभित्थवेय्यंजित । अथ खो सेलो ब्राह्मणो भगवन्तं सम्मुखं सारुणाहि गाथाहि अभित्थवि—

परिपुण्णकायो सुरुचि मुजातो चारुदस्सना ।

मुवण्णवण्णोऽसि भगवा मुमुक्कदाटोऽसि विरियवा ॥१॥

नरस्स हि मुजातस्स ये भवन्ति वियंजना ।

सव्वे ते तव कायस्मि महापुरिसलक्खणा ॥२॥

पमन्ननेत्तो मुमुखो ब्रह्मा उज्जु पतापवा ।

मज्जे समणसंघस्स आदिच्चोऽय विरोचमि ॥३॥

कल्याणदस्सनो भिक्खु कंचनमन्निभनचो ।

किं ते समणभावेन एवं उत्तमवर्णिनो ॥४॥

राजा अरहसि भवितुं चक्कवन्ती रथेमभो ।

चातुरन्तो विजितावी जम्बुमण्डस्स^१ इस्मरो ॥५॥

खत्तिया भोजराजानो अनुयुत्ता भवन्ति ते ।
 राजाभिगजा मनुजिन्दो रज्जं कारेहि गोतम ॥६॥
 राजाऽहमस्मि मेला (ति भगवा) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चक्कं वत्तेमि चक्कं अण्णतिवत्तियं ॥७॥
 संबुद्धो पटिजानासि (इति मेळो ब्राह्मणो) धम्मराजा अनुत्तरो ।
 धम्मेन चक्कं वत्तेमि इति भाससि गोतम ॥८॥
 को नु सेनापति भोतो सावको सत्थुदन्वयो^१ ।
 को ते इमं अनुवत्तेति धम्मचक्कं पव^२त्तितं ॥९॥
 मया पवत्तितं चक्कं (मेला ति भगवा) धम्मचक्कं अनुत्तरं ।
 माग्गिपुत्तो अनुवत्तेति अनुजातो तथागतं ॥१०॥
 अभिज्जोय्यं अभिज्जातं भावितव्वं च भावितं ।
 पहातव्वं पहीतं मे तस्मा बुद्धोऽस्मि ब्राम्हण ॥११॥
 विनयस्सु मयि^३ कंखं अधिमुच्चस्सु ब्राह्मण ।
 दुल्लभं दस्सनं होति संबुद्धानं अभिण्हसो ॥१२॥
 येमं वे^४ दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
 सोऽहं ब्राह्मण संबुद्धो सल्लकत्तो अनुत्तरो ॥१३॥
 ब्रह्मभूतो अतिनुल्लो मारुमेतणमहूतो ।
 सब्बामित्ते वसी कत्वा मोदामि अबुतोभयो ॥१४॥
 इमं भोत्तो निमामेथ यथा भासति चक्कवृत्ता ।
 सल्लकत्तो महावीरो सीहोय्य नदति वने ॥१५॥
 ब्रह्मभूतं अतिनुल्लं मारुमेतणमहूतं ।
 को दिस्वा नण्णमादिय्य अपि कण्ठाभिजातिको ॥१६॥
 यो मं उच्छति अन्वेतु यो वा निच्छति गच्छतु ।
 उधाहो पव्वजिस्सामि वरपज्जस्स सन्निके ॥१७॥
 एतं चे रुच्चति भोतो मम्मामंबुद्धसामनं ।
 मयंऽपि पव्वजिस्सामि वरपज्जस्स सन्निके ॥१८॥
 ब्राह्मणा निसत्ता इमे याचन्ति पंजलीकता ।
 ब्रह्मचरियं चरिस्साम भगवा तव सन्निके ॥१९॥
 स्वाकदातं ब्रह्मचरियं (मेला ति भगवा) मेदिट्ठिकमकालिकं ।
 यत्थ अमोघा पव्वज्जा अण्णमत्तस्स सिक्खतोऽति ॥२०॥

^१ M. सत्थुअन्वयो. थे० गा०—सत्थुरन्वयो. ^२ M. पवत्तियं. ^३ R. मयी.

^४ R., C. वो.

अलत्थ खो मेलो ब्राह्मणो सपरिसो भगवतो सन्तिके पव्वज्जं अलत्थ उपसंपदं ।
 अथ खो केणियो जटिलो तस्सा रत्तिया अच्चयेन सके अस्समे पणीतं खादनीयं
 भोजनीयं पटियादापेत्वा भगवतो कालं आरोचापेसि—कालो भो गोतम, निट्ठितं
 भत्तंति । अथ खो भगवा पुव्वण्हसमयं निवामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन केणियस्स
 जटिलस्स अस्समो तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि सद्धि
 भिक्खुसंघेन । अथ खो केणियो जटिलो बुद्धपमुखं भिक्खुसंघं पणीतेन खादनीयेन
 भोजनीयेन सहत्था संतप्पेसि संपवारेमि । अथ खो केणियो जटिलो भगवन्तं भुत्तावि
 ओनीतपत्तपाणि अञ्जतरं नीचं आसत्तं गहेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं
 निमित्तं खो केणियं जटिलं भगवा इमाहि गाथाहि अनुमोदि—

अग्गिहत्तमुखा यज्जा साविती छन्दमो मुखं ।

गजा मुखं मनुस्सानं नदीनं सागरो मुखं ॥२१॥

नक्खत्तानं मुखं चन्दो आदिच्चो तपत्तं मुखं ।

पुज्जं आक्खमानानं संघो वे यज्जत्तं मुखंति ॥२२॥

अथ खो भगवा केणियं जटिलं इमाहि गाथाहि अनुमोदित्वा उट्ठाय आसना
 पक्कामि । अथ खो आयस्मा मेलो सपरिसो एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी
 पहित्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगाग्गमा अतगाग्गिं
 पव्वजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपग्गियोसानं दिट्ठेव धम्मं मयं अभिज्जा सच्छिकत्वा
 उपसंपज्ज विहामि, खीणा जाति, वृत्तिं ब्रह्मचरियं, कत्तं करणीयं, तापरं इत्थत्तायाति
 अब्भज्जासि । अञ्जतरो च खो पनायस्मा मेलो सपरिसो अरहत्तं अहोमि । अथ
 खो आयस्मा मेलो सपरिसो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकं चीवरं
 वत्वा येन भगवा तेन अञ्जलि पणामेत्वा भगवन्तं गाथाहि अज्झभासि—

यं तं सरणमागम्म इतो अट्ठमि चक्खुम्^१ ।

सत्तरत्तेन भगवा दन्तम्ह तव मासने ॥२३॥

तुवं बुद्धो तुवं सत्था तुवं मागाभिभू मुनि ।

तुवं अनुसये छेत्वा निण्णो तारेमिज्जं पजं ॥२४॥

उपधि ते समतिक्कन्ता आसवा ते पदालिता ।

मीहोमि अनुपादानो पहीनभयभेग्गो ॥२५॥

भिक्खुवो तिमता इमे तिट्ठन्ति पञ्जलीकता ।

पादे वीर पमारोहि नागा वन्दन्तु सत्थुनोर्जित ॥२६॥

सेलमुत्तं निट्ठितं ।

(३४—सल्ल-सुत्तं ३।८)

अनिमित्तमनञ्जातं मच्चानं इध जीवितं ।
 कसिरं च परिणं च तं च दुक्खेन संञ्जुतं^१ ॥१॥
 न हि सो उपक्कमो अत्थि येन जाता न मिय्यरे ।
 जरंऽपि पत्वा मरणं एवंधम्मा हि पाणिनो ॥२॥
 फलानमिव पक्कानं पातो पपतना^२ भयं ।
 एवं जातानं मच्चानं निच्चं मरणतो भयं ॥३॥
 यथाऽपि कुम्भकारस्स कता मत्तिकभाजना ।
 सब्बे भेदनपरियन्ता एवं मच्चान जीवितं ॥४॥
 दहग च महत्ता च ये वाला ये च पंडिता ।
 सब्बे मच्चुवसं यन्ति सब्बे मच्चुपरायणा ॥५॥
 नेमं मच्चुपरेतानं गच्छतं परलोकतो ।
 न पिता तायने पुनं जाति वा पन जातके ॥६॥
 पेक्कतं येव जातीतं पस्स लालपतं पुथु ।
 एकमेको व मच्चानं गो वज्झो^३ विय निरय्यति ॥७॥
 एवमवभाहतो लोको मच्चुना च जगय च ।
 तस्मा धीरा न मोचन्ति विदित्वा लोकपरियायं ॥८॥
 यस्म मगं न जानासि आगतस्स गतस्स वा ।
 उभो अन्ने असंपस्सं निरत्थं परिदेवसि ॥९॥
 परिदेवयमानो वे कंचिदत्थं^४ उदव्वहे ।
 मम्मूळ्हो हिंसमत्तानं कायिग चनं विचक्खणो ॥१०॥
 न हि रुण्णेन^५ सोकेन सन्ति पणोति चेतसो ।
 भिय्यस्सुप्पज्जते दुक्खं सरीरं उपहञ्जाति ॥११॥
 किमो विवण्णो भवति हिंसमत्तानमत्तना ।
 न तेन पेता पालेन्ति निरत्था परिदेवता ॥१२॥
 सोकमणजहं जन्तु भिय्यो दुक्खं निगच्छति ।
 अनुत्थुनन्तो कालकतं सोकस्स वसमन्वगू ॥१३॥

^१ M. संयुत्तं. ^२ M. पतनतो. P. पपततो. ^३ M. वजो. ^४ M.
 किंचिदत्थ. ^५ C. रुप्पेन.

अञ्जोऽपि पस्स गमिने यथा कम्मपणे नरे ।
 मच्चुनो वसमाणम्म फन्दन्ते चिध पाणिनो ॥१४॥
 येन येन हि मञ्जान्ति ततो तं होति अञ्जथा ।
 एतादिसो विनाभावो पस्स लोकस्स परियायं ॥१५॥
 अपि चे वस्ससतं जीवे भिय्यो वा पन मानवो ।
 जातिसंघा विना होति जहाति इध जीवितं ॥१६॥
 तस्मा अरहतो सुत्वा विनेय्य परिदेवितं ।
 पेत्तं कालकत्तं दिस्वा न सो लब्भा मया इति ॥१७॥
 यथा सरणमादित्तं वारिना परिनिब्बये^१ ।
 एवंऽपि धीरो सप्पञ्जो पंडितो कुसलो नरो ।
 खिप्पमुप्पतितं सोकं वातो तूलंज्व धंसये ॥१८॥
 परिदेवं पजप्पं च दोमनस्सं च अत्तनो ।
 अत्तनो सुखमेसानो अब्बहे^२ सल्लमत्तनो ॥१९॥
 अब्बूल्हसल्लो असितो सन्ति पप्पुय्य चेनमो ।
 मव्वमोक्कं अतिकन्तो असोको होति निव्वुत्तोऽति ॥२०॥

सल्लसुत्तं निदिठत्तं ।

(३५—वामेट्ट-सुत्तं ३।६)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा इच्छानंगले^३ विहरति इच्छानंगलवनमण्डे ।
 तेन खो पन समयेन संबहुला अभिञ्जाता अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाया इच्छा-
 नंगले पटिवसन्ति, मेय्यधीदं—चंकी ब्राह्मणो, तारुक्खो ब्राह्मणो, पोक्खरमाति
 ब्राह्मणो, जानुस्सोणि^४ ब्राह्मणो, तोदेय्यब्राह्मणो, अञ्जो च अभिञ्जाता
 अभिञ्जाता ब्राह्मणमहासाया । अथ खो वामेट्टभारद्वाजात्तं माणवानं जंघाविहा-
 रं अनुचंक्रममानानं अनुविचरमानानं अयमन्तरा कथा उदपादि—कथं भो ब्राह्मणा
 होतीति । भारद्वाजो माणवो एवमाह—यतो खो उभतो मुजातो होति मातितो
 च पितितो च संमुद्गहणिको, याव सत्तमा पिता महयुगो अक्खित्तो अनुप-

^१ M., C. परिनिब्बतो.

^२ M. अब्बहे,

^३ R. इच्छानंगले.

^४ R., M. जाणुस्सोणि.

क्कुट्ठो^१ जातिवादेन, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति । वामेट्ठो माणवो एव-
माह—यतो खो भो मीलवा च होति वतसंपन्नो^२ च, एत्तावता खो ब्राह्मणो होतीति ।
नेव खो अमक्खि भारद्वाजो माणवो वामेट्ठं माणवं सञ्जपेत्तुं, न पन अमक्खि
वामेट्ठो माणवो भारद्वाजं माणवं सञ्जपेत्तुं । अथ खो वामेट्ठो माणवो
भारद्वाजं माणवं आमन्तेसि—अयं खो भारद्वाज समणो गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुल्य
पव्वजितो इच्छानंगले विहरति इच्छानंगलवनसण्डे, तं खो पन भवन्तं गोतमं
एवं कल्याणो कित्सदो अब्भग्गतो...पे...बुद्धो भगवाज्जि ; आयाम भो भारद्वाज,
येन समणो गोतमो तेनुपसंकमिस्साम, उपसंकमित्वा समणं गोतमं एतमत्थं
पुच्छिस्साम, यथा नो समणो गोतमो व्याकरिस्सति तथा नं धारेस्सामाति ।
एवं भोज्जि खो भारद्वाजो माणवो वामेट्ठस्स माणवस्स पच्चस्सोमि । अथ खो
वामेट्ठभारद्वाजो माणवा येन भगवा तेनुपसंकमिमु, उपसंकमित्वा भगवता सद्धिं
गम्मोदिमु, सम्मोदनीयं कथं मागणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निमीदिमु । एकमन्तं
निमित्तो खो वामेट्ठो माणवो भगवन्तं गाथाय अज्झमामि—

अनञ्जानपटिञ्जाना तेविज्जा मयमस्सु^३भो ।

अहं पोक्खरमातिस्स तारुक्खस्सायं माणवो ॥१॥

तेविज्जानं यदक्खानं तत्र केवलिनोऽम्मगे ।

पदक्खमा वेय्याकरणा जपे^४ आचरियसादिमा ॥२॥

नेमं नो जातिवादस्मि विवादो अत्थि गोतम ।

जातिया ब्राह्मणो होति भारद्वाजोऽति भासति ।

अहं च कम्मना^५ ब्रूमि एवं जानाहि चक्खुम ॥३॥

ते न मक्कोम सञ्जानु^६ अज्झमज्झा मयं उभो ।

भगवन्तं पुट्ठुमागम्म संबुद्धं इति विस्सुतं ॥४॥

चन्दं यथा खयानीतं पेत्त्वपंजलिका जना ।

वन्दमाना नमस्सन्ति एवं लोकास्मि गोतमं ॥५॥

चक्खु लोके समुण्णं मयं पुच्छाम गोतमं ।

जातिया ब्राह्मणो होति उदाहु भवति कम्मना ।

अजानतं नो पबूहि यथा जानेमु ब्राह्मणं ॥६॥

नेमं वोऽहं व्यक्खिस्सं^७ (वामेट्ठा नि भगवा) अनुपुत्थं यथातथं ।

जातिविभंगं पाणानं अज्झमज्झा हि जातियो ॥७॥

^१ M. अनुपकुट्ठो. ^२ C. वत्तसपन्नो. ^३ C. मयमस्सुभो. ^४ B. जप्पे.

^५ M. C. कम्मना. ^६ M. सञ्जपेत्तुं. ^७ C. व्यक्खिस्सं, M. अहं व्यक्खिस्सं.

तिणरुक्खेऽपि जानाथ न चापि पटिजानरे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥८॥
 ततो कीटे पतङ्गो च याव कुन्थकिपिल्लिके ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥९॥
 चतुप्पदेऽपि जानाथ खुद्दके च महल्लके ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥१०॥
 पाद्दूदरेऽपि जानाथ उरगे दीघपिट्ठिके ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥११॥
 ततो मच्छेऽपि जानाथ उदके^१ वारि गोचरे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥१२॥
 ततो पक्खीऽपि^२ जानाथ पनयाने विहंगमे ।
 लिंगं जातिमयं तेसं अञ्जमञ्ज्जा हि जातियो ॥१३॥
 यथा एनामु जानीमु लिंगं जातिमयं पृथु ।
 एवं तत्थि मनुस्सेमु लिंगं जातिमयं पृथु ॥१४॥
 न केमेहि न सीमेन न कण्णेहि न अक्खिहि ।
 न मुखेन न नासाय आट्ठेहि भम्भूहि वा ॥१५॥
 न गीवाय न अंमेहि न उदरेन न पिट्ठिया ।
 न सोणिया न उरसा न संवाधे न मेथ्थेने ॥१६॥
 न हत्थेहि न पादेहि नांगुलीहि नखेहि वा ।
 न जंघाहि न ऊरुहि न वण्णेन सरंन वा ।
 लिंगं जातिमयं नेव यथा अञ्जामु जातिमु ॥१७॥
 पच्चनं मसरिरेमु मनुस्सेस्वेनं न विज्जति ।
 वोकारं च मनुस्सेमु ममञ्जाय पवुच्चति ॥१८॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु गोरक्खं उपजीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि कम्मको सो न ब्राह्मणो ॥१९॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु पृथु सिण्णेन जीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि सिण्णिको सो न ब्राह्मणो ॥२०॥
 यो हि कोचि मनुस्सेमु वोहारं उपजीवति ।
 एवं वामेट्टु जानाहि वाणिजो सो न ब्राह्मणो ॥२१॥

^१ R. ओदके.^२ R. पक्खी विजनाथ.

यो हि कोचि मनुस्सेसु परपेस्सेन^१ जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि पेस्सिको^२ सो न ब्राह्मणो ॥२२॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु अदिन्नं उपजीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि चोरो एसो न ब्राह्मणो ॥२३॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु इस्सत्थं जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि योधाजीवो न ब्राह्मणो ॥२४॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु पोरोहिच्चेन जीवति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि याजको सो न ब्राह्मणो ॥२५॥
 यो हि कोचि मनुस्सेसु गामं रट्ठं च भुञ्जति ।
 एवं वासेट्ट जानाहि राजा एसो न ब्राह्मणो ॥२६॥
 न चाहं ब्राह्मणं ब्रूमि योनिजं मत्तिसंभवं ।
 भोवादि नाम सो होति मचे होति मकिञ्चनो ।
 आकचनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२७॥
 मच्चसंयोजनं छेत्वा यो वे न परितस्समि ।
 संगतिगं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२८॥
 छेत्वा नन्दि^३ वरत्तं च मन्दानं महत्तुक्कमं ।
 उक्खित्तपल्लिपं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥२९॥
 अक्कोमं वधवन्धं च अट्ठट्ठो यो तितिक्खति ।
 खन्तीवल्लं वल्लानीकं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३०॥
 अक्कोधनं वतवन्तं मीलवन्तं अनुस्सदं ।
 दन्तं अन्तिममारीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३१॥
 वारि पोक्खरपत्तेज्ज आरग्गेरिव सामपो ।
 यो न लिप्पति कामेसु तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३२॥
 यो दुक्खस्स पजानाति इधेव खयमत्तनो ।
 पन्नभारं विसंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३३॥
 गंभीरपञ्चं मेधावि मग्गामग्गस्स कोविदं ।
 उत्तमत्थं अनुत्पत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३४॥
 असंसट्ठं गहट्ठेहि अनागारेहि चूभयं ।
 अनोकसारि^४ अप्पिच्छं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३५॥

^१ M. परपेस्सेन.^२ M. पेस्सिको.^३ C. नन्दि.^४ M.

निधाय दण्डं भूतेषु तसेषु थावरेषु च ।
 यो न हन्ति न घातेति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३६॥
 अविर्द्धं विरुद्धेषु अत्तदण्डेषु निव्वुत्तं ।
 सादानेषु अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३७॥
 यस्स रागो च दोसो च मानो मक्खो च पातितो ।^१
 सासपोरिव आरग्गा तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३८॥
 अक्ककसं विज्जपानि^२ गिरं सच्चं उदीरये ।
 याय नाभिसजे कच्चि तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥३९॥
 योऽच दीघं व रस्सं वा अणं थूलं सुभामुभं ।
 लोके अदिन्नं नादियति तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४०॥
 आसा यस्स न विज्जन्ति अस्मि लोके परमिह च ।
 निरासयं^३ विमंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४१॥
 यस्सालया न विज्जन्ति अज्जाय अकथं कथी ।
 अभतो गधं अनुणत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४२॥
 योऽध पुज्जं च पापं च उभो संगं उपच्चगा ।
 अमाकं विरजं सुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४३॥
 चन्दं च विमलं सुद्धं विण्णमन्नमनादिनं ।
 नन्दीभवपरिक्खीणं^४ तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४४॥
 यो इमं पलिपथं दुग्गं संसारं मोहमच्चगा ।
 तिण्णो पारंगतो^५ आयी अनेजो अकथं कथी ।
 अनुपादाय निव्वुत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४५॥
 योऽध कामे पट्ठवान् अतागारो परिव्वजे ।
 कामभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४६॥
 योऽध तण्हं पट्ठवान् अतागारो परिव्वजे ।
 तण्हाभवपरिक्खीणं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४७॥
 हित्वा मानुसकं योगं दिव्वं योगं उपच्चगा ।
 मव्वयोगविमंयुत्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४८॥
 हित्वा रतिं च अरतिं च मीतिभूतं निरुपाधं ।
 मव्वलोकाभिभुं वीरं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥४९॥

^१ M. ओहितो.^२ M., P. विज्जपानि.^३ M. निरासासं.^४ M. नन्दीराग^०.^५ M. पारंगतो.

चृति यो वेदि सत्तानं उपपत्तिं च सब्बसो ।
 असत्तं सुगतं बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५०॥
 यस्स गतिं न जानन्ति देवा गन्धब्बमानुसा ।
 खीणासवं अरहन्तं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५१॥
 यस्स पुरे च पच्छा च मज्झे च नत्थि किञ्चनं ।
 अकिञ्चनं अनादानं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५२॥
 उमभं पवरं वीरं^१ महोसिं विजिताविनं ।
 अनेजं नहातकं^२ बुद्धं तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५३॥
 पृब्बे निवायं यो वेदि सग्गापायं च पस्सति ।
 अथो जातिस्सयं पत्तो तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥५४॥
 समञ्ज्जा हेसा लोक्कम्मि नामगोत्तं पक्कणितं ।
 सम्मुच्चा^३ समुदागतं तत्थ तत्थ पक्कणितं ॥५५॥
 दीघरत्तमनुसयितं दिट्ठिगतमजानतं ।
 अजानन्ता नोपवृन्ति^४ जानिया होति ब्राह्मणो ॥५६॥
 न जच्चा ब्राह्मणो होति न जच्चा होति अब्राह्मणो ।
 कम्मना^५ ब्राह्मणो होति कम्मना होति अब्राह्मणो ॥५७॥
 कस्सको कम्मना होति सिण्णिको होति कम्मना ।
 वाणिजो कम्मना होति पेम्मिको होति कम्मना ॥५८॥
 चोरोऽपि कम्मना होति योधाजीवोऽपि कम्मना ।
 याजको कम्मना होति राजाऽपि होति कम्मना ॥५९॥
 एवमेतं यथाभूतं कम्मं पस्सन्ति पण्डिता ।
 पटिच्च समुप्पाददसा^६ कम्मविपाककोविदा ॥६०॥
 कम्मना वत्तती^७ लोको कम्मना वत्तती^८ पजा ।
 कम्मनिबन्धना सत्ता रथास्साणीव यायती ॥६१॥
 तपेन ब्रह्मचर्य्येनसंयमेन दमेन च ।
 एतेन ब्राह्मणो होति एतं ब्राह्मणमुत्तमं^९ ॥६२॥
 तीहि विज्जाहि संपन्नो सन्तो खीणपुनव्भवो ।
 एवं वासेट्ठ जानाहि ब्रह्मा सक्को विजानतंऽति ॥६३॥

^१ M. धीरं. ^२ M. न्हातकं. ^३ M. समञ्ज्जा. ^४ R. नो पबुवान्त.

^५ M. कम्मना. ^६ M. पटिच्चसमुप्पाददस्स. ^७ M. वत्तति. ^८ B.

‘ब्रह्मानं’ ति पि.

एवं वृत्ते वासेट्ठभारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतदवोचुं—अभिवक्तुं भो
गोतम...पे...एते मयं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम धम्मं च भिक्खुसंघं च,
उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेते सरणं^१ गतेऽति ।

वासेट्ठसुत्तं निट्ठतं ।

(३६—कोकालिय-सुत्तं ३।१०)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा मावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स
आरामे । अथ खो कोकालियो भिक्खु येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा
भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निगीदि । एकमन्तं निमित्तो खो कोकालियो
भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—पापिच्छा भन्ते सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं
इच्छानं वसं गताऽति । एवं वृत्ते भगवा कोकालियं भिक्खु एतदवोच— मा हेवं
कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेमु चित्तं,
पेमला सारिपुत्तमोग्गल्लानाति । नुतियंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं
एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा सद्दायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव
सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं इच्छानं वसं गताऽति । नुतियंऽपि खो भगवा
कोकालियं भिक्खु एतदवोच—मा हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि
कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेमु चित्तं, पेमला सारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । तति-
यंऽपि खो कोकालियो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—किञ्चापि मे भन्ते भगवा
सद्दायिको पच्चयिको, अथ खो पापिच्छाऽव सारिपुत्तमोग्गल्लाना, पापिकानं
इच्छानं वसंगताऽति । ततियंऽपि खो भगवा कोकालियं भिक्खु एतदवोच—मा
हेवं कोकालिय, मा हेवं कोकालिय, पसादेहि कोकालिय सारिपुत्तमोग्गल्लानेमु
चित्तं, पेमला सारिपुत्तमोग्गल्लानाऽति । अथ खो कोकालियो भिक्खु उट्टायासना
भगवंतं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि । अचिरपक्कन्तस्स च कोकालियस्स
भिक्खुनो मामपमत्तीहि पिळ्ळकाहि सब्बो कायो फुट्ठो अहोमि, मामपमत्तियो
हुत्वा मुग्गमत्तियो अहेमुं, मुग्गमत्तियो हुत्वा कळायमत्तियो अहेमुं, कळायमत्तियो
हुत्वा कोलट्ठिमत्तियो अहेमुं, कोलट्ठिमत्तियो हुत्वा कोलमत्तियो अहेमुं, कोलमत्तियो
हुत्वा आमलकमत्तियो अहेमुं, आमलकमत्तियो हुत्वा वेळुवसलाटुकामत्तियो
अहेमुं, वेळुवसलाटुकामत्तियो हुत्वा विल्लिमत्तियो अहेमुं, विल्लिमत्तियो हुत्वा

पभिज्जिमु, पुब्बं च लोहितं च पग्घरिमु । अथ खो कोकालियो भिक्खु तेनेवा-
बाधेन कालं अकासि । कालकतो च कोकालियो भिक्खु पटुमनिरयं उपपज्जि
सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वा ।

अथ खो ब्रह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णो केवलकप्पं
जेतवन्तं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि, उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा
एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं टितो खो ब्रह्मा सहंपति भगवन्तं एतदवोच—कोका-
लियो भन्ते भिक्खु कालकतो, कालकतो च भन्ते कोकालियो भिक्खु पटुमनिरयं
उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वाज्जि । इदं अवोच ब्रह्मा सहंपति,
इदं वत्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेव अन्तरधायि ।

अथ खो भगवा तस्मा रत्तिया अच्छयेन भिक्खु आमन्नेमि—इमं भिक्खवे
रत्ति ब्रह्मा सहंपति अभिक्कन्ताय रत्तिया...पे०...आघातेत्वाज्जि; इदं अवोच ब्रह्मा
सहंपति, इदं वत्वा मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा यत्थेव अन्तरधायीज्जि ।
एवं वृत्ते अञ्जितरो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच—कीवदीघं नु खो भन्ते पटुमे
निरये आयुप्पमाणंज्जि । दीघं खो भिक्खु पटुमे निरये आयुप्पमाणं, तं न मुकरं
संयातु एत्तकानि वस्सानीति वा, एत्तकानि वस्समतानीति वा, एत्तकानि वस्सम-
तमहस्सानीति वाज्जि । सक्का पन भन्ते उपमा^१ कातुंज्जि । सक्का भिक्ख्वति
भगवा अवोच—सेय्यथापि भिक्खु वीमतिग्वारिको कोमलको तिलवाहो, ततो
पुग्गिमा वस्समतस्म अच्छयेन एक्कं एक्कं तिलं उद्धरेय्य, खिण्णतरं खो सो भिक्खु
वीमतिग्वारिको कोमलको तिलवाहो इमिना उपक्कमेन परिक्खयं परिग्यादानं
गच्छेय्य, न त्वेव एको अब्बुदो निरयो । सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति अब्बुदा
निरया एवं एको निरब्बुदो निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति निरब्बुदा निरया
एवं एको अववो निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति अववा निरया एवं एको
अट्टो निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति अट्टा निरया एवं एको अट्टो निरयो,
सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति अट्टा निरया एवं एको कुमुदो निरयो, सेय्यथापि
वीमति कुमुदा निरया, एवं एको सोगन्धिको निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु
वीमति सोगन्धिका निरया एवं एको उप्पलको निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु
वीमति उप्पलका निरया एवं एको पुण्डरिको निरयो, सेय्यथाज्जि भिक्खु वीमति
पुण्डरिका निरया, एवं एको पटुमो निरयो । पटुमं खो पन भिक्खु निरयं कोका-
लियो भिक्खु उपपन्नो सारिपुत्तमोग्गल्लानेसु चित्तं आघातेत्वाज्जि । इदं अवोच
भगवा, इदं वत्वा मुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

पुरिसस्स हि जातस्स कुठारी जायते मुखे ।

याय छिन्दति अत्तानं बालो दुब्भासितं भणं ॥१॥

यो निन्दियं पसंसति । तं वा निन्दति यो पसंसियो ।

विचिनाति मुखेन सो कलि । कलिना तेन मुखं न विन्दति ॥२॥

अप्पमत्तो अयं कलि ।

यो अक्खेसु धनपराजयो, सब्बस्सापि सहापि अत्तना ।

अयमेव महत्तरो कलि, यो मुगतेसु मनं पदोसये ॥३॥

सतं सहस्सानं निरब्बुदानं, छत्तिम^१ च पञ्च च अब्बुदानि^१ ।

यं अरियगरही निरयं उपेति, वाचं मनं च पणिधाय पापकं ॥४॥

अभूतवादी निरयं उपेति, यो वाज्जिपि कत्वा न करोमीति चाह ।

उभोऽपि ते पेच्च समा भवन्ति, निर्हानकस्मा मनुजा परत्थ ॥५॥

यो अप्पदुट्ठस्स तरस्स दुस्सति, मुट्ठस्स पोसस्स अत्तगणस्स ।

तमेव बालं पच्चेति पापं, मुखुमो रजो पट्टिवात्तं च वित्तो ॥६॥

यो लोभगुणे अनुयुत्तो, सो वचसा परिभामति अञ्जे ।

अस्सट्ठो कदरियो अवदञ्ज्जु, मच्छरि पेगुणियस्मि अनुयुत्तो ॥७॥

मुखदुग्ग विभूतमनरिय, भूतहु पापक दुक्कतकारि ।

पुरिसन्तकलि अवजान, मा बहु भाणिऽध नेरयिकोऽसि ॥८॥

रजमाकिरमि अहिताय, मन्ते गरहमि किच्चिमकारि ।

वहति च दुच्चरितानि चरित्वा, गच्छिमि^२ खो पपत्तं^३ चिररत्तं ॥९॥

न हि नस्सति कस्सचि कम्मं, एति ह^४ तं^५ लभतेऽव मुवामि ।

दुक्खं मन्दो परलोके, अत्तनि पस्सति किच्चिमकारी ॥१०॥

अयोसंकुसमाहतट्ठानं, तिण्हधारं अयमूलमुपेति ।

अथ^६ तत्तअयोगुल्लसन्निभं, भोजनमत्थि तत्था पतिस्सं ॥११॥

न हि वग्गु वदन्ति वदन्ता, नाभिजयन्ति न ताणमुपेत्ति ।

अंगारे सन्थते सेन्ति, अग्गिनिसम जलितं पथिमन्ति ॥१२॥

जालेन च ओतहियाता, तत्थ हन्ति अयोमयहूटेहि ।

अत्थं^७ व तिमिममायन्ति, तं वित्तं^८ हि यथा महिकायो ॥१३॥

^१ M. छत्तिसति पंच च अब्बुदानं. ^२ M. गच्छसि. ^३ M. पत्ति.

P. 'पपटं, पपटं' ति पि. ^४ M. हनं. B. ह तं अथवा हतं. ^५ M. तत्थ.

^६ M. वित्ततं.

अथ लोहमयं पन कुम्भि, अग्निनिसम जलितं पविमन्ति ।
 पचन्ति हि तासु चिररत्तं, अग्निनिसमामु^१ समुष्पिलवासो^१ ॥१८॥
 अथ पुब्वलोहितमिस्मे, तत्थ किं पचन्ति किब्बिसकारी ।
 यं यं^२ दिसत्तं अधिमेति, तत्थ किलिम्मसि^३ संफुसमानो ॥१९॥
 पुठ्ठवावमथं सलिलस्मि, तत्थ किं पचन्ति किब्बिसकारी ।
 गन्तुं न हि तीरमपत्थि, सब्वसमा हि समन्तकपल्ला ॥२०॥
 अमिपत्तवनं पन तिण्हं, तं पविमन्ति समच्छिदगत्ता^४ ।
 जिक्कं वल्लिमेन गहेत्वा, आरच्चयारच्चया^५ विहनन्ति ॥२१॥
 अथ वेनरणि पन दुग्गं, तिण्हधारं खुग्गधारमुपेति ।
 तत्थ मन्दा पपतन्ति, पापकरा पापानि^६ करित्वा ॥२२॥
 खार्दान्ति हि तत्थ रुदन्ते, मामा सब्बला काकोल्लगणा च ।
 सोणा मियाल्ला पटिगिज्झा, कुल्ला वायमा च विनुदन्ति ॥२३॥
 किच्छा वनायं इध बुत्ति, यं जतो पम्मन्ति किब्बिसकारी ।
 तग्मा इध जीवितमेमे, किच्चकरो मिया तरो न च मज्जे ॥२४॥
 ने गणिता विट्ठहि निलवाहा, ये पदुमे निरये उपतीता ।
 नहूतानि हि कोटियो पञ्च भवन्ति, द्वादस कोटिगतानि पुनज्ज्या ॥२५॥
 यावदुक्खा निरया इध बुत्ता, तत्थएपि ताव चिरं वमिनत्थं ।
 तग्मा मुत्तिपेसलमाधुगुणेमु, वाचं मनं गतत्तं परिक्खेज्जति ॥२६॥

कोकालियमुत्तं निट्ठत्तं ।

(३७—नाटक-सुतं ३।११)

आनन्दजाते तिसमगणे पतीति^१, भक्कच्च इन्दं मुच्चिवमने च देवं ।
 दुग्गं गहेत्वा अतिरिव थोमयन्ते, अमितो इमि अट्ठस दिवाविहारे ॥१॥
 दिग्गवान् देवे मुदितमने^२ उदग्गे, चित्ति^३ करित्वा इदं अबो^४ चासि तत्थ ।
 किदेवमंधो अतिरिव कल्यरुपो, दुग्गं गहेत्वा भमयथ^५ किं पटिच्च ॥२॥

^१ गितिस्समामु समुष्पिलवा ते. ^२ R. नं. ^३ R., B. किलिज्जति.

^४ M. समुच्छिन्नकगत्ता. ^५ B. आरज्ज यारजया. ^६ M. पापानिज्ज कत्वा.

^७ M. पणीते. ^८ M. पमुदितमने. ^९ C. चित्ति. ^{१०} M. अवाचापि.

^{११} M. न रमयथ.

यदाऽपि आसि असुरेहि सङ्गमो, जयो सुरानं असुरा पराजिता ।
 तदापि नेतादिसो लोमहंसनो, किं अब्भुतं ददु मरु पमोदिता ॥३॥
 मेलेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च, भुजानि पोठेन्ति च नच्चयन्ति च ।
 पुच्छामि वोऽहं मेरुमुद्धवासिने, धुनाथ मे संसयं खिप्प मारिसा ॥४॥
 सो^१ बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो, मनुस्सलोके हितमुखताय जातो ।
 सक्कायं गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये, तेनऽहं तुट्ठा अतिरिक्ख कल्यरूपा ॥५॥
 सो सब्बसत्तुत्तमो अग्गपुग्गलो, नरासभो सब्बपजानं उत्तमो ।
 वत्तेस्सति चक्कं इसिब्बहे वने, नदंऽव मीहो ब्रल्लवा मिगाभिभू^२ ॥६॥
 तं सद्दं सुत्वा तुरितं अवंसरी सो, मुद्धोदनस्म तद भवनं उपागमि ।
 निसज्ज तत्थ इदं अवोचासि मक्खे, कुहि कुमारो अहमपि ददु कामो ॥७॥
 ततो कुमारं जलितं इव सुवण्णं, उक्कामुखेऽव मुक्कुमलमपहट्ठं ।
 तट्ठल्लमानं मिरिया अनोमवण्णं, दस्सेसु^३ पुत्तं अमितव्वयस्स मक्खा ॥८॥
 दिस्वा कुमारं मिखिमिव पज्जलत्तं, तारासभंऽव नभमिगमं विमुद्धं ।
 मुरियं तपत्तं सरदरिव^४ अब्भुत्तं, आनन्दजातो विपुलमलत्थ पीति ॥९॥
 अनेकसाखं च महस्समण्डलं, छत्तं मरु धारयुं अन्तलिक्खे ।
 सुवण्णदण्डा बीतिपतन्ति चामरा, न दिस्सरे चामरछन्नगाहका ॥१०॥
 दिस्वा जटी कण्हमिग्गिब्बयो इमि, सुवण्णनेक्खं विय पण्डुकम्बले ।
 मेतं च छत्तं धरियन्त^५ मुद्धति, उदग्गचित्तो मुमनो पटिग्गहे ॥११॥
 पटिग्गहेत्वा पन मक्खपुड्गवं, जिगिंसको^६ लक्खणमन्तपारगू ।
 पमज्जचित्तो गिरं अब्भुदीरयि, अनुत्तरायं दिपदानं उत्तमो ॥१२॥
 अथऽन्तनो गमनं अनुत्सरन्तो, अकल्यरूपो गलयति^७ अस्सुकानि ।
 दिस्वान मक्खा इमिमवोचं रुदन्तं, तो चे कुमारो भविस्सति अन्तरायो ॥१३॥
 दिस्वान मक्खे इमिमवोच अकल्ये, नाहं कुमारे अहितं अनुत्सरामि ।
 न चापिमस्स भविस्सति अन्तरायो, न ओरकायं अधिमनसा भवाथ ॥१४॥
 संबोधियग्गं फुमिस्सतायं कुमारो, सो धम्मचक्कं परमविमुद्धदस्सी ।
 वत्तेस्सतायं ब्रह्मजनहितानुकीर्णो, वित्थारिक्कस्म भविस्सति ब्रह्मचरियं ॥१५॥
 ममं च आयु न चिरं इधावसेयो, अथऽन्तरा मे भविस्सति कालकिरिया ।
 सोऽहं न सुस्सं असमधुरस्स धम्मं, तनर्जं अट्ठो^८ व्यसनगतो अघावी ॥१६॥

^१ M. यो.^२ M. मिगाभिभू.^३ M. दीस्सिसु.^४ M. सार-

विरावब्भुत्तं.

^५ M. धारयन्तं.^६ M. जिगीसको.^७ M. गरयति.

B. 'गरयति' इति पि.

^८ M. अज्झो.

सो साकियानं विपुलं जनेत्व^१ पीति , अन्तेपुरह्मा निरगमा ब्रह्मचारी ।
 सो भागिनेय्यं सयमनुकम्पमानो , समादपेसि असमधुरस्स धम्मो ॥१७॥
 बुद्धोऽति घोसं यद परतो मुणासि , सम्बोधिपत्तो विचरति^२ धम्ममग्गं ।
 गन्त्वान तत्थ समयं परिपुच्छियानो^३ ,
 चरस्सु तस्मि भगवति ब्रह्मचरियं ॥१८॥
 तेनानुमिट्ठो हितमनमेन तादिना , अनागते परमविमुद्धदस्सिना ।
 सो नालको उपचिन्तपुञ्जमञ्चयो ,
 जिनं पतिक्वं परिवसि रक्खतिन्द्रियो ॥१९॥
 मुत्त्वान घोसं जितवरचक्कवत्तने , गन्त्वान दिस्वा एसितिसभं पसन्नो ।
 मोनेय्यमेट्ठं मुनिपवरं अपुच्छि , समागते असितव्ह^४ यस्स सामनेऽति ॥२०॥

वत्थुगाथा^५ निट्ठिता ।

अञ्जानमेतं वचनं अमितस्स यथातथं ।
 तं तं गोतम पुच्छाम गव्वधम्ममान पारग्गं ॥२१॥
 अत्तगारियुपेतस्स भिक्खाचरियं जिगिसतो ।
 मुनि पब्रुहि मे पट्ठो मोनेय्यं उत्तमं पदं ॥२२॥
 मोनेय्यं ते उपज्जिम्मं (ति भगवा ।) दुक्करों दुरभिसंभवं ।
 हन्द ते तं पवक्खामि सन्थम्भस्सु दट्ठो भव ॥२३॥
 समानभावं^६ कुब्बेय गामे अक्कुट्टवन्दितं ।
 मनोपदोसं रक्खेय्य सन्तो अनुण्णतो चरे ॥२४॥
 उच्चावचा निच्छरन्ति दाये अग्गिसिखूपमा ।
 नारियो मुनि पलोभेन्ति ता सु तं मा पलोभय् ॥२५॥
 विरतो मेथुना धम्मा हित्वा कामे परोवरे^७ ।
 अविरुद्धो असारत्तो पाणेषु तसथावरे ॥२६॥
 यथा अहं तथा एते, यथा एते तथा अहं ।
 अत्तानं उपमं कत्वा न हनेय्य न घातये ॥२७॥
 हित्वा इच्छं च लोभं च यत्थ सत्तो पृथुज्जतो ।
 चक्खुमा पटिपज्जेय्य तरेय्य नरकं इमं ॥२८॥

^१ M. जनेत्वा । बहि अन्तेपुरम्हा..... ^२ M.

विचरति.

^३ M. परिपुच्छमानो.

^४ M. असिताव्ह्यस्स.

^५ M. वत्थुक्था.

^६ B., M. समानभागं.

^७ M. परोपरे.

ऊनूदरो मिताहारो अपिच्छस्स अलोलुपा ।
 स वे इच्छाय निच्छान्तो अनिच्छो होति निञ्चतो ॥२१॥
 स पिण्डचारं चरित्वा वनन्तं अभिहारये ।
 उपट्ठितो रुक्खमूलस्मि आसन्नूपगतो मुनि ॥२२॥
 स ज्ञानपमुतो धीरो वनन्ते रमितो सिया ।
 ज्ञायेथ रुक्खमूलस्मि अत्तानं अभितोसयं ॥२३॥
 ततो रत्त्या विवसने गामन्तं अभिहारये ।
 अब्हांतं नाभिनन्देय्य अभिहारं च गामतो ॥२४॥
 न मुनी^१ गाममागम्म कुलेसु सहसा चरे ।
 घासेसनं छिन्नकथो न वार्चं पयुतं भणे ॥२५॥
 अलत्थं यदिदं साधु नालत्थं कुसलामिति ।
 उभयेनेव सो तादि^२ रुक्खंज्व उपनिवन्ति ॥२६॥
 स पत्तपाणि विचरन्तो अमूगो मूगमम्मतो ।
 अप्पं दानं न होल्लेय्य दानारं नावजानिय ॥२७॥
 उच्चावचा हि पटिपदा समणेन पकामिता ।
 न पारं दिगुणं^३ यन्ति न उदं एकगुणं मुनं ॥२८॥
 यस्स च विमता नत्थि छिन्नमोतस्स भिक्खुतो ।
 किच्चाकिच्चप्पहीनस्स परिळाहो न विज्जति ॥२९॥
 मोनेय्यं ते उपज्जिस्सं (ति भगवा ।) खुरधारूपमो भवे ।
 जिह्वाय तालुं आहच्च उदरे संयतो मिया ॥३०॥
 अलीनचित्तो च मिया न चापि बहु चिन्तये ।
 निरामगन्धो असितो ब्रह्मचारियपरायणो ॥३१॥
 एकासनस्स सिकवेथ समणोपासनमस्स च ।
 एकत्तं मोनमक्खानं एको चे अभिरमस्सति^४ ॥३२॥
 अथ भामिहि दस दिसा ।
 मुत्वा धीरानं निग्घोमं ज्ञायीनं कामचागीनं^५ ।
 ततो हिरिं च मदं च भिय्यो कुब्बेथ मामको ॥३३॥
 तं नदीहि विजानाथ सोब्भेसु पदरेसु च ।
 सणन्ता यन्ति कुस्सोब्भा गुण्ही याति महोदधि ॥३४॥

^१ M. मुनि.^२ R. तादी.^३ P. दुगुणं.^४ B. अभिरमिस्सति.^५ R. कामचागीनं.

यदूनकं तं सणति यं पूरं सन्तमेव तं ।

अड्ढ कुंभूपमो वालो रहदो पूरोज्व पण्डितो ॥४३॥

यं समणो बहु भासति उपेतं अत्यसंहितं ।

जानं सो धम्मं देसेति जानं सो बहु भासति ॥४४॥

यो च जानं यत्ततो^१ जानं न बहु भासति ।

स मुनि मोनमग्गति स मुनि मोन^२ मज्झगा ति^३ ॥

नालकसुत्तं निदिठत् ।

(३८—द्वयतानुपस्सना-सुत्तं ३।१२)

एवं मे सुत्तं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति पुट्ठवारगमे मिगाग्गमातु-
पागादे । तेन खो पन समयेन भगवा तदहूपोसथे पण्णग्गे पृण्णाय पृण्णमाय
रत्तिया भिक्खुसंघपरिवृतो अब्भोकासे निमित्तो होति । अथ खो भगवा तुण्हीभूतं
तुण्हीभूतं भिक्खुसंघं अनुविलोकित्वा भिक्खु आमन्तेमि—ये ते भिक्खवे कुसल्या
धम्मा अरिया नित्यानिका सम्बोधगामिनो तेमं वो भिक्खवे कुसल्यानं धम्मानं
अरियानं नित्यानिकानं सम्बोधगामीनं का उपनिप्पा सवनायाति, उति चे भिक्खवे
पुच्छित्तारो अस्सु, ते एवं अस्सु वचनीया—यावदेव द्वयतानं धम्मानं यथाभूतं
जाणायाजति । किं च द्वयत्तं वदेथ—उदं दुक्खं अयं दुक्खसमुदयोति अयं
एकानुपस्सना, अयं दुक्खविरोधो अयं दुक्खविरोधगामिनी पटिपदाति अयं द्वि-
यानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सितो खो भिक्खवे भिक्खुनो अप्पमतस्स आता-
पिनो पहितत्तस्स विहरतो द्विघ्नं फलानं अज्झातरं फलं पाटिकं—दिट्ठेव धम्मे
अज्झा, सति वा उपादिसेमे अनागामिनाति । इदमवोच भगवा, उदं वत्वा मुगतो
अथापरं एतदवोच सत्था—

ये दुक्खं तप्पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।

यत्थ च सब्बसो दुक्खं अमेमं उपरुज्जति ।

तं च मग्गं न जानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥१॥

चेतोविमुत्तिहीना ते अथो पज्जाविमुत्तिनया ।

अभव्वा ते अन्तकिरियाय ते वे जातिजरूपगा ॥२॥

^१ C. संयत्ततो. ^२ M. मुनं. ^३ P. योज्यते भगवाति ।

ये^१ च दुक्खं पजानन्ति अथो दुक्खस्स संभवं ।

यत्थ च सब्बसो दुक्खं असेसं उपएज्झति ।

तं च मग्गं पजानन्ति दुक्खूपसमगामिनं ॥३॥

चेतोविमुत्तिसंपन्ना अथो पज्जाविमुत्तिया ।

भब्बा ते अन्तकिरियाय न ते जातिजरूपगाऽति ॥४॥

सिया अज्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया । कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं उपधिपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, उपधीनं त्वेव अमेसविराग-निरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा पे० अथापरं एतदवोच सत्था—

उप^२धीनिदाना पभवन्ति दुक्खा । ये केचि लोकास्मिं अनेकस्या ।

यो वे अविद्धा उपाधि करोति । पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।

तस्मा पजानं उपाधि न कथिरा । दुक्खस्स जातिण्यभवानुपस्सीति ॥५॥

सिया अज्जेनपि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति, इति चे भिक्खवे पुच्छितारो अस्सु, सियाऽतिऽस्सु वचनीया, कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं अविज्जापच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, अविज्जाय त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा पे० अथापरं एतदवोच सत्था—

जातिमरणमंसारं ये वजन्ति पुनप्पुनं ।

इत्थभादज्जथाभावं अविज्जा येव ना गाति ॥६॥

अविज्जा ह्यं महामोहो येनिदं ममितं चिरं ।

विज्जागता च ये सत्ता नागच्छन्ति पुनव्वभवन्ति ॥७॥

सिया अज्जेन पि पे० कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं संखारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, संखारागं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा अथापरं एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं संखारपच्चया ।

संखारागं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवोति ॥८॥

एतं आदीनवं जत्वा दुक्खं संखारपच्चया ।

सर्वसंस्कारसमथा सञ्जाय उपरोधना ।

एवं दुःखस्वययो होति एतं जत्वा यथातथं ॥९॥

सम्मदसा वेदगुनो सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

अभिभुय्य मारसंयोगं नागच्छन्ति^१ पुनर्व्वर्त्तन्ति ॥१०॥

मिया अञ्जोत पि..... कथं च मिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति, सर्व्वं विञ्जाणपच्चयाऽति अयमेकानुपस्मना, विञ्जाणस्म त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुःखस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सर्व्वं विञ्जाणपच्चया ।

विञ्जाणस्म निरोधेन नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥११॥

एतं आदीनवं जत्वा दुःखं विञ्जाणपच्चया ।

विञ्जाणूपसमा भिक्खू निच्छातो परिनिव्वुतोऽति ॥१२॥

मिया अञ्जोत पि.... कथं च मिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति, सर्व्वं फस्मपच्चयाऽति अयमेकानुपस्मना, फस्मस्म त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुःखस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

तेसं फस्मपरेतानं भवसोतानुसारितं ।

कुम्मसगपाटपद्धानं आरा मयोजनक्खयो ॥१३॥

ये च फस्सं परिञ्जाय अञ्जाय उपसमे रता ।

न व फस्साभिसमया निच्छाता परिनिव्वुतोऽति ॥१४॥

मिया अञ्जोत पि..... कथं च मिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सर्व्वं वेदनापच्चयाऽति अयमेकानुपस्मना । वेदनानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुःखस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

मुखं वा यदि वा दुःखं अदुःखममुखं सह^२ ।

अज्झत्तं च बहिट्ठा च यं किञ्चि अत्थि वेदितं ॥१५॥

एतं दुःखं जत्वा न मोमधम्म पलोकिनं ।

फुस्स फुस्स वयं पस्सं एव तत्थ विरज्जति ।

वेदनानं खया भिक्खू निच्छातो परिनिव्वुतोऽति ॥१६॥

सिया अञ्ज्जेन पि.... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं तण्हापच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, तण्हाय त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा.... अथापरं एतदवोच सत्था--

तण्हादुतियो पुरिसो दीघमद्धानं संसारं ।

इत्थभावञ्जाथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥१७॥

एतं आदीनवं जत्वा तण्हा दुक्खस्स सम्भवं ।

वीततण्हो अनादानो सतो भिक्खु परिव्वजेऽति ॥१८॥

सिया अञ्ज्जेन पि..... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं उपादानपच्चयाऽति अयमेकानुपस्सना, उपादानानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था--

उपादानपच्चया भवो भूतो दुक्खं निगच्छति ।

जातस्स मरणं होति एमो दुक्खस्स सम्भवो ॥१९॥

तस्मा उपादानक्खया सम्मदञ्जाय पण्डिता ।

जातिकवयं अभिञ्जाय नागच्छन्ति पुनब्भवोऽति ॥२०॥

सिया अञ्ज्जेन पि.... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आरम्भानं त्वेव अमेसविरागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था--

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आरम्भपच्चया ।

आरम्भानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥२१॥

एतं आदीनवं जत्वा दुक्खं आरम्भपच्चया ।

सव्वारम्भं पटिनिस्सज्ज अनारम्भे विमुत्तिनो ॥२२॥

उच्छिन्नभवतण्हस्स सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

वित्तिणो जातिमंसारो नत्थि तस्स पुनब्भवोऽति ॥२३॥

सिया अञ्ज्जेन पि.....पे०..... कथं च सिया । यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति, सब्बं आहारपच्चयाऽति अयं एकानुपस्सना, आहारानं त्वेव अमेसवि-
रागनिरोधा नत्थि दुक्खस्स सम्भवोऽति अयं दुतियानुपस्सना । एवं सम्मा...
अथापरं एतदवोच सत्था--

यं किञ्चि दुक्खं सम्भोति सब्बं आहारपच्चया ।

आहारानं निरोधेन नत्थि दुक्खस्स सम्भवो ॥२४॥

एतं आदीनवं ज्ञत्वा दुःखं आहारपच्यया ।

सब्बाहारं परिज्झाय सब्बाहारमनिस्सितो ॥२५॥

आरोग्यं सम्मदज्झाय आसवानं परिक्खया ।

संखाय सेवी धम्मट्ठो संखं न उपेति वेदगुज्जति ॥२६॥

सिया अज्जेन पि.... पे०.... कथं च सिया । यं किञ्चि दुःखं सम्भोति, सत्त्वं इज्जितपच्ययाज्जति अयं एकानुपस्मना, इज्जितानं त्वेव असेसविगगनिरोधा नत्थि दुःखस्स सम्भवोज्जति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

यं किञ्चि दुःखं सम्भोति सत्त्वं इज्जितपच्यया ।

इज्जितानं निरोधेन नत्थि दुःखस्स सम्भवो ॥२७॥

एतं आदीनवं ज्ञत्वा दुःखं इज्जितपच्यया ।

तस्मा एजं दोसज्ज संखारे उपरुन्धिय ।

अनेजो अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेज्जति ॥२८॥

सिया अज्जेन पि.... पे०.... कथं च सिया । निस्मितस्म चकितं होति अयं एकानुपस्मना, अनिस्मितो न चलति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

अनिस्मितो न चलति निस्मितो च उपादियं ।

इत्थभावज्जाथाभावं संसारं नातिवत्तति ॥२९॥

एतं आदीनवं ज्ञत्वा निस्सयेमु महब्भयं ।

अनिस्मितो अनुपादानो सतो भिक्खु परिव्वजेज्जति ॥३०॥

सिया अज्जेन पि.... पे०.... कथं च सिया । रूपेहि भिक्खवे आरुप्पा सन्नतराज्जति अयं एकानुपस्मना, आरुप्पेहि निरोधो सन्नतराज्जति अयं दुतियानुपस्मना । एवं सम्मा..... अथापरं एतदवोच सत्था—

ये च रूपपगा सत्ता ये च आरुप्पवासिनो^१ ।

निरोधं अप्पजानन्ता आगन्तारो पुनब्भवं ॥३१॥

ये च रूपे परिज्झाय अरूपेसु सुसण्ठिता^२ ।

निरोधे ये विमुच्चन्ति ते जना मच्चुहायिनोज्जति ॥३२॥

सिया अज्जेन पि.... पे०.... कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्स लोकस्स समारकस्स मम्ममणत्वाद्वाणिया पजाय सदेवमनुस्साय इदं सच्चंज्जति

^१ M. आरुप्पहायिनो.

^२ M. असण्ठिता.

उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं मुसाऽति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं एकानुपस्सना; यं भिक्खवे सदेवकस्स—पे०—सदेवमनुस्साय इदं मुसाऽति उपनिज्झायितं तदमरियानं एतं सच्चंति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्मा.....पे०..... अथापरं एतदवोच सत्था—

अतत्तनि अत्तमानं पस्स लोकं सदेवकं ।

निव्विट्ठं नामरूपस्मि इदं सच्चंति मज्जाति ॥३३॥

येन येन हि मज्जान्ति ततो तं होति अज्जाथा ।

तं हि तस्स मुसा होति मोसधम्मं हि उत्तरं ॥३४॥

अमोसधम्मं निब्बाणं तदरिया सच्चतो विदु ।

ते वे सच्चाभिसमया निच्छाना परिनिव्वृताऽति ॥३५॥

सिया अज्जेन पि परियायेन सम्माद्वयतानुपस्सनाऽति इति चे भिक्खवे पृच्छितारो अस्सु, सियातिऽस्सु वचनीया । कथं च सिया । यं भिक्खवे सदेवकस्मपे०.....सदेवमनुस्साय इदं मुखं ति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं दुक्खंति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं एकानुपस्सना, यं भिक्खवे सदेवकस्स.....पे०.....सदेवमनुस्साय इदं दुक्खंति उपनिज्झायितं, तदमरियानं एतं मुखंति यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय सुद्धिट्ठं—अयं द्वितियानुपस्सना । एवं सम्माद्वयतानुपस्सना खो भिक्खवे भिक्खुनो अपमनस्स आतापिनो पहिततस्स विहरतो द्विजं फलानं अज्जातरं फलं पाटिकं दिट्ठेव धम्मे अज्जा, सति वा उपादिसेमे अनागामिनाऽति । उदमवोच भगवा, इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था—

रूपा सहा रमा गन्था पस्सा धम्मा च केवला ।

इट्ठा कन्ता मनाया च यावत्तथीनि वृत्तन्ति ॥३६॥

सदेवकस्म लोकस्म एते वो मुखमम्मता ।

यत्थ चेने निज्झन्ति ते नेमं दुक्खमम्मता ॥३७॥

मुखंति दिट्ठ मरियेहि मक्कायस्सुपगोधतं ।

पच्चनीकं इदं होति सव्वलोकेन पम्मनं ॥३८॥

यं परे मुखतो आहु तदरिया आहु दुक्खतो ।

यं परे दुक्खतो आहु तदरिया मुखतो विदु ।

पस्स धम्मं दुराजानं सम्पमूलहेत्थ अविट्ठु ॥३९॥

निवुत्तानं तमो होति अन्धकारो अपम्मनं ।

सतं च विवटं होति आलोको पम्मनं इव ।

सन्निके न विजानन्ति मगा धम्मस्सज्जोविदा ॥४०॥

भवराग परेतेहि भवसोतानुसारिहि ।

मारधेय्यानुपत्तेहि^१ नायं धम्मो मुमम्बुधो^२ ॥४१॥

को नु अञ्जमरियेहि पदं मम्बुद्धमरहति ।

यं पदं सम्मदञ्जाय परिनिब्बन्ति अनामवाज्जति ॥४२॥

इदमवोच भगवा । अत्तमना ने भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुं । एमस्मि
खो पन वेय्याकरणस्मि भञ्जमाने सट्ठिमत्तानं भिक्खून् अनुपादाय आसवेहि
चित्तानि विमुच्चिगूति ।

द्वयतानुपस्सनासुत्तं निद्धितं ।

तस्मुद्दानं—

सच्चं उपधि अविज्जं च संखारा^३ विज्जाणपञ्चमं । कम्मवेदनिया तण्हा
उपादानाग्ग्भा^४आहारा । उज्जिते^५ कन्दितं रूपं सच्चदक्खेन मोहमाति ॥

महावग्गो ततियो ।

तस्मुद्दानं—

पञ्चज्जं^६ च पधानं^७ । सुभ^८ सुन्दरि (तथा) ।

मायमनं च भेलो मल्लं पवुत्तनि^९ । वामेत्थे ताणि कोकालि तान^{१०} के द्वयतानुपस्सना ।

आदसेमानि^{११} ११ सुत्तानि महावग्गेनि वुत्तनीनि ।

^१ M. मारधेय्यानुपत्तेभि. ^२ M. मुसंबुद्धो. ^३ M. संखारे विज्जाणपञ्चमं. ^४ M. रग्ग्भा. ^५ M. उज्जितं. ^६ M. पब्बज्जा. ^७ M. पधाना.
^८ C. सुभासितं च सुन्दरि. M. सुभा सुन्दरिका तथा. ^९ M. च वुत्तति.
^{१०} C. नास्ति को. ^{११} M. द्वादस तानि.

४—अट्टकवग्गो

(३६—काम-सुत्तं ४।१)

कामं कामयमानस्स तस्स चेतं समिज्झति ।
 अट्ठा पीतिमत्तो होति लट्ठा मच्चो यदिच्छति ॥१॥
 तस्म चे कामयमानस्स^१ छन्दजातस्स जन्तुतो ।
 ते कामा परिहायन्ति मल्लविट्ठोऽव रूप्पनि ॥२॥
 यो कामे परिवज्जेति सण्णस्मेव पदा सितो ।
 सो इमं^२ विमत्तिकं लोके सतो समतिवत्तनि ॥३॥
 खेतं वन्धुं हिरज्जं वा गवाम्मं^३ दासपोरिस्सं^४ ।
 थियो^५ वन्धु पृथू कामे यो नरो अनुगिज्झति ॥४॥
 अबल्ला^६ नं वलीयन्ति मद्दन्तेनं परिस्सया ।
 नतो नं दुक्खमन्वेति नावं भिद्दमिवोदकं ॥५॥
 तस्मा जन्तु सदा सतो कामानि परिवज्जये ।
 ते पहाय तरे ओघं नावं सिञ्चि^७ त्व पाग्गुति ॥६॥

कामसुत्तं निट्ठितं ।

(४०—गुहट्ठक-सुत्तं ४।२)

सत्तो गृहायं बहुताभिच्छन्नो^८, तिट्ठं नरो मोहनस्मि पगाळ्हो ।
 दूरे विवेका हि तथाविधो सो, कामा हि लोके न हि सुण्णहाया ॥१॥
 इच्छानिदाना भवसातवट्ठा, ते दुण्णमुज्जा न हि अज्जामोक्खा ।
 पच्छा पुरे वाऽपि अपेक्ख^९ माना, इमेऽव कामे पुग्गिमेऽव जण्णं^{१०} ॥२॥

^१ R., N. कामयानस्स.

^२ M., N. सोऽमं.

^३ M. गवस्सं.

^४ M. दासपरिस्सं. ^५ M. सितो.

^६ R. अबल्लाऽव.

^७ M. सिञ्चित्वा, M.,

N. सित्वाऽव. ^८ M. छन्दो.

^९ C. अपेखं.

^{१०} M. पज्जणं. नास्ति व

कामेसु गिद्धा पमुता पमूळ्हा, अवदा^१नित्या ते विसमे निविट्टा^२ ।
 दुक्खूपनीता परिदेवयन्ति, किं सु भविस्साम इतो चुतामे ॥३॥
 तस्मा हि सिक्खेथ इधेव जन्तु, यं किञ्चि जज्झा विसमंजति लोके ।
 न तस्स हेतु विसमं चरेय्य, अप्पं हिदं^३ जीवितमाहु धीरा ॥४॥
 पस्सामि लोके परिफन्दमानं, पजं इमं तण्हागतं^४ भवेसु ।
 हीता नरा मच्चुमुखे लपन्ति, अवीततण्हामं^५ भवाभवेसु ॥५॥
 ममायिते पस्मथ फन्दमानं, मच्छेज्ज अप्पोदके खीणमोति ।
 एतंजपि दिस्वा^६ अममो चरेय्य, भवेसु आमन्तिमकुब्बमानो ॥६॥
 उभोसु अन्तेसु विनेय्य छन्दं, फम्मं परिज्झाय^७ अनानुगिद्धो ।
 यदन्तगरही तदकुब्बमानो, न लिप्पती^८ दिट्ठ मुत्तेसु धीरो ॥७॥
 मज्जं परिज्झा वितरेय्य ओघं, परिग्गहेसु म्नि नोपलित्तो ।
 अदब्बहसल्लो चरमप्पमनो, नासिं^९मती लोकमिमं परं चाति ॥८॥

गुहदृढकमुत्तं निदिठतं ।

(४१—दुष्टदृढक-मुत्तं ४।३)

वदन्ति वे^{१०}दुष्टमन्तापि एके^{११}, अथो^{१२}जपि वे^{१३}सच्चमना वदन्ति ।
 वादं च जातं मुनि नो उपेति, तस्मा म्नि नत्थि खिलो कुहिञ्चि ॥१॥
 मकं हि दिट्ठि कथमच्चयेय्य, छन्दा^{१४}नुनीतो रुचिया निविट्ठो ।
 सयं समत्तानि पकुब्बमानो, यथा हि जानेय्य तथा वदेय्य ॥२॥
 यो अत्तनो सीलवतानि जन्तु, अनानु^{१५}पुट्ठो च^{१६} परेस^{१७} पावा^{१८} ।
 अनरियधम्मं कुसला तमाहु, यो आतुमानं सयमेव पावा^{१९} ॥३॥
 सन्तो च भिक्खु अभिनिव्वुत्ततो, इतिज्जंति सीलेसु अकत्थमानो ।
 तमरियधम्मं कुसला वदन्ति, यस्सुस्सदा नत्थि कुहिचि लोके ॥४॥

^१ M. अप°. ^२ M. °वत्था, °वित्था. ^३ C. हि तं, M. हेतं.

^४ C. तण्हागतं. ^५ M., M. °सो. ^६ M. दिस्वान. ^७ M.

परिज्झा. ^८ C. लिप्पति. ^९ C., M. °ति. ^{१०} M. चे. ^{११} C. एते.

^{१२} N. अज्जोपि. ^{१३} C. चे. ^{१४} M. छन्दानतीतो. ^{१५} M. °फुट्ठो.

^{१६} M. नास्ति ^{१७} M. परस्स. ^{१८} M. पाव.

पकप्पिता^१ संखता यस्स धम्मा, पुरक्खता^२ सन्ति^३ अवीवदाता ।
 यदत्तनि^४ पस्सति आनिसंमं, तं निस्सितो कुप्प-पटिच्च-सन्ति^५ ॥५॥
 दिट्ठीनिवेसा^६ न हि स्वातिवत्ता, धम्मेषु निच्छेय्य^७ समुगहीनं ।
 तस्मा नरो तेसु निवेसनेसु, निरस्सति^८ आदिय^९ निच्च धम्मं ॥६॥
 धोनस्स हि^{१०} नत्थि कुहिचि लोके, पकप्पिता दिट्ठि भवाभवेसु ।
 मायं च मानं च पहाय धोनो, स केन गच्छेय्य अनुपयो सो^{११} ॥७॥
 उपयो हि धम्मेषु उपेति वादं, अनुपयं^{१२} केन कथं वदेय्य ।
 अत्तं निरत्तं न हि तस्स अत्थि, अधोमि सो दिट्ठिमिधेव सव्वा^{१३} नि ॥८॥

दुट्ठट्ठकमुत्तं निट्ठितं ।

(४२—मुद्धट्ठक मुत्तं ४१४)

पस्सामि मुद्धं परमं अरोगं, दिट्ठेन^१ संमुद्धि नरम्म होति ।
 एताभिजानं^२ परमंज्जि जत्वा, मुद्धानुपस्सीज्जति^३ पच्चेति जाण ॥१॥
 दिट्ठे न चे मुद्धि नरम्म होति, जाणेन वा सो पजहाति दुक्खं ।
 अज्ज्जेन सो मुज्ज्जति सोपधीको, दिट्ठी^४ हि नं पाव तथा वदानं ॥२॥
 न ब्राह्मणो अज्ज्जतो मुद्धिमाह, दिट्ठे मुते सीलब्बते^५ मुते वा ।
 पृच्छे च पापे च अनु^६ पलित्तो, अत्तंज^७ हो न यिध^८ पकुब्बमानो ॥३॥
 पुरिमं पहाय अपरं सिता^९ मे, एजानुगा ते^{१०} न तरन्ति संगं ।
 ते उग्गहायान्ति निरम्मजन्ति^{११}, कपीव मायं पमुच्चं^{१२} गहाय^{१३} ॥४॥

^१ M. °का. ^२ M. पुरे०. ^३ M. °सन्तिमवी०. ^४ R. °नी.

^५ M. कुप्पं पटिच्चे सन्ति. ^६ M. दिट्ठि०. ^७ M. निगच्छेय्य. ^८ M.,

N. निदस्सति. ^९ M. °ती च. ^{१०} R. ही. ^{११} C., N. अनुपयो,-

अनुपयं. ^{१२} M., Fsb. —सब्बं. ^{१३} C. दिट्ठीन. ^{१४} M.,

N. एवाभि०. ^{१५} M. नास्ति ^{१६} M. दिट्ठि. ^{१७} C. सीलब्बते.

^{१८} C., M. अनु० ^{१९} C. अत्तजहो. ^{२०} M., Fsb.—न इध.

^{२१} M. सिताय. ^{२२} M. न ते. ^{२३} M. निस्सजन्ति, निस्सज्जन्ति.

^{२४} C. पमुच्चं, M पमुच्च. ^{२५} C. गहायं.

सयं समादाय वतानि जन्तु, उच्चावचं गच्छति सञ्जामतो^१ ।
 विद्वा च वेदेहि समेच्च धम्मं, न उच्चावचं गच्छति भूरिपञ्जो ॥५॥
 स सब्बधम्मेषु^२ विसेनिभूतो, यं किञ्चि दिट्ठं व^३ सुतं सुतं वा ।
 तमेवदास्मि विवटं चरत्तं, केनीध लोकास्मि^४ विक्कपयेय्य ॥६॥
 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति^५, अच्चन्तमुद्धीति^६ न ते वदन्ति ।
 आदानगत्थं गथितं विसज्ज, आसं न कुब्बन्ति कुट्ठिचि लोके ॥७॥
 सीमातिगो ब्राह्मणो तस्म नत्थि, जत्वा व^७ दिस्वा व^७ समुग्गहीतं ।
 न रागरागी न विराग-रत्तो, तस्मीध^८ नत्थि^९ परमुग्गहीतनि ॥८॥

सुद्धट्टकसुत्तं निट्ठितं ।

(४३—परमट्टक-सुत्तं ४१५)

परमंजति दिट्ठिमु^{११} परिव्वसानो, यदुत्तरि^{१२} कुम्ते जन्तु लोके ।
 हीनानि अज्जो ततो सब्बमाह, तस्मा विवादानि अबीतिवत्तो ॥१॥
 यदत्तनी^{१३} पस्सति आनिमंमं, दिट्ठे सुते मीलवते सुते वा ।
 तदेव सो तत्थ समुग्गहाय, तिहीनतो पस्सति सब्बमज्जं^{१४} ॥२॥
 तं वाज्जि गत्थं कुमला वदन्ति, यं निस्सितो^{१५} पस्सति हीनमज्जं ।
 तस्मा हि दिट्ठं व सुतं सुतं वा, मीलवत्तं भिक्खु न निस्सयेय्य ॥३॥
 दिट्ठिज्जि लोकास्मि^{१६} न कप्पयेय्य, जाणेत वा मीलवतेन वाज्जि ।
 समोज्जति अत्तानमनूपनेय्य, हीनो न मज्जोय विसेसि^{१७} वाज्जि ॥४॥
 अत्तं पहाय अनुपादियानो, जाणेज्जि सो न निस्सयं नो करोति ।
 स वे वियत्तेसु^{१८} न वग्गसारी, दिट्ठिज्जि सो न पच्चेति किञ्चि^{१९} ॥५॥

^१ C. पञ्जा, M. सञ्जाततौ, अञ्जाततौ ^२ C. सब्बेषु धम्मेषु,
 नास्ति तस. ^३ M. वा. ^४ M., Fsb—स्मि. ^५ M. पुरेक्खं—^६ M.
 सुद्धि. ^७ C., M. च. ^८ C., M. पि रागरत्तो. ^९ M. तस्स यिध.
^{१०} R. नत्थी. ^{११} C., M. दिट्ठिमु. ^{१२} M. उत्तरि. ^{१३} C.,
 M. नि. ^{१४} C. सब्बमज्जो (द्र० 787d, 797c). ^{१५} C. यन्निस्सितो.
^{१६} M. लोकास्मि. ^{१७} C., P. विसेसवाज्जि, M. विसेसि चाज्जि.
^{१८} B. वियत्तेसु, M. द्वियत्तेसु, वियत्थेषु. ^{१९} B. कंचि (नास्ति cf.
 917a, 1023a).

यस्सूभयन्ते^१ पर्णिधीऽध नत्थि, भवाभवाय इध वा हरं वा ।
 निवेसना तस्स^२ न सन्ति केचि, धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीता^३ ॥६॥
 तस्सीध^४ दिट्ठे व^५ मुते मुते वा, पक्कप्पिता नत्थि अणूऽपि^६ सञ्जा ।
 तं ब्राह्मणं दिट्ठि मनादियानं^७, केनीधः^८ लोकास्मि^९ विकप्पयेय्य ॥७॥
 न कप्पयन्ति न पुरेक्खरोन्ति^{१०}, धम्माऽपि तेसं^{११} न पटिच्छितासे^{१२} ।
 न ब्राह्मणो सीलवतेन नेय्यो, पारं गतो न पच्चेति तादि ॥८॥

परमदूढकमुत्तं निट्ठितं ।

(४४—जरा-सुत्तं ४६)

अप्यं वत जीवितं इदं, ओरं वस्ससताऽपि मिय्यति ।
 यो^{१३} चेऽपि^{१४} अतिच्च जीवति, अथ खो सो जरसाऽपि मिय्यति ॥१॥
 सोचन्ति जना ममायिते, न हि सन्ति निच्चा^{१५} परिग्गहा ।
 विनाभावसन्तमेविदं, इति दिस्वा नागारमावसे ॥२॥
 मरणेनऽपि नं पहीयति^{१६}, यं पुरिसो मम^{१७} यिदंऽपि मञ्जाति ।
 एवंऽपि^{१८} विदित्वा पण्डितो, न ममत्ताय^{१९} न मेय^{२०} मामको ॥३॥
 सुप्पिनेन यथाऽपि संगतं^{२१}, पटिवुद्धो पुरिसो न पस्सति ।
 एवंऽपि पिंयायितं^{२२} जतं, पेतं कालकतं न पस्सति ॥४॥
 दिट्ठाऽपि मुताऽपि ते जना, एसं नाममिदं पवुच्चति ।
 नामं एवावमिस्सति^{२३}, असवेय्यं पेतस्म^{२४} जन्तुतो ॥५॥

^१ C. यस्सुभन्ते. ^२ M. यस्स. ^३ M. हीतं. ^४ M.
 तस्सयिध. ^५ M. वा. ^६ M. अणु. ^७ C. ब्राह्मणा दिट्ठिमनादि-
 याना. ^८ C. कोनीध. ^९ M., Fsb,—स्मि. ^{१०} M. पुरक्ख^०.
^{११} M. नास्ति ^{१२} C., Fsb,—पनिच्छितासे. ^{१३} M. न सो, सो.
^{१४} C. मे. ^{१५} तथैव N.; M. न हि सन्ति निच्चा, Fsb. न हि
 सन्तानिच्चा.

^{१६} C., M. पहीयति. ^{१७} M. ममयं, ममायं, मयं. ^{१८} M., N.
 एतं. ^{१९} M., Fsb. पमत्ताय. ^{२०} M. नमेय. ^{२१} M. भंगतं. ^{२२} C.
 जरायितं. ^{२३} M. नामं येवा^०, एवावस्सयति, एव तावसिस्सति. ^{२४} M. एतस्स.

सोकपरिदेवमच्छरं, न जहन्ति गिद्धा ममायिते ।
 तस्मा मुनयो परिग्गहं, हित्वा अचरिमु^१ खेमदास्सिनो ॥६॥
 पत्तिलीनचरस्स^२ भिक्खुनो, भजमानस्स विवित्तमामनं^३ ।
 सामग्गियमाहु तस्स तं, यो^४ अत्तानं भवने न दस्सये ॥७॥
 सब्बत्थ मुनि^५ अनिस्सितो, न पियं कुब्बति नोऽपि अप्पियं ।
 तस्म परिदेवमच्छरं, पण्णे वारि यथा न लिप्पति^६ ॥८॥
 उदाविदु यथाऽपि पोखरे, पदुमे वारि यथा न लिप्पति^६ ।
 एवं मुनि नोऽपलिप्पति^६, यदिदं दिट्ठसुत्तं^७ मुनेमु वा ॥९॥
 धोतो न हि तेन मज्जति, यदिदं दिट्ठसुत्तं^८ मुनेमु वा ।
 न अज्जेन^९ विमुट्ठिमिच्छति, न हि सो रज्जति नो विरज्जति ॥१०॥

जरामुत्तं निदिठत्तं ।

(४५—तिस्समेत्तय्य-सुत्तं ४७)

मेथुनमनुयुत्तस्स (इच्छायस्मा तिस्सो^{१०} मेत्तेय्यां) विघातं ब्रूहि मारिस्स ।
 मुत्त्वान तव सासनं विवेके सिक्खिस्सामसे^{११} ॥१॥
 मेथुनमनुयुत्तस्स (मेत्तेय्याति भगवा) मुस्सनेवापि सासनं ।
 मिच्छा च पटिपज्जति एतं तस्मि अताग्गियं ॥२॥
 एको पुब्बे चरित्वान मेथुनं यो निसेवति ।
 यातं भत्तंऽव तं लोके हीनमाहु पुथुज्जनं ॥३॥
 यसो कित्ति^{१२} च या पुब्बे हायनेऽपि^{१३} तस्म सा ।
 एतंऽपि दिस्वा सिक्खेथ मेथुनं विप्पहातवे ॥४॥
 संकप्पेहि परेतो सो^{१४} कपणो विय ज्ञायति ।
 मुत्त्वा परेसं निग्घोसं मंकु होति तथाविधो ॥५॥

^१ M. अचरिमु, अचरियंसु, अचरियिसु. ^२ M. पटि°. ^३ M.

विवित्तमानसं, C. चित्तमानसं, N. विवित्तमासनं. ^४ M. सो.

^५ Fsb.—मुनी. ^६ M., N. लिपति. ^७ M. दिट्ठं. ^८ M. दिट्ठ°.

^९ M., Fsb.—नाज्जेन. ^{१०} M. तिस्समेत्तेय्यो. ^{११} M., Fsb.—सिक्खि

सामसे ^{१२} C. कित्ति. Fsb, N. कित्ती. ^{१३} C. हायते चापि.

^{१४} Fsb. यो.

अथ मत्थानि कुरुते परवादेहि चोदितो ।
 एस ख्वस्स महाणेधो मोसवज्जं पगाहति ॥३॥
 पण्डितोऽति समञ्जातो^१ एकचरियं अबिदितो ।
 अथापि मेथुने युत्तो मन्दोऽव परिकिस्सति ॥७॥
 एतमादीनवं जत्वा मुनि पुब्बापरे उधे ।
 एकचरियं दळ्हं कयिरा^२ न निमेवेथ मेथुनं ॥८॥
 विवेकं येव सिक्खेथ एतदरि^३यानमुत्तमं ।
 तेन^४ सेट्ठो न^५ मज्जेथ स वे निञ्जानमत्तिके ॥९॥
 रित्तस्स^६ मुत्तिनो चरतो कामेसु अनपेक्खितो ।
 ओघतिण्णस्स पिहवन्ति कामेसु गथिता^७ गजाऽति ॥१०॥

तिस्समेत्तेय्यमुत्तं निट्ठितं ।

(४६—पसू-सुत्तं ४८)

उधेव मुद्धि^१ इति वादयन्ति^२ नञ्जोमु^३ धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 यं निस्सिता तत्थ मुभं^४ वदाना, पच्चेकमच्चेमु पुथु निविट्ठा ॥१॥
 ते वादकामा परिमं विगय्ह, वात्तं दहन्ति^५ मिथु अज्जमज्जा ।
 वदेन्ति^६ ते अज्जमिता कथोज्जं, पमंसकामा कुमत्ता वदाना ॥२॥
 युत्तो कथायं^७ परिमाय मज्जे, पमंसमिच्छं विनिघाति होति ।
 अपाहतस्मि पन मंकु होति, निन्दाय सो कुप्पति रत्थमेसी ॥३॥
 यमस्स वादं परिहीनमाहु, अपाहतं पञ्चवीमंसकामे^८ ।
 परिदेवति^९ मांचति हीनवादो, उपच्चगा मंजति अनुत्तुणाति^{१०} ॥४॥

^१ M. पसञ्जातो.

^२ M. कयिराथ, करियाथ.

^३ M. एकचरिया-

नमुत्तमं.

^४—^५ M. न तेन सेट्ठो

^६ C. चित्तस्स.

^७ M. गथिता.

^८ Fsb. C. सुद्धि (द्र० ८९२a.)

^९ M. वादयन्ति.

^{१०} M. नञ्जोमु.

^{११} N. मुभा.

^{१२} M. हरन्ति.

^{१३} M., N. वदन्ति.

^{१४} C. °य.

^{१५} M. Fsb. C. पञ्चवि, C. Fsb °सकाय.

^{१६} Fsb. °ती.

^{१७} C., M. Fsb. °नाति.

एते विवादा समणेसु जाता, एतेसु उग्घाति^१ निघाति^१ होति ।
 एतंपि^२ दिस्वा विरमे कथोज्जं, न हज्ज्वादत्थत्थि पसंसलाभा ॥५॥
 पसंसितो वा पन तत्थ होति, अक्खाय वादं परिसाय मज्झे ।
 सो हस्सति^३ उण्णमतिच्च^४ तेन, पप्पुय्य त^५ मत्थं^६ यथामनो अहु^७ ॥६॥
 या उण्णनि^८ साज्मस^९ विघातभूमि, मानातिमानं वदते पनेमो ।
 एतंपि दिस्वा न विवादयेथ, न हि तेन सुद्धि^{१०} कुमला वदन्ति ॥७॥
 सूरुगे यथा राजखादाय पुट्ठो^{११}, अभिगज्जमेति पटिमूरमिच्छं ।
 येनेय सो तेन पलेहि^{१२} सूर^{१३}, पुट्ठेज्ज नत्थि यदिदं युधाय ॥८॥
 ये दिट्ठिमुग्गय्ह विवादियन्ति^{१४}, इदमेव मत्तंपि च वादियन्ति ।
 ने त्वं वदस्सु^{१५} न हि तेज्ज^{१६} अत्थि, वादमिह जाते पटिमैनिकता ॥९॥
 विमेनिकत्वा पन ये चरन्ति^{१७}, दिट्ठोहि दिट्ठि अवरुज्जमाना ।
 नेसु त्वं किं^{१८} लभेथो^{१९} परम^{२०}, येसीध नत्थि^{२१} परम^{२२} गहीतं ॥१०॥
 अथ तं पवित^{२३} एकमागमा, मनसा दिट्ठिगतानि चिन्तयन्तो ।
 धोनेन युगं समागमा, न हि त्वं सग्घमि^{२४} संपपातवेति ॥११॥

पसूरसुत्तं निट्ठितं ।

(४७-----मागन्धिय-सुत्तं ४।६)

दिस्वान तण्ह अरति^{२५} रागं च, नाहोसि छन्दो अपि मेथुर्नास्मि ।
 किमेविदं मुत्तकरीसपुण्णं, पादाज्जि न संफुसितु न इच्छे ॥१॥
 एतादिमं चे रतनं न इच्छसि, नारि नग्गिन्देहि दूहहि पत्थितं ।
 दिट्ठिगतं^{२६} मीलवतानुजीवितं, अवूपपत्ति च वदेम कीदिमं ॥२॥

- ^१ M. °ति. ^२ C. एवं. ^३ Fsb. °ती, M. हंसति. ^४ M. °ती च, °-^५ Fsb. तं. अत्थं. M. तमत्थ. ^६ R. °ह. ^७ Fsb. °ती.
^८ M. सास, तस्स. ^९ M. सुद्धि. ^{१०} M. फुट्ठो. ^{११} M. पलेति.
^{१२} M. सूर, पुर. ^{१३} M. विवादयन्ति. ^{१४} M. वरस्सु. ^{१५} M. °च.
^{१६} M. वदन्ति. ^{१७} M. किर. ^{१८} M. लभेथ. ^{१९} M. समुद्. ^{२०} Fsb. नत्थी.
^{२१} M. परमं. ^{२२} M. सवितक्क°. ^{२३} C. पग्घसि, M. अग्घसि, N. सक्खसि. ^{२४} M. अरति च रागं, N. अरतिं च रागं.
^{२५} Fsb. बिट्ठी°.

इदं वदामीति न तस्स होति (मागन्दियाति भगवा),
धम्मेषु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।

पस्सं च दिट्ठीसु अनुग्गहाय, अज्झत्तसन्ति^१ पचिनं^२ अदस्सं^३ ॥३॥

विनिच्छया^४ यानि पकप्पितानि (इति मागन्दियो),

ते वे^५ मुनि ब्रूसि^६ अनुग्गहाय ॥

अज्झत्तसन्तीनि यमेतमत्थं, कथं नु धीरेहि पवेदितं तं ॥४॥

न दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (मागन्दियाति भगवा),

सीलव्वतेनापि न^७ मुद्धिमाह^८ ।

अदिट्ठिया अस्सुतिया^९ अज्जाणा^{१०}, असीलता अव्वता नोऽपि तेन ।

एते च^{११} निस्सज्ज^{१२} अनुग्गहाय, सन्तो अनिस्साय भवं न जप्पे ॥५॥

नो चे किर दिट्ठिया न सुतिया न ज्ञाणेन (इति मागन्दियो),

सीलव्वतेनापि विसुद्धिमाह ।

अदिट्ठिया अस्सुतिया अज्जाणा, असीलता अव्वता नोऽपि तेन ।

मज्जोमहं^{१३} मोमुहमेव धम्मं, दिट्ठिया एके पच्चेन्ति मुद्धि ॥६॥

दिट्ठि^{१४} च निस्साय अनुपुच्छमानो (मागन्दियाति भगवा),

समुग्गहीतेसु पमोहमाणा^{१५} ।

इतो च नादक्खि^{१६} अणुं अपि मज्जां, तस्मा त्वं मोमुहतो दहासि^{१७} ॥७॥

समो विमसी उद वा निहीनो^{१८}, यो मज्जानि सो विवदेथ तेन ।

तीसु विधामु अविकंपमानो, समो विमसीति न तस्म होति ॥८॥

सच्चंजति सो ब्राह्मणो किं वदेय्य, मुमाज्जति वा सो विवदेथ केन ।

यस्मिं समं विममं चापि^{१९} नत्थि, सो केन वादं पटिमंयुजेय्य ॥९॥

ओकं पहाय अनिकेतसारी, गामे अकुब्बं मुनि सन्थवानि ।

कामेहि रिक्तो अपुरेक्खमानो^{२०}, कथं न^{२१} विग्गय्ह जनेन कयिरा ॥१०॥

^१ C., M. अज्झत्तं सन्ति (द्र० ११९). ^२ M. पविचिनं. ^३ M. अहसं.

^४ M. विनच्छ यानि. ^५ C. चे. ^६ Fsb. मुनी. ^७ M. विसुद्धि M. न मुद्धि. ^८ C. माहा. ^९ M., P. असुतिया. ^{१०} Fsb. अज्जाणा,

^{११} M. न. ^{१२} M. निस्सज्ज. ^{१३} M., Fsb.—मज्जामहं. ^{१४} N.

दिट्ठीसु. ^{१५} C. सम्मोहं. M. समोहमा गमा, पमोहमागमा. ^{१६} R.

नादक्खि. ^{१७} M. रहासि, दक्खासि, दस्ससि. ^{१८} M. विहीनो. ^{१९} M.,

N. वाऽपि. ^{२०} M. अपुरेक्खमानो. ^{२१} C., N. नु.

येहि विवित्तो विचरेय्य लोके, न तानि उग्गय्ह वदेय्य नागो ।
 पल्लंबुजं कंटकं^१ वारिजं यथा, जलेन पंकेन चानूपलितं ।
 एवं मुनी सन्तिवादो अगिद्धो, कामे च लोके च अनूपलितो ॥११॥
 न वेदगू दिट्ठिया^२ न मुतिया, स मानमेति न हि तम्मयो सो ।
 न कम्मना नोऽपि मुतेन नेय्यो, अनूपनीतो सो निवेसनेसु ॥१२॥
 मज्झाविरत्तस्स न सन्ति गन्था, पज्जाविमुत्तस्स न सन्ति मोहा ।
 मज्झं च दिट्ठिं च ये अग्गहेसुं, ते घट्टयन्ता^३ विचरन्ति लोके ॥१३॥

माणन्दियसुत्तं निट्ठितं ।

(४८—पुराभेद-सुत्तं ४१०)

कथंदस्सी कथंसीत्यो उपसन्तो ति वुच्चति ।
 तं मे गोतम पब्रूहि पृच्छितो उत्तमं नरं ॥१॥
 वीततण्हो पुरा भेदा (ऽति भगवा) पुब्बमन्तमनिस्सितो
 वेमज्जे नूप^४ मंखेय्यो तस्स तन्थि पुरेखत्तं^५ ॥२॥
 अक्कोधतो असन्तासी अविक्कथी अकुक्कुचो^६ ।
 मन्तभाणी अनुद्धतो स वे वाचायतो मुनि ॥३॥
 निरासत्ति^७ अनागतं अतीतं नानुसोचति ।
 विवेकदस्सी फस्सेसु दिट्ठीसु च न निय्यति ॥४॥
 पति^८ लीनो अकुहको अपिहालु अमच्छरी ।
 अप्पगब्भो अजेगुच्छो पेमुण्ये च नो युतो^९ ॥५॥
 सातियेसु अनस्मावी अतिमाने च नो युतो ।
 सण्हो च पटिभानवा न सद्धा न विरज्जति ॥६॥
 लाभकम्पा^{१०} न सिक्खति अलाभे न च^{११} कुप्पति ।
 अविरुद्धो च तण्हाय रसे^{१२} च^{१३} नानुगिज्जति ॥७॥
 उपेखको^{१४} सदा सतो न लोके मज्जते समं ।
 न विमेषी न नीचेय्यो तस्स न सन्ति उस्सदा ॥८॥

^१ M. कण्डकं. ^२ M. दिट्ठियाको, M., B. दिट्ठियायको. ^३ M.
 घट्टमाना, घरमाना. ^४ M. नूप°, न प. ^५ M. पुरेखत्तं. ^६ M. °च्छो.
^७ C., M. °सन्ति Bsb. °त्ती. ^८ M. पटि°. ^९ M. युत्तो. ^{१०} M.
 लोभ°, °कप्पा. ^{११} M. च न. ^{१२} M., B. रसेसु. ^{१३} R. उपेखको.

यस्स निस्सयता^१ नत्थि ज्ञत्वा धम्मं अनिस्सितो ।
 भवाय विभवाय वा तण्हा यस्स न विज्जति ॥९॥
 तं ब्रूमि उपसन्तोऽति कामेसु अनपेक्खनं^२ ।
 गन्था तस्स न विज्जन्ति अतारि^३ सो विसत्तिकं ॥ १० ॥
 न तस्स पुत्ता पसवो वा^४ खेतं वत्थुं न^५ विज्जति ।
 अत्तं^६ वाऽपि निरत्तं^७ वा न तस्मि उपलब्धति^८ ॥११॥
 येन^९ वज्जु^{१०} पृथुज्जना अथो समणत्राह्मणा ।
 तं तस्स अपुरेक्खत्तं^{११} तस्मा वादेसु नेजति ॥१२॥
 वीतगेधो अमच्छरी न उस्सेसु वदते मुनि ।
 न समेसु न ओमेसु कप्पं नेति अकप्पियो ॥१३॥
 यस्स लोके सकं नत्थि असता च न मोचति ।
 धम्मेसु च न गच्छति स वे सत्तोऽति वुच्चतीति ॥ १४ ॥

पुराभेदमुत्तं निदिठत्तं ।

(४६—कलहविवाद-मुत्तं ४११)

कुतो पट्ठा कट्ठा विवादा, परिदेवभोका सह मच्छरा च ।
 मानानिमाना सह पेमुणा च, कुतो पट्ठा वे तदिदं ब्रूहि ॥१॥
 पिया पट्ठा^१ कलहा विवादा, परिदेवभोका सह मच्छरा च ।
 मानानिमाना सह पेमुणा च, मच्छरिययुत्ता कलहा विवादा ।
 विवादजानेसु च पेमुणानि ॥२॥
 पिया मु लोकास्मि कुतोनिदाना, ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
 आमा च निट्ठा च कुतोनिदाना, ये संपरायाय नरस्म होन्ति ॥३॥
 छन्दोनिदानानि पियानि लोके, ये वाऽपि लोभा विचरन्ति लोके ।
 आमा च निट्ठा च इतोनिदाना, ये संपरायाय नरस्म होन्ति ॥४॥

^१ M., B. निस्सयता. ^२ M. अनुपेक्खनं, अननुपेक्खनं. अनुपेक्खनं.

^३ M. अतरि, अतरी

^४ M., Fsb.—त्यज्य ।

^५ M. वत्थुं च, C.

नास्ति न .

^६ M. अत्ता, अत्थं.

^७ M. निरत्थं.

^८ M. उपलपति.

^९ C., B. तं. M, N. Fsb. नास्ति

^{१०} M., N. वज्जुं.

^{११} M.

पुअरं. ^{१२} M. पियप्पट्ठा.

छन्दो नु लोकिस्मि कुतोनिदानो, विनिच्छया वाऽपि कुतो पहूता ।
 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च, ये वाऽपि धम्मा समणेन वुत्ता ॥५॥
 सातं असातंति यमाहु लोके, तमूपनिस्साय पहीति छन्दो ।
 रूपे मुदिस्वा विभवं भवं च, विनिच्छयं कुरुते जन्तु लोके ॥६॥
 कोधो मोसवज्जं च कथंकथा च, एतेऽपि धम्मा द्वयमेव सन्ते ।
 कथंकथी जाणपथाय सिक्खे, जत्वा पवुत्ता समणेन धम्मा ॥७॥
 सातं असातं च कुतोनिदाना, किस्मि असन्ते न भवन्ति हेते ।
 विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं मे पब्रूहि यतोनिदानं ॥८॥
 फस्सनिदानं^१ सातमसातं, फस्से असन्ते न भवन्ति हेते ।
 विभवं भवं चापि यमेतमत्थं, एतं ते पब्रूमि इतोनिदानं ॥९॥
 फस्सो नु लोकिस्मि कुतोनिदानो, परिग्गहा चापि^२ कुतो पहूता ।
 किस्मि असन्ते न ममत्तमत्थि, किस्मि विभूते न फुमन्ति फस्सा ॥१०॥
 नामं च रूपं च पटिच्च फस्सा, उच्छानिदानानि परिग्गहानि ।
 उच्छा^३ न सन्त्या^३ न ममत्तमत्थि, रूपे विभूते न फुमन्ति फस्सा ॥११॥
 कथं समेतस्स विभोति रूपं, मुखं दुयं वाऽपि कथं विभोति ।
 एतं मे ब्रूहि यथा विभोति, तं जानियाम^४ इति मे मनो अहु ॥१२॥
 न सज्जसज्जी न विमज्जसज्जी, नोऽपि असज्जी न विभूतसज्जी ।
 एवं समेतस्स विभोति रूपं, सज्जानिदाना हि पपज्जचमंदा ॥१३॥
 यं तं अपुच्छिम्ह^५ अकित्तयी नो, अज्जं तं पुच्छाम तदिध्व ब्रूहि ।
 एत्तावतगं नो वदन्ति हेके, यक्खस्स मुट्ठि इध पण्डिताने ।
 उदाहु अज्जं पि वदन्ति एत्तो ॥१४॥
 एत्तावतगंऽपि वदन्ति हेके, यक्खस्स मुट्ठि इध पण्डिताने ।
 तेमं पुत्तेके समयं वदन्ति, अनुपादिमंमे कुमला वदाना ॥१५॥
 एते च जत्वा उपातिस्सिताऽपि, जत्वा मुनी^६ तिस्सये सो विमंसी ।
 जत्वा विमुत्तो न विवादमेति, भवाभवाय न समेति धीरोऽपि ॥१६॥

कलहविवादसुत्तं निट्ठितं ।

^१ N. फस्सं निदानं. ^२ वाऽपि. ^{३-३} M., N. इच्छायऽसन्त्या.

^४ M. जानिस्साम. ^५ M. अकित्तयि. ^६ M. मुनि.

(५०—चूळवियूह-सुत्तं ४।१२)

मकं सकं दिट्ठिपरिव्वसाना, विग्गय्ह नाना कुसला वदन्ति ।
 “यो एवं जानाति स वेदि धम्मं, इदं पटिक्कोसमकेवली सो” ॥१॥
 एवंऽपि विग्गय्ह विवादियन्ति, बालो परो अकुसलोऽति चाहु ।
 मच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥२॥
 परस्स वे^१ धम्ममनानुजानं, बालो मगो^२ होति निहीनपञ्जो ।
 सब्बेऽव बाला सुनिहीनपञ्जा, सब्बेऽविमे दिट्ठिपरिव्वसाना ॥३॥
 सन्दिट्ठिया चे पन वीवदाता^३, संमुद्धपञ्जा कुसला मुतीमा ।
 न तेसं कोचि परिहीनपञ्जो, दिट्ठि^४ हि तेमंऽपि तथा समत्ता ॥४॥
 न चाहमेतं^५ तथियंऽति ब्रूमि, यमाहु बाला मिथु अज्जमज्जं ।
 सकं सकं दिट्ठि मकंमु सच्चं, तस्मा हि बालोऽति परं दहन्ति ॥५॥
 यमाहु सच्चं तथियंऽति एके, तमाहु अज्जे तुच्छं मुसाऽति ।
 एवंऽपि विग्गय्ह विवादियान्ते^६, कस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥६॥
 एकं हि सच्चं न दुतियमन्थि, यस्मिं पजानो विवदे पजानं ।
 नाना ते सच्चानि सयं थुनन्ति, तस्मा न एकं समणा वदन्ति ॥७॥
 कस्मा नु सच्चानि वदन्ति नाना, पवादियासे कुसला वदाना ।
 सच्चानि मुतानि^७ बहूनि नाना, उदाहु ते तक्कमनुस्सरन्ति ॥८॥
 न हेव सच्चानि बहूनि नाना, अज्जाय मज्जाय निच्चानि लोके ।
 तक्कं च दिट्ठीमू पक्कपयित्वा, सच्चं मुसाऽति द्वयधम्ममाहु ॥९॥
 दिट्ठे सुते सीलवने मुते वा, एते^८ च^९ निस्साय विमानदम्मी ।
 विनिच्छये ठत्वा पहम्ममानो^९, बालो परो अकुसलोऽति^{१०} चाह ॥१०॥
 येनेव बालोऽति परं दहानि, तेनानुमानं कुमलोऽति चाह ।
 सयमत्तना सो कुसलो वदानो, अज्जं विमानेति तथेव^{११} पावा^{११} ॥११॥
 अतिसरं^{१२} दिट्ठिया सो समत्तो, मानेन मत्तो पग्गिपुण्णमानी ।
 सयमेव मामं मनसाभिमित्तो, दिट्ठी हि तस्म तथा समत्ता ॥१२॥
 परस्स चे हि वचसा निहीनो, तुमो^{१३} महा होति निहीनपञ्जो ।
 अथ चे सयं वेदग्गु होति धीरो, न कोचि बालो समणेमु अन्थि ॥१३॥

^१ M. चे.^२ N. मको.^३ M. वीवदाना.^४ Fsb. दिट्ठी.^५ R. वाऽहमेतं.^६ विवादयन्ति.^७ R. मु तानि.^८ N. एतेसु.^९ N. पहंसमानो.^{१०} N. अक्कुसलो.^{११} N. तदेव पावद.^{१२} N.

अतिसार विट्ठिया.

^{१३} N. तुम्हो.

अञ्जं इतो याभिवदन्ति धम्मं, अपरद्धा सुद्धिमकेवलीनो^१ ।
 एवं हि तिथ्या पुथुसो वदन्ति, संदिट्ठि रागेन हि तेऽभिरत्ता^२ ॥१४॥
 इधेव सुद्धि इति वादियन्ति^३, नाञ्जोसु धम्मेषु विसुद्धिमाहु ।
 एवंऽपि तिथ्या पुथुसो निविट्ठा, सकायने तत्थ दळ्हं वदाना ॥१५॥
 सकायने चापि दळ्हं वदानो, कमेत्थ^४ बालोऽति परं दहेय्य ।
 सयमेव^५ सो मेधकं^६ आवहेय्य, परं वदं बालमसुद्धधम्मं^७ ॥१६॥
 विनिच्छये ठत्वा सयं पमाय, उद्धं सो लोक्स्मि विवादमेति ।
 हित्वान सब्बानि विनिच्छयानि, न मेधकं कुरुते^८ जन्तु लोके^९ति ॥१७॥
चूळवियूहसुत्तं* निट्ठितं ।

(५१—महावियूह-सुत्तं ४।१३)

ये केचिऽमे दिट्ठिपरिब्बसाना, इदमेव सच्चं ति विवादियन्ति ।
 सब्बेऽव ते निन्दमन्वानयन्ति, अथो पसंसंऽपि लभन्ति तत्थ ॥१॥
 अप्पं हि एतं न अलं समाय, दुवे विवादस्स फलानि ब्रूमि ।
 एवं पि दिस्वा न विवादियेथ^{१०}, खेमाभिपस्सं अविवादभूमि ॥२॥
 या काचिऽमा सम्मुतियो पुथुज्जा, सब्बाऽव एता न उपेति विट्ठा ।
 अनूपयो सो उपयं किमेय्य, दिट्ठे सुते खन्तिमकुब्बमानो ॥३॥
 सीलुत्तमा संयमेनाहु सुद्धिं, वतं समादाय उपट्ठितासे ।
 इधेव सिक्खेम अथऽस्स सुद्धि, भवूपनीता कुसला वदाना ॥४॥
 स चे चुतो सीलवतातो^{११} होति, स^{१०} वेधति कम्मं विराधयित्वा ।
 स जप्पति पत्थयतीध^{११} सुद्धि, सत्थाऽव^{१२} हीनो पवसं घरम्हा ॥५॥
 सीलब्बतं वाऽपि पहाय सब्बं, कम्मं च सावज्जनवज्जमेतं ।
 सुद्धि असुद्धिंति अपत्थयानो, विरतो चरे सन्तिमनुग्गहाय ॥६॥
 तपूपनिस्साय^{१३} जिगुच्छितं वा, अथ वाऽपि दिट्ठंऽव सुतं मुतं वा ।
 उद्धंसरा सुद्धमनुत्थुनन्ति, अवीततण्हासे भवाभवेसु ॥७॥

^१ N. सुद्धिमकेवली ते.

^२ N. त्याभिरत्ता.

^३ N. वादयन्ति.

^४ N. कं. तत्थ.

^५ N. सयंऽव सो मे धगं.

^६ R. बालमसुद्धि धम्मं.

^७ N. न मेधगं कुब्बति. * M. चूळवियूहसुत्तं. ^८ एतं पि दिस्वा न विवादियेथ.

^९ N. सीलवततो.

^{१०} M. पवेवति, N. पवेधति.

^{११} N. पजप्पति

पत्थयतिक्ख ^{१२} M. सत्था विहीनो. ^{१३} M. तमुपनिस्साय.

पत्थयमानस्स हि जप्पितानि, संवेदितं चापि^१ पक्कप्पितेसु ।
 चुतूपपातो इध यस्स नत्थि, स केन वेधेय्य कुहिं चि^२ जप्पे ॥८॥
 यमाहु धम्मं परमंति एके, तमेव हीनंति पनाहु अज्जे ।
 सच्चो नु वादो कतमो इमेसं, सब्बेऽव हीमे कुसला वदाना ॥९॥
 सकं हि धम्मं परिपुण्णमाहु, अज्जस्स धम्मं पन हीनमाहु ।
 एवंपि विग्गय्ह विवादियन्ति^३, सकंसकं सम्मुतिमाहु सच्चं ॥१०॥
 परस्स चे बंभयितेन हीनो, न कोचि धम्मेसु विसेसि अस्स ।
 पुथू हि अज्जस्स वदन्ति धम्मं, निहीनतो सम्हि दळ्हं वदाना ॥११॥
 सद्धम्मपूजा^४ च पना तथेव, यथा पसंसन्ति सकायनानि ।
 सब्बे पवादा तथिवा भवेय्युं, सुद्धिं हि तेसं पच्चन्तमेव ॥१२॥
 न ब्राह्मणस्स परनेय्यमत्थि, धम्मेसु निच्छेय्य समुग्गहीतं ।
 तस्मा विवादानि उपानिवत्तो, न हि मेदु तो पस्सति धम्ममज्जे^५ ॥१३॥
 जानामि पस्सामि तथेव एतं, दिट्ठिया एके पच्चन्ति सुद्धिं ।
 अदक्खि चे किं हि तुमस्स तेन, अतिसित्वा अज्जेन वदन्ति सुद्धिं ॥१४॥
 पस्सं नरो दक्खति नामरूपं, दिस्वान वा जस्सति^६ तानिमेव ।
 कामं बहुं पस्सतु अप्पकं वा, न हि तेन सुद्धिं कुसला वदन्ति ॥१५॥
 निविस्सवादी न हि सुद्धिनायो^७, पक्कप्पितं^८ दिट्ठि पुरेक्खगानो ।
 यं निस्सितो तत्थ सुभं वदानो, सुद्धिवदो^९ तत्थ तथद्दमा सो ॥१६॥
 न ब्राह्मणो कप्पमुपेति संखं, न हि दिट्ठिसारी नऽपि जाणवन्धु ।
 जत्वा च सो सम्मुतियो पुथुज्जा, उपेक्खति उग्गहणन्तमज्जे^{१०} ॥१७॥
 विसज्ज गन्थानि मुनीध लोके, विवादजातेसु न वग्गसारी ।
 सन्तो असन्तेसु उपेक्खको सो, अनुग्गहो उग्गहणन्त^{११} मज्जे ॥१८॥
 पुब्वासवे हित्वा नवे अकुब्बं, न छन्दगू नोऽपि निविस्सवादो ।
 स विप्पमुत्तो दिट्ठिगतेहि धीरो, न लिप्पति^{१२} लोके अनत्तगरही^{१३} ॥१९॥

^१ N. पवेधितं वाऽपि.^२ R. कुहिं च.^३ N. विवादयन्ति.^४ C. सधम्मपूजा.^५ N. आयति.^६ M., N. सुब्बिनायो. B.

सुब्बिनयो.

^७ N. पक्कप्पिता दिट्ठि.^८ N. सुद्धिवदो.^९ उग्गहणन्ति

मज्जे.

^{१०} M. उग्गहणन्तिमज्जे.^{११} N. लिप्पति.^{१२} N.

अनत्थगरही.

स सब्बधम्मेषु विसेनिभूतो, यं किं चि दिट्ठं व सुतं मुतं वा ।
 स पन्नभारो मुनि विप्पयुत्तो^१ ,
 न कप्पियो नूपरतो न पत्थियोऽति (भगवाऽति) ॥२०॥

महाविपूहसुतं^२ निदिठत्तं ।

(५२—तुवट्क-सुतं ४।१४)

पुच्छामि तं आदिच्चवन्धुं, विवेकं सन्तिपदं च महेसिं^३ ।
 कथं दिस्वा निब्बाति भिक्खु, अनुपादियानो लोकास्मि किञ्चि ॥१॥
 मूलं पपञ्चसंखाया (ति भगवा), मत्ता अस्मीति सब्बमुपरुद्धे^४ ।
 या काचि तण्हा अज्झत्तं । तासं विनया सदा सतो सिकवे ॥२॥
 यं किञ्चि धम्ममभिजञ्झा, अज्झत्तं अथ वाऽपि वहिद्धा ।
 न तेन मानं^५ कुब्बेथ, न हि सा निब्बुति सतं वुत्ता ॥३॥
 सेय्यो न तेन मञ्जेय्य, नीचेय्यो अथ वाऽपि सग्गिक्खो ।
 फुट्ठो^६ अनेकरूपेहि, नातुमानं विकप्पयं तिट्ठे ॥४॥
 अज्झत्तमेव उपसमे, नाज्जातो भिक्खु सन्तिमेमेय्य ।
 अज्झत्तं उपसन्तस्स, नत्थि अत्तं^७ कुतो निरत्तं^८ वा ॥५॥
 मज्जे यथा समुद्दस्स, ऊमि नो जायति ठितो होति ।
 एवं ठितो अनेज्जस्स, उस्सदं भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ॥६॥
 अकित्तयि विवट्चक्खु, सक्खिधम्मं परिस्सयविनयं ।
 पटिपदं वदेहि भद्दं ते, पातिमोक्खं अथ वाऽपि समार्धि ॥७॥
 चक्खूहि नेव लोलस्स, गामकथाय आवरये सोतं ।
 रमे च नानुगिज्जेय्य, न च ममायेथ किञ्चि लोकास्मि ॥८॥
 फस्सेन यदा फुट्ठस्स, परिदेवं भिक्खु न करेय्य कुहिं चि ।
 भवं च नाभिजप्पेय्य, भेरवेसु च न संपवेधेय्य ॥९॥
 अन्नानमथो पानानं, खादनीयानमथोऽपि वत्थानं ।
 लद्धा न सन्निधिं कयिरा, न च परित्तसे तानि अल्लभमानो ॥१०॥

^१ N. विप्पमुत्तो.

^२ M. महाव्यूह°.

^३ N. महेसी.

^४ M.

°रुद्धे.

^५ N. थामं.

^६ C. पुट्ठो.

^७ N. अत्ता

^८ N.

सब्बसो नामरूपस्मिं यस्म नत्थि ममायितं ।
 असता च न सोचति स वे^१ लोके न जिय्यति ॥१६॥
 यस्स नत्थि इदं मेऽति परेसं वाऽपि किञ्चनं ।
 ममत्तं सो असंविन्दं नत्थि मेऽति न सोचति ॥१७॥
 अनिट्ठुरी अननुगिद्धो अनेजो सब्बधीसमो ।
 तमानिसंसं पद्भूमि पुच्छितो अविकम्पिनं ॥१८॥
 अनेजस्स विजानतो नत्थि काचि निसंखिति ।
 विरतो सो वियारंभा खेमं पस्सति सब्बधी ॥१९॥
 न समेसु न ओमेसु न उस्सेसु वदते मुनि ।
 सन्तो सो वीतमच्छरो नादेति न निरस्मतीति (भगवाऽति) ॥२०॥
 अत्तदण्डमुत्तं निट्ठितं ।

(५४—सारिपुत्त-सुत्तं ४।१६)

न मे दिट्ठो इतो पुब्बे (इच्चायस्मा सारिपुत्तो) नस्सुतो^१ उद कस्सचि ।
 एवं वग्गुवदो सत्था तुसितो गणिमागतो ॥१॥
 सदेवकस्स लोकस्स यथा दिस्सति चक्खुमा ।
 सब्बं तमं विनोदेत्वा एको चरित रतिमज्झगा ॥२॥
 तं बुद्धं अमितं तादिं अकुहं गणिमागतं ।
 बह्वन्नमिध बद्धानं अत्थि पञ्हेन आगमं ॥३॥
 भिक्खुनो विजिगुच्छतो भजतो रित्तमासनं ।
 रुक्खमूलं सुमानं वा^२ पव्वतानं गुहामु वा ॥४॥
 उच्चावचेसु सयनेसु कीवन्तो^३ तत्थ भेरवा ।
 येहि भिक्खु न वेधेय्य निग्घोसे सयनासने ॥५॥
 कति परिस्सया लोके गच्छतो अमतं^४ दिसं ।
 ये भिक्खु अभिसंभवे पन्तम्हि सयनासने ॥६॥
 क्यास्स व्यण्णथयो अस्सु क्यास्समु इध गोचरा ।
 कानि मीलब्बतानस्सु पहितत्तस्स भिक्खुनो ॥७॥

^१ N.

^२ N. न सुतो.

^३ N. खीवन्तो.

^४ N. अगतं.

कं सो सिक्खं समादाय एकोदि^१ निपको सतो ।

कम्मारो रजतस्मेव निद्धमे मलमत्तनो ॥८॥

विजिगुच्छमानस्स यदिदं फामु (सारिपुत्ता ति भगवा) ,

सयनं रितासनं सेवतो चे ॥

संबोधिकामस्स यथानुधम्मं ,

तं ते पक्खामि यथा पजानं ॥९॥

पञ्चन्न^२ धीरो भयानं न भाये , भिक्खु सतो सपरियन्तचारी ।

इसाधिपातानं मिरिमपानं^३ , मनुस्मफस्सानं चतुण्पदानं ॥१०॥

परग्धम्मिकानं न सन्तमेय्य , दिस्वाज्जपि तेसं बहुभेरवानी ।

अथापरानि अभिसंभवेय्य , परिस्सयानि कुसलानुपसी ॥११॥

आतंकफस्मेन खुदाय फुट्टो , मीतं अच्चुण्हं^४ अधिवासयेय्य ।

सो तेहि फुट्टो बहुधा अनोको , विरियं परक्कम्म^५ दद्धं करेय्य ॥१२॥

थेय्यं न करेय्य^६ न मुसा भणेय्य , मेत्ताय फस्से तसथावरानि ।

यदाविलत्तं मनसो विजञ्जा , कण्हस्स पक्खोति विनोदयेय्य ॥१३॥

कोधातिमानस्स वसं न गच्छे , मूलंपि तेसं पल्लिखञ्जा निट्टे ।

यथप्पियं वा पन अप्पियं वा , अद्धा भवन्तो अभिसंभवेय्य ॥१४॥

पञ्जं पुरग्गवत्वा^७ कल्याणपीति , विक्खंभये तानि परिस्मयानि ।

अरतिं महेथ सयनमिह पन्ने , चतुरो महेथ परिदेवधम्मे ॥१५॥

किं मु अमिस्सामि^८ कुवं^९ वा अमिस्सं , दुक्खं वन सेत्थ^{१०} कुवज्ज सेस्सं^{११} ।

एते वितक्के परिदेवनेथ्ये , वितयेथ सेत्थो अनिकेतमारी^{१२} ॥१६॥

अन्नं च लद्धा वसतं च काले , मत्तं स^{१३} जञ्जा इध तोमनत्थं ।

सो तेसु गुत्तो यतचारि^{१४} गामे , रुमितो^{१५} ज्जि वाचं फरुसं न वज्जा ॥१७॥

आक्खि चक्खु न च पादलोलो , ज्ञानानुयुत्तो बहुजागरस्स ।

उपेक्खमारब्ध समाहितत्तो , तक्कासय कुक्कुच्चियूप^{१६} छिन्दे ॥१८॥

चुदितो वचीहि सतिमाभिनन्दे , सब्रह्मचारीसु खिलं पभिन्दे ।

वाचं पमुञ्चे कुसलं नातिवेत्तं , जनवादधम्माय न चेतयेय्य ॥१९॥

^१ M. एकोधि.

^२ N. पञ्चन्न.

^३ N. सरीसपानं.

^४ N.

अनुण्हं.

^५ N. परक्कम्म.

^६ N. कारे.

^७ N. पुरक्खित्वा.

^८ N.

असिस्सं. ^९ N. कुथ वा. ^{१०} N. वेत्त क्वज्ज सेय्यं. ^{११} N. अनिकेताचरि.

^{१२} N. सो.

^{१३} N. यतंचारी.

^{१४} N. १३२. वूसितोज्जि.

^{१५} N.

कुक्कुच्चं चूपछिन्दे.

उव्वस्तं दुक्खितं दिस्वा देवता ^१अत्थकामिनी ।
 वावरिं उपसंकम्म इदं वचनमब्रवी ॥११॥
 न सो मुद्धं ^२पजानाति कुहको सो धनत्थिको ।
 मुद्धनि मुद्धं ^३पाते वा ^४आणं तस्स न विज्जति ॥१२॥
 भोती ^५चरहि जानाति तं मे अक्खाहि पुच्छिता ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातं च तं सुणोम वचो तव ॥१३॥
 अ ^६हंसेतं न जानामि आणं मे ^७एत्थ ^८न विज्जति ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातो ^९च जितानं ^{१०}हेत ^{११}दस्सनं ॥१४॥
 अथ को ^{१२}चरहि जानाति अस्मि पृथ ^{१३}विमण्डले ।
 मुद्धं मुद्धा ^{१४}धिपातं च तं वे अक्खाहि देवते ॥१५॥
 पुरा कपिलवत्थुम्हा निक्खन्तो लोकनायको ।
 अपच्चो ओक्काकराजस्स सक्कयुत्तो पभंकरो ॥१६॥
 सो हि ब्राह्मण संबुद्धो सब्बधम्मान पारगू ।
 सब्बाभिज्जावलप्पन्तो सब्बधम्मेसु चक्खुमा ।
 सब्बधम्मक्खयं ^{१५}पत्तो विमुत्तो उपधिसंखये ^{१६}॥१७॥
 बुद्धो सो भगवा लोके धम्मं देसेति ^{१७}चक्खुमा ।
 तं ^{१८}त्वं गत्वान पुच्छस्सु सो ते तं व्याकरिस्सति ^{१९}॥१८॥
 संबुद्धो ^{२०}जति वचो मुत्वा उदग्गो वावरी अहु ।
 सोक्खम तनुको आसि पीतिं च विपुलं लभि ॥१९॥
 सो वावरी अत्तमनो उद्दग्गो, तं देवं पुच्छति वेदजानो ।
 कतमस्मिह गामे तिगमस्मिह वा पुन, कतमस्मिह वा जनपदे लोकनाथो ।
 यत्थ गन्त्वा नमस्सेसु ^{२१}संबुद्धं दि ^{२२}पदुत्तमं ॥२०॥
 मावत्थियं कोसलमन्दिरे जिनो, पहतपज्जो वरभूरिमेधमो ।
 सो सक्कयुत्तो विधुरो अनासवो, मुद्धाधिपातस्स विदू नगसभो ॥२१॥

^१ M. मत्थकामिनी. ^२ M. बुद्धं. ^३ M. मुद्धाधिपाते. ^४ M. च.
^५ M. भोति. ^६ M. सुण अहं एतं. ^७ M. एत्थ. ^८ M. मुद्धनि
 मुद्धाधिपाते. ^९ C. जनानं. ^{१०} M. हएत्थ, हेएत्थ. ^{११} हस्तलेखे—खो.
^{१२} M. पथवि. ^{१३} M. मुद्धातिपातं. ^{१४} M. सब्बधम्मक्खयं. ^{१५} M.
 उपधिसंखये. ^{१६} M. देसेसि. ^{१७} C. तं. ^{१८} M. व्याकरिस्सति.
^{१९} M. नमस्सेम. ^{२०} M. द्वि.

ततो आमन्तयी^१ मिस्से ब्राह्मणे मन्तपारगे ।
 एथ माणव^२ अक्खिस्सं सुणोथ वचनं मम ॥२२॥
 यस्सेसो^३ दुल्लभो लोके पातुभावो अभिण्हसो ।
 स्वज्ज^४ लोकमिह उप्पन्नो संबुद्धो इति विस्सुतो ।
 खिप्पं गंतवान् सावत्थिं पस्सव्हो दिपदुत्तमं ॥२३॥
 कथं चरहि जानेमु दिस्वा बुद्धोऽति ब्राह्मण ।
 अजाननं नो पब्रूहि यथा जानेमु तं मयं ॥२४॥
 आगतानि हि मन्तेमु महापुरिमलक्खणा ।
 द्वन्ति^५ सा च व्याख्याता^६ समन्ता अनुपुब्बसो ॥२५॥
 यस्सेते होन्ति गत्तेमु महापुरिमलक्खणा ।
 द्वेऽव^७ तस्म गतियो ततिया हि न विज्जति ॥२६॥
 सचे अगारं अज्झा^८ वसति विजेय्य पठावि इमं ।
 अदण्डेन अमत्थेन धम्मेनमनुसासति ॥२७॥
 सचे च सो पव्वजति अगारा अनगारियं ।
 विवन्त^९ च्छदो संबुद्धो अरहा भवति अनुत्तरो ॥२८॥
 जातिं गोतं च लक्खणं मन्ते मिस्से पुत्तापरे ।
 मुद्धं मुद्धाधिपातं च मनसा येव पुच्छथ ॥२९॥
 अनावरणदस्मावी यदि बुद्धो भविस्सति ।
 मनसा पृच्छिते पज्जे वाचाय विस्सजेस्सति^{१०} ॥३०॥
 बावरिस्स वचो सुत्वा मिस्सा मोलस ब्राह्मणा ।
 अजितो तिस्समेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ॥३१॥
 धोतको उपसीवो च तन्दो च अथ हेमको ।
 तोदेय्यकप्पा^{११} दुभयो जानुकणी च पण्डितो ॥३२॥
 भद्रावुधो^{१२} उदयो च पोमालो चापि ब्राह्मणो ।
 मोघराजा च मेघावी पिगियो च महा इसि ॥३३॥
 पच्चेकगणितो सब्बे सब्बलोकस्स विस्सुता ।
 ज्ञायी ज्ञानरता धीरा पुब्बवासनवासिता ॥३४॥

^१ M. °यि. ^२ M. एस माणव. ^३ M. यस्स सो. ^४ M. स्वाज्ज.

M. द्वत्तिसानि. ^६ Fsb. व्याख्याता. ^७ M. द्वेयेव. Fsb. दुवे व.

^८ M., Fsb. आवसति. ^९ M. विवटच्छदो, C. विवत्तच्छदो. ^{१०} M.

विसजिस्सति, विस्सज्जिस्सति. ^{११} M. °कप्प. ^{१२} C. भद्रावुधो.

बावरिं अभिवादेत्वा कत्वा च नं पदक्खिणं ।
 जटाजिनधरा सब्बे पक्कामुं उत्तरामुखा ॥३५॥
 अळकस्स^१ पतिट्ठानं पुरिमं^२ माहिस्सति तदा ।
 उज्जेनिं चापि गोतद्धं^३ वेदिसं वनसव्ह्यं ॥३६॥
 कोसंबिं चापि साकेतं सावत्थिं च पुरुत्तमं ।
 सेतव्यं कपिलं^४ वत्थुं कुसिनारं च मन्दिरं ॥३७॥
 पावं च भोगनगरं वेसालिं मागधं पुरं ।
 पासाणकं चेतिथं च रमणीयं मनोरमं ॥३८॥
 तसितो वुदकं^५ सीतं महालाभंज्व^६ वाणिजो ।
 छायां धम्माभित्तोऽव तुरिता पव्वतमारुहं^७ ॥३९॥
 भगवा च तम्हि समये भिक्खुसंघपुरक्खतो ।
 भिक्खूतं धम्मं देसेति सीहोऽव नदती^८ वने ॥४०॥
 अजितो अद्दसं^९ संबुद्धं वी^{१०}तरंसीऽव भानुमं ।
 चन्दं यथा पन्न^{११}रसे पारिपु^{१२}रिं उपागतं ॥४१॥
 अथऽस्स गत्ते दिस्वान प^{१३}रिपूरं च व्यंजनं ।
 एकमन्तं ठितो हट्ठो मनोपञ्चे अपुच्छथ ॥४२॥
 आदिस्स जम्म^{१४}नं ब्रूहि गोतं ब्रूहि सलक्खणं ।
 मन्तेसु पारमिं ब्रूहि कति वाचेति ब्राह्मणो ॥४३॥
 वीसं वस्ससतं आयु सो च गोत्तेन बावरि ।
 तीण^{१५}स्स लक्खणा गत्ते तिण्णं वेदान पारग् ॥४४॥
 लक्खणे इतिहासे च सनिघण्डुसकेटु^{१६}भे ।
 पञ्च सतानि वाचेति सध^{१७}म्मे पारमिं गतो ॥४५॥
 लक्खणानं पविचयं बावरिस्स नरुत्तम ।
 तण्हच्छिद^{१८} पकासेहि मा नो कंखायितं अहू ॥४६॥

^१ M. मूळकस्स.^२ M. पुरि माहिस्सति.^३ M. गोवद्धं.^४ M. कपिल°. ^५ M. व ओदकं, C. व. ^६ N. महासालं. ^७ C.^८ मारुहं, ^९ मारुहं, B. मारुहि. ^{१०} नवति. ^{११} M. अद्द. ^{१२} M.

जितरंसं, सतरंसि, Trenckner M. पीतरंसि द्रष्टव्यं Morris JPTS.

1893 P. 73 ^{१३} C. पण्णरसे. ^{१४} हस्तलेखे परि°, M. परिपूरं (1017^b).^{१५} M. परिपुण्णं च व्यञ्जनं, परिपूर विर्यजनं. ^{१६} M. जप्पतं. ^{१७} M. तीणि-जस्स. ^{१८} M. केटभे. ^{१९} M. सद्धम्मे. ^{२०} M. तं कंखच्छितं, M. कंखच्छिद.

मुखं जिह्वाय छादेति उण्णस्स भमुकन्तरे ।
 कोसोहितं वत्थुगुहं एवं जानाहि माणव ॥४७॥
 पुच्छं हि किं^१ञ्च असुणन्तो सुत्वा पञ्हे वियाकते ।
 विचिन्तेति जनो सब्बो वेदजातो कत^२ञ्जलि ॥४८॥
 को नु देवो व^३ ब्रह्मा वा इन्दो वा^४ऽपि सुजंप^५ति ।
 मनसा पुच्छते पञ्हे कमेतं पटिभासति ॥४९॥
 मुद्धं^६ मुद्धाधिपातं च बावरी परिपुच्छति ।
 तं व्याकरोहि भगवा कखं विनय नो इसे ॥५०॥
 अविज्जा मुद्धाऽति जानाहि^७ विज्जा मुद्धाधिपातिनी ।
 सद्धासतिसमाधीहि छन्दविरियेन संयुता ॥५१॥
 ततो वेदेन महता संयंभित्वान^८ माणवो ।
 एकंसं अजिनं कत्वा पादेसु सिरसा पति ॥५२॥
 बावरी ब्राह्मणो भोतो सह सिस्सेहि मारिस ।
 उदग्गचित्तो सुमनो पादे वन्दति चक्खुम^९ ॥५३॥
 सुखितो बावरी होनु सह सिस्सेहि ब्राह्मणो ।
 त्वं चा^{१०}पि सुखितो होहि चिरं जीवाहि माणव ॥५४॥
 बावरिस्स च तुहं वा^{११} सब्बेसं सब्बसंसयं ।
 कतावकासा पुच्छन्हो यं किञ्चि मनसिच्छथ ॥५५॥
 संबुद्धेन कतोकासो निसीदित्वान पञ्ज^{१२}लि ।
 अजितो पठमं पञ्हं तत्थ पुच्छि तथागतं ॥५६॥

वत्थुगाथा^{१३} निट्ठिता ।

^१ M. तं च, तं, Fsb.—कञ्चि (द्र० ४००). ^२ C. °ली.

^३ C. च, Fsb., M. वा. ^४ C. चाऽपि. ^५ C. °ती. ^६ C.

मुद्धा. ^७ M. °विजानाहि. ^८ C. सत्थंभित्वान, °—संयंभेत्त्वान. ^९ C.,

M., Fsb. चक्खुमा. ^{१०} M. वाऽपि. ^{११} सु० वि० (सिंहल)—1557 बावरि

यस्स च तुहं वा. ^{१२} C., M. °ली. ^{१३} M. °कथा निट्ठिता,

°कथं निट्ठितं.

(५६—अजितमाणवपुच्छा ५१२ (१))

केनऽस्मु निवुतो लोको (इच्चायस्मा अजितो) केनस्मु नप्पकासति ।
 किस्साभिले^१पनं ब्रूसि किं सु तस्स महब्भयं ॥१॥
 अविज्जायं निवुतो लोको (अजिताति भगवा) वेविच्छा^२पमादा नप्पकासति ।
 जप्पाभिलेपनं ब्रूमि दुक्खं अस्स महब्भयं ॥२॥
 सवन्ति सब्बधी सोता (इच्चायस्मा अजितो) सोतानं किं निवारणं ।
 सोतानं संवरं ब्रूहि केन सोता पिथिय्यरे^३ ॥३॥
 यानि सोतानि लोकस्मि (अजिताति भगवा) सति तेसं निवारणं ।
 सोतानं संवरं ब्रूमि पञ्चायेने पिथिय्यरे ॥४॥
 पञ्जा चेव सती^४ च^५ (इच्चायस्मा अजितो) नामरूपं च मारिस ।
 एतं^६ मे पुट्ठो पब्रूहि कत्थेतं उपरुज्जति ॥५॥
 यं एतं पज्जं अपुच्छि अजित तं वदामि ते ।
 यत्थ नामं च रूपं च असेमं उपरुज्जति ।
 विज्जाणस्म निरोधेन एत्थेतं उपरुज्जति ॥६॥
 ये च संख^७तधम्मामे ये च मेखा पुयू इध ।
 तेसं मे निपको इरियं पुट्ठो पब्रूहि मारिस ॥७॥
 कामेसु नाभिगिज्जेय्य मनसाज्जाविलो सिया ।
 कुसलो सब्बधम्मानं मतो भिक्खु परिव्वजेज्जति ॥८॥

अजितमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(५७—तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा ५१४ (२))

कोऽथ सन्तुमितो लोके (इच्चायस्मा तिस्सो^८ मेनेयो)
 कम्म नो सन्ति इज्जिता ।
 को उभज्जन्^९मभिज्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति^{१०} ।
 कं ब्रूमि महापुरिसोज्जति को इध सिव्व^{११}निमच्च^{१२}गा ॥१॥

^१ C. किस्साभिसेचनं. ^२ M., C. विविच्छा, वेवच्छा. ^३ M. पिथिय्यरे. ^४ M. सति. ^५ M. यं च, Fsb. मतेन—चेव, N. चापि. ^६ M. एवं, N. एतं. ^७ N., B. संखातधम्मामे. ^८ M. तिस्समेत्तेयो. ^९ Fsb. उभज्जन्. ^{१०} M. लिप्पति. ^{११} M. सिप्पनिं सिब्बिनिं. ^{१२} M. °मज्जगा.

कामेसु ब्रह्मचरियवा (मेत्तेय्याति भगवा) वीततण्हो सदा सतो ।

संखाय निब्बुतो भिक्खु तस्स नो सन्ति इञ्जिता ॥२॥

सो उभन्तमभिञ्जाय मज्जे मन्ता न लिप्पति ।

तं ब्रूमि महापुरिसोऽति सो इध सिब्बनिमच्चगाऽति ॥३॥

तिस्समेत्तेय्यमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(५८—पुण्णकमाणवपुच्छा ५१४ (४))

अनेजं^१ मूलदस्मावि (इच्चायस्मा पुण्णको) अत्थि पञ्हेन^२ आगमं^३ ।

किनिस्मिता इसयो^४ मनुजा खत्तिया ब्राह्मणा^५ देवतानं

यञ्जामक^६प्पयिसु पुथू इध लोके ।

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥१॥

ये केचिज्मे इसयो मनुजा (पुण्णकाति भगवा), खत्तिया ब्राह्मणा

देवतानं यञ्जामकप्पयिसु पुथू इध लोके ।

आसिसंमाना पुण्णक इत्थिभावं^७, जरं मिता यञ्जामकप्पयिसु ॥२॥

ये केचिज्मे इसयो मनुजा (इच्चायस्मा पुण्णको)

खत्तिया ... पे० इध लोके ।^८

कच्चिं^९ सु ते भगवा यञ्जपथे^{१०} अप्पमत्ता,

अतारु^{११} जातिं च जरं च मारिस ।

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥३॥

आसिमन्ति थोमयन्ति अभिजप्पन्ति^{१२} जुहन्ति^{१३} (पुण्णकाति भगवा)

कामाभिजप्पन्ति पटिच्च लाभं^{१४} ।

ते याज^{१५}योगा भवरागरत्ता, नातरिसु जातिजरंति ब्रूमि ॥४॥

^१ M. अनेज. ^२ M. पञ्हेन मागमं. ^३ M. आगमि, आगमिं.

^४ Fsb. [इसयो मनुजा] ... [पुथु इध लोके] ^५ Fsb. adds च. ^६ M.

अर्कप्पिसु. ^७ M. इत्थत्तं. ^८ M. नास्ति. ^९ M. किच्चि, किच्चि,

कच्चि. ^{१०} Fsb. [यञ्जपथे] किन्तु cf. 1058^d. ^{११} M. अतरं. ^{१२} Fsb.

[अभिजप्पन्ति]. ^{१३} C., M. जहन्ति see (N. देन्ति). ^{१४} C. लाभं

but see N. ^{१५} M. याच^० but see N. and B.

ते चे नातिरिसु याज^१योगा (इच्चायस्मा पुण्णको),
 यञ्जो^२हि जातिं च जरं च मारिस ।
 अथ को चरहि देवमनुस्स लोके, अतारि जातिं च जरं च मारिस ।
 पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥५॥
 संखाय लोकस्मिं परोवरा^३नि (पुण्णकाति भगवा),
 यस्सि^४ञ्जितं नत्थि कुहिचि लोके ।
 सन्तो विधूमो अनिघो निरासो, अतारि सो जातिजरंजति ब्रूमीति ॥६॥
 पुण्णकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(५६—मेत्तगूमाणवपुच्छा ५१४ (४))

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मेतं (इच्चायस्मा मेत्तगू),
 मञ्जामि तं वेदगुं भावितत्तं ।
 कुतो नु दुक्खा समु^५दागता इमे, ये केचि लोकस्मिं^६ अनेकरूपा ॥१॥
 दुक्खस्स वे^७ मं पभवं अपुच्छसि, (मेत्तगूति भगवा) ।
 तं ते पवक्खामि यथा पजानं ।
 उपधीनिदाना पभवन्ति दुक्खा, ये केचि लोकस्मिं अनेकरूपा ॥२॥
 यो वे अविद्वा उपधिं करोति, पुनप्पुनं दुक्खमुपेति मन्दो ।
 तस्मा हि^८ जानं^९ उपधिं न कयिरा, दुक्खस्स जातिप्पभवानुपस्सी ॥३॥
 यं तं अपुच्छिह्म अकित्तयी नो, अञ्जं तं^{१०} पुच्छामि^{११} तदिघ ब्रूहि ।
 कथं नु धीरा वितरन्ति ओघं, जातिजरं सोकपरिद्वं^{*} च ।
 तं मे मुनी^{१२} साधु वियाकरोहि, तथा^{१३} हि ते विदितो एस धम्मो ॥४॥
 कित्तयिस्सा^{१४} मि ते धम्मं (मेत्तगूति भगवा) दिट्ठे^{१५} धम्मो अनीतिहं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥५॥

^१ M. याच°. ^२ C. यं हि, M. यञ्जो हि. ^३ M. परोपरानि.

^४ C. यस्स जितं, M. यस्सज्जितं. ^५ N. समुपागता, C. Fsb—दुक्खा

य सदा गता (i. e. दुक्खा [य] स [मु] दागता). ^६ M., Fsb—लोकस्मि.

^७ M. चे. °—° B., M. पजानं. ^८ M. नास्ति. ^९ N., M. पुच्छाम.

* M. °परिवेवं. ^{११} C., M. मुनि. ^{१२} C. यथा. ^{१३} M. कित्तयि-

स्साम. ^{१४} M. adds व.

तं चाहं अभिनन्दामि महेसी^१ धम्ममुत्तमं ।

यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥६॥

यं^२ किञ्चि संपजा^३ नासि (मेत्तगूति भगवा),

उद्धं अधो तिरियं चा^४पि मज्झे ।

एतेसु न^५न्दिं च निवेसनं च, पनुज्ज विञ्ज्जाणं भवे न तिट्ठे ॥७॥

एवं विहारी सतो अप्पमत्तो, भिक्खु चरं हित्वा ममायितानि ।

जातिजरं सोकपरिह्वं च, इधेव विद्वा पजहेय्य दुक्खं ॥८॥

एताभिनन्दामि वचो महेसिनो, सु^६कित्तिं गोतमज्जू^७पधीकं ।

अद्धा हि भगवा पहासि दुक्खं, तथा हि ते विदितो एम धम्मो ॥९॥

ते चापि नून पजहेय्यु^८ दुक्खं, ये त्वं मुनि^९ अ^{१०}ट्ठितं ओवदेय्य ।

तं तं नमस्सा^{११}मि समेच्च^{१२} नाग,

अप्पेव मं भगवा^{१३} अट्ठितं ओवदेय्य ॥१०॥

यं ब्राह्मणं वेदग्ं आभिजञ्जा^{१४}, अकिञ्चनं कामभवे असत्तं ।

अद्धा हि सो ओघमिमं अतारि^{१५}, निण्णो च^{१६} पारं अखिलो अकंखो ॥११॥

विद्वा च^{१७} सो^{१८} वेदगू^{१९} नरो इध, भवाभवे संगमिमं विसज्जा ।

सो वीततण्हो अनिघो निरासो, अतारि सो जातिजरंज्जि ब्रूमीति ॥१२॥

मेत्तगूमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६०—धोतकमाणवपुच्छा ५।६ (५))

पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं (इच्छायस्मा धोतको),

वाचाभिकंखामि महेसि तुय्हं ।

तव सुत्त्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥१॥

तेन हातप्पं करोहि (धोतकाति भगवा) इधेव निपको सतो ।

इतो सुत्त्वान निग्घोसं सिक्खे निब्बाणमत्तनो ॥२॥

^१ C. ०सि. ^२ M. नयं किञ्चि. ^३ M. संजानासि. ^४ M.

वाऽपि. ^५ M. निन्दं. ^६ C. सुकित्तिकं. ^७ Fsb. गोतम नूपधीकं.

^८ C., M. पजहेय्य. ^९ Fsb. मुनी. ^{१०} M. अत्थितं, अट्ठिकं.

^{११-१२} M. नमस्सामनुसमच्च. ^{१३} Fsb. [भगवा] cf. 1045. 1079.

^{१४} C. आभिजञ्जं. M., B., N. अभिजञ्जा, Fsb. अभिजञ्जं.

^{१५} C. आतारि, M. अतरि. ^{१६} C., M. व. ^{१७} M. यो. ^{१८} C. ०गु.

पस्सामहं देवमनुस्सलोके, अकिञ्चनं ब्राह्मणं इरियमानं ।
 तं तं नमस्सामि समन्तचक्खु^१, पमुञ्च मं सक्क कथंकथाहि ॥३॥
 ना^२हं गमिस्सा^३मि पमोचनाय, क^४थंकथि धोतक क^५ञ्चि लोके ।
 धम्मं चे सेसं आजानमानो, एवं तुवं ओघमिमं तरेसि ॥४॥
 अनुसास ब्र^६ह्मे करुणायमानो, विवेकधम्मं यमहं विजञ्जं ।
 यथाहं आकासोऽव अब्यापज्जमानो, इधेव सन्तो अमितो^७ चरेय्यं ॥५॥
 कित्तियिस्सामि ते सन्तिं (धोतकाति भगवा) दिट्ठे^८ धम्मे अनीतिहं
 यं^९ विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥६॥
 तं चाहं^{१०} अभिवन्दामि महेसि सन्तिमुत्तमं ।
 यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥७॥
 यं किञ्चि संपजानासि (धोतकाति भगवा), उट्ठं अधो तिरियं चा^{११}पि मज्जे ।
 ए^{१२}तं विदित्वा^{१३} संगोऽति लोके, भवाभवाय माऽकासि तण्हंति ॥८॥

धोतकमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६१—उपसीवमाणवपुच्छा ५।७ (६))

एको अहं सक्क महन्तमोघं (इच्चायस्मा उपसीवो),
 अनिस्सितो नो विसहामि तारितुं ।
 आरम्मणं ब्रूहि समन्तचक्खु, यं निस्सितो ओघमिमं तरेय्य^{१४} ॥१॥
 आकिञ्चञ्जं पेक्खमानो सतीमा (उपसीवाति भगवा),
 नत्थीति निस्साय तरस्सु ओघं ।
 कामे पहाय विरतो कथाहि, तण्हस्खयं रत्तमहा^{१५}भिपस्स ॥२॥

^१ C. °क्खुं. ^२ M. नोहं. ^३ M. सहिस्सामि, N. समीहामि. ^४ C., M. °कथी. ^५ M. किञ्चि. ^६ C. ब्रह्म. ^७ M. अब्या°, M., B. °पज्ज°, for °पज°. ^८ C., M. °य्य. ^९ Mss. Add व. ^{१०} C. सं°. ^{११} C. वाऽहं. ^{१२} C. वाऽपि. ^{१३} M. एते. ^{१४} C., Fsb—विदित्वान. ^{१५} N. तरेय्यं. ^{१६} R., B. नत्तमहाभिपस्स, C. नत्तमहाभितपस्स, M., N.(म)—रत्तमहाभिपस्सं, (VI. °वस्सं). B.(M.)—तण्हक्खय रत्तमहं विपस्स.

सब्बेसु कामेसु यो वीतरागो (इच्चायस्मा उपसीवो),

आकिञ्चञ्ज निस्सितो हित्व^१मञ्जं ।

सञ्जाविमोक्खे^२ परमे विमुत्तो^३,

तिट्ठे^४ नु सो^५ तत्थ अनानुयायी^६ ॥३॥

सब्बेसु^७ कामेसु यो वीतरागो (उपसीवाति भगवा),

आकिञ्चञ्जं निस्सितो हित्वमञ्जं^८

सञ्जाविमोक्खे परमे विमुत्तो, तिट्ठेय्य सो तत्थ अनानुयायी ॥४॥

तिट्ठे^९ चे सो तत्थ अनानुयायी, पूगंअपि^{१०} वस्सानं^{११} समन्तचक्खु ।

तत्थेव सो सीति गिया विमुत्तो, भवेथ^{१२} विञ्जाणं तथाविधस्स ॥५॥

अच्चो^{१३} यथा वानवेगेन खित्तो^{१४} (उपसीवाति भगवा),

अत्थं प^{१५} फलेति न उपेति संखं ।

एवं मुनी नामकाया विमुत्तो^{१६}, अत्थं पलेति न उपेति संखं ॥६॥

अत्थं गतो सो उदवा गो नत्थि, उदाहु वे सस्सतिया अरोगो ।

तं मे मुनि साधु वियाकरोहि, तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥७॥

अत्थं गतस्स न पमाण^{१७} मत्थि (उपसीवाति भगवा),

येन नं वज्जु^{१८} तं तस्स नत्थि ।

सब्बेसु धम्मेषु समूहेतसु समूहता वादप^{१९} थाअपि सब्बेअति ॥८॥

उपसीवमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६२—नन्दमाणवपुच्छा ५।८ (७))

सन्ति लोके मुनयो^१ (इच्चायस्मा नन्दो), जना वदन्ति त^२ यिदं कथं मु^३ ।

आणूपपन्नं नो^४ मु^५ नि वदन्ति, उदाहु वे^६ जीविनेतूपपन्नं ॥१॥

न दिट्ठिया न सुतिया न आणेन^७, मुनीध नन्द कुसला वदन्ति ।

विमेनिकत्वा अनिधा निरासा, च^८ रन्ति ये ते मुनयोअति ब्रूमि ॥२॥

^१ C., M. हित्वा अञ्जं. ^२ M. ०विमुखे, ०विमोक्खे. ^३ M., N. ०विमुत्तो. ^४—M. तिट्ठेय्य सो. ^५ M. ०धायि, ०वायि, ०तयि. ^६ ० नास्ति गाथा. ^७ C. तिट्ठेय्य. ^८ M. नास्ति. ^९ M. वस्सति, B. पूगानि वस्सानं. ^{१०} M., N. चवेथ. ^{११} M. अच्चि. ^{१२} M., N. खित्ता. ^{१३} C. फलेति. ^{१४} M. ०धिमुत्तो. ^{१५} C. ०मेति. ^{१६} M. वज्जुं. ^{१७} M. ०मधा, ०बत्था. ^{१८} M. Adds ति (छन्दः क्रमेणा) ^{१९} M. कस्सिदं, यदियं. ^{२०} C., M. सुं. ^{२१} M. मुति नो. ^{२२} ० ते. ^{२३} M. adds सीलब्बतेनापि वदन्ति सुद्धि. ^{२४} M. वदन्ति.

ये केचिमे सम^१णब्राह्मणासे (इच्चायस्मा नन्दो),

दिट्ठे^२ सुतेनाऽपि वदन्ति सुद्धि^३ ।

सीलब्धतेनापि वदन्ति सुद्धि, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धि^४ ।

कच्चिंमु ते भगवा^५ तत्थ यता^६ चरन्ता, अतारु जातिं च जरं च मारिस ।
पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥३॥

ये केचिमे समण ब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा), दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धि ।
सीलब्धतेनापि वदन्ति सुद्धि, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धि ।

किञ्चापि ते तत्थ यता चरन्ति^७, नातरिसु जातिजरंजति ब्रूमि ॥४॥

ये केचिमे समण ब्राह्मणासे (इच्चायस्मा नन्दो), दिट्ठे सुतेनापि वदन्ति सुद्धि ।
सीलब्धतेनापि वदन्ति सुद्धि, अनेकरूपेण वदन्ति सुद्धि^८ ।

स^९चे मुनि ब्रूसि अनोघतिण्णे, अथ को चरहि देवमनुस्सलोके ।

अतारि जातिं च जरं च मारिस, पुच्छामि तं भगवा ब्रूहि मे तं ॥५॥

नाहं सब्बे समण^{१०}ब्राह्मणासे (नन्दाति भगवा), जातिजराय^{११} निवुताऽति ब्रूमि ।

येसीध^{१२} दिट्ठंज्व सुतं मुतं वा, सीलब्धतं वाति पहाय सब्बं ।

अनेकरूपंजपि पहाय सब्बं, तण्हं परिज्जाय अनासवा^{१३}से ।

ते वे नरा ओघतिण्णाति ब्रूमि ॥६॥

एताभिनन्दामि वचो महेसिनो मुकित्तितं गोतमज्जूपधीकं ।

ये सीध दिट्ठंज्व.... पे०..... [1082].... अनासवासे ।

अहंजपि ते ओघतिण्णाजति ब्रूमीति ॥७॥

नन्दमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६३—हेमकमाणवपुच्छा ५।६ (८))

ये मे पुब्बे वियाकंसु (इच्चायस्मा हेमको)

दुरं गोतमसासना^{१४} इच्चासि इति भविस्सति ।

सब्बं तं इतिहीतिहं । सब्बं तं तक्कवड्ढनं ॥१॥

^१ M. समणा०. ^२ Fsb—दिट्ठेन, N. दिट्ठसुतेनाऽपि. (M. 1080
b दिट्ठेव) ^३ M. सुद्धि. ^४ Fsb. [भगवा] ^५ R. यता. ^६ M. वदन्ति.
^७ M. ते चे, ते च. ^८ C., M. समणा०. ^९ Fsb— जाती०. ^{१०} S.
येऽपिध, येऽमिध. ^{११} C. °ये. ^{१२} C. °नं, Fsb. (दुरं गोतमसासनं)

नाहं तत्थ अभिरमिं^१

त्वं च मे धम्ममक्खाहि तण्हाणिग्घातनं^२ मुनि ।

यं विदित्वा सतो चरं तरे लोके विसत्तिकं ॥२॥

इध दिट्ठमुत्तमुत्तविज्जातेमु^३ पियरूपेमु हेमक ।

छन्दराग विनोदनं निव्वाणपदमच्चुतं ॥३॥

एतदज्जाय ये सता^४ दिट्ठ धम्माभिनिव्वुता ।

उपसन्ता च ते सदा^५ तिण्णा लोके विसत्तिकं ॥४॥

हेमकमाणवपुच्छा निदिठता ।

(६४—तोदेय्यमाणवपुच्छा ५।१० (६))

यस्मिं कामा न वसन्ति^६ (इच्चायस्मा तोदेय्यो) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कथंकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्म कीदिमो ॥१॥

यस्मिं कामा न वसन्ति (तोदेय्याति भगवा) तण्हा यस्स न विज्जति ।

कथंकथा च यो तिण्णो विमोक्खो तस्म नापरो ॥२॥

निरासयो^७ सो उद आसमानो^८, पज्जाणवा सो उद पज्जाकप्पी ।

मुनि अहं सक्क यथा विज्जं, तं मे वियाचिक्ख समन्तच्चक्खु ॥३॥

निरासयो सो न सो आसमानो, पज्जाणवा सो न च पज्जाकप्पी ।

एवंऽपि तोदेय्य मुनिं विजान, अकिञ्चनं कामभवे असत्तंति ॥४॥

तोदेय्यमाणवपुच्छा निदिठता ।

(६५—कप्पमाणवपुच्छा ५।११ (१०))

मज्झे सरस्मिं^९ तिट्ठतं (इच्चायस्मा कप्पो) ओघे^{१०} जाते महब्भये ।

जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूहि मारिस ।

त्वं^{११} च मे दीपमक्खाहि^{१२} यथयिदं^{१३} नापरं सिया ॥१॥

^१ Mss. मि Fsb. (नाहं तत्थ अभिरमि.) ^२ C. तण्हाय नि०, M. °निघातनं. ^३ C. दिट्ठमुत्तं मुत्तं वि°, M. दिट्ठं मुत्तं मुत्तं वि°, Fsb-°मुत्तं. (विज्जातेमु.) ^४ M. सिता. ^५ N. (सदा=सब्बदा.) C. ते दसा, M. ये सता. ^६ M. सवन्ति. ^७ C., M., Fsb-निराससो, (cf. ३६९e.) N. निरासंसो. (1091.) ^८ M. आसमानो. ^९ M. °स्मि. ^{१०} M. ओघजाते. ^{११} M. तं. ^{१२} C., M. दिसम०. ^{१३} सिंहलहस्त० Fsb-यथा यिदं.

मज्झे सरस्मि तिदुतं (कप्पाति भगवा) ओषे जाते महब्भये ।

जरामच्चुपरेतानं दीपं पब्रूमि कप्प ते ॥२॥

अकिच्चनं अनादानं एतं दीपं अनापरं ।

निब्बाणं इति नं ब्रूमि जरामच्चुपरिक्खयं ॥३॥

एत^१दञ्जाय ये सता दिट्ठधम्माभिनिब्बुता ।

न ते मारवसानुगा न ते मारस्स पट्ठगूज्जति^२ ॥४॥

कप्पमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(६६—जतुकणिणमाणवपुच्छा ५।१२ (११))

सुत्वानज्झं वीरमकामकामि^३ (इच्चायस्मा जतुकणी^४) ,

ओघातिगं पुट्ठुमकाममागमं ।

सन्ति^५पदं ब्रूहि सहाज^६नेत्त ,

यथातच्छं भगवा ब्रूहि मे तं ॥१॥

भगवा हि कामे अभिभूय्य इरियति , आदिच्चोऽव पठविं तेजि^७ तेजसा^८ ।

परित्तपञ्जास्स मे भूरिपञ्जा , आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं ।

जातिजराय^९ इध विप्पहानं ॥२॥

कामेसु विनय^{१०} गेधं (जतुकणीति भगवा) नेक्खम्मं दट्ठु^{११} खेमतो ।

उग्गहीतं निरत्तं वा मा ते विज्जित्थ^{१२} किञ्चनं ॥३॥

य पुब्बे तं विसो^{१३}सेहि पच्छा ते माऽहु किञ्चनं ।

मज्झे चे नो गहेस्ससि उपसन्तो चरिस्ससि ॥४॥

सव्वतो नामरूपस्मि वीतगेधस्स ब्राह्मण ।

आसवाऽस्स^{१४} न विज्जन्ति येहि मच्चुवसं वजेऽति ॥५॥

जतुकणिणमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

^१ C. ये तं. ^२ C. पण्डू, M. पठू. N. (C., M.) पट्ठू.

^३ C., M. वीर अकामकामि. ^४ C., M. °णि. ^५ Fsb—सन्ती°. ^६ C.,

M. सहज°. ^७ C. तेऽपि. ^८ Fsb. (आदिच्चो.....तेजसा.)

^९ Fsb—जाती°. ^{१०} C. विनेय, Fsb. (व्याख्या) °नेय्य. ^{११} M. दट्ठं.

^{१२} M. विजि°, C. विज्ज°. ^{१३} M. विसा°. ^{१४} M. आसवऽस्स.

(६७—भद्रावुधमाणवपुच्छा ५।१३ (१२))

ओकं^१ जहं तण्ह^२ च्छिदं अनेजं (इच्चायस्मा भद्रावुधो) ,
 नन्दिजहं^३ ओघतिण्णं विमुत्तं ।
 कप्पंजहं अभियाचे सुमेघं ,
 सुत्वान नागस्स अपनमिस्सन्ति^४ इतो ॥१॥
 नाना जना जनपदेहि संगता , तव वीर^५ वाक्यं अभिकंखमाना ।
 तेसं तुवं साधु वियाकरोहि , तथा हि ते विदितो एस धम्मो ॥२॥
 आदानतण्हं विनयेथ सब्बं (भद्रावुधाति भगवा) ,
 उद्धं अधो तिरियं चापि^६ मज्झे ।
 यं यं हि लोकास्मि^७ उपादियन्ति ,
 तेनेव मारो अन्वेति जन्तुं ॥३॥
 तस्मा पजानं न उपादियेथ , भिक्खु सतो किञ्चनं सब्बलोके ।
 आदानसत्ते इति पेक्खमानो , पजं इमं मच्चुधेय्ये^८ विसत्तंजति ॥४॥

भद्रावुधमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(६८—उदयमाणवपुच्छा ५।१४ (१३))

झायिं विरजमासीनं (इच्चायस्मा उदयो) कतकिच्चं अनासवं ।
 पारगुं सब्बधम्मानं अत्थि पज्जेन आगमं ।
 अज्जा^९ विमोक्खं पब्रूहि अविज्जाय पभेदनं ॥१॥
 पहानं कामच्छन्दानं^{१०} (उदयाति भगवा) दोमनस्सान चूभयं ।
 धीनस्स च^{११} पनूदनं^{१२} कुक्कुच्चानं निवारणं ॥२॥
 उपेक्खा^{१३} सतिसमुद्धं धम्मतक्कपुरेजवं ।
 अज्जाविमोक्खं पब्रूमि अविज्जाय पभेदनं ॥३॥
 किं^{१४} सु संयोजनो लोको किं सु तस्स विचारणं^{१५} ।
 किम्सज्जस्स विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥४॥

^१ M. ओघं°. ^२ C. कण्ह°. ^३ M. नन्दिज्जहं, कप्पज्जहं.

^४ M. अपलामिस्सन्ति. ^५ M. चीरं. ^६ C., M. वाजपि. ^७ M. °स्मि.

^८ M. °धेय्यं. ^९ M. अज्जाविमोक्खं, अज्जा°. ^{१०} M. कामच्छन्दानं. ^{११} C.,

M. नास्ति ^{१२} M., Fsb—पनूदनं. ^{१३} C. उपेखा°. ^{१४} M. कि.

नन्दी^१संयोजनो लोको वितक्कस्स विचारणा^२ ।
 तण्हाय विप्पहानेन निब्बाणं इति वुच्चति ॥५॥
 कथं सतस्स चरतो^३ विज्जाणं उपरुज्झति ।
 भगवन्तं^४ पुट्ठुमागम्म^५ तं सुणोम वचो तव ॥६॥
 अज्झत्तं च वहिद्धा च वेदनं नाभिनन्दतो ।
 एवं सतस्स चरतो विज्जाणं उपरुज्झतीति ॥७॥

उदयमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(६६—पोसालमाणवपुच्छा ५।१५ (१४))

यो अतीतं आदिसति^६ (इच्चायस्मा पोसालो) अनेजो^७ छिन्नसंसयो ।
 पारगुं सब्बधम्मनं अत्थि पम्हेन आगमं ॥१॥
 विभूतरूपसज्जिस्स सब्बकायप्पहायिनो^८ ।
 अज्झत्तं च वहिद्धा च नत्थि किञ्चीति पस्सतो ।
 ज्जाणं सक्कानुपुच्छामि कथं नेय्यो तथाविधो ॥२॥
 विज्जाणद्वितियो सब्बा (पोसालाति भगवा) अभिजानं तथागतो ।
 तिट्ठन्तमेनं जानाति विमुत्तं तप्परायणं ॥३॥
 आकिञ्चज्जासंभवं^९ जत्वा^{१०} नन्दी^{११} संयोजनं इति ।
 एवमेव^{१२} मभिज्जाय ततो तत्थ विपस्सति ।
 ऐतं^{१३} ज्जाणं तथं तस्स^{१४} ब्राह्मणस्स वुसीमतोऽति ॥४॥

पोसालमाणवपुच्छा निट्ठता ।

(७०—मोघराजमाणवपुच्छा ५।१६ (१५))

द्वाहं सक्कं अपुच्छिस्सं^{१५} (इच्चायस्मा मोघराजा) न मे व्याकासि चक्खुमा ।
 याव ततियं च^{१६} देविमि^{१७} व्याकरोतीति^{१८} मे सुतं ॥१॥

^१ C., M., Fsb—°णा, °णो. ^२ N. °मागम्हा. ^३ M. नन्दि°.
^४ M. °णा, °णो. ^५ C. सरतो. ^६ M. Fsb—भवन्तं. ^७ M. आदिस्सति.
^८ हस्तलेखे अनेज्जो. ^९ M. °पहायिनो. ^{१०} B. आकिञ्चज्ज°. ^{११} C.
 Fsb—नास्ति. ^{१२} M. नन्दि. ^{१३} M. एवमेत°. ^{१४} M. एवं. ^{१५} C.
 तत्थ. ^{१६} C. °स्स. ^{१७} M. व०. ^{१८} M. व्या°.

अयं लोको परो^१ लोको ब्रह्मलोको सदेवको ।
 दिट्ठि^२ ते नाभिजानामि^३ गोतमस्स यसस्सिनो ॥२॥
 एवं^४ अभिक्कन्तदस्सावि अत्थि पञ्हेन आगमं ।
 कथं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सति^५ ॥३॥
 सुञ्जातो लोकं अवेक्खस्सु मोघराज^६ सदा सतो ।
 अत्तानुदिट्ठि ऊहच्च^७ एवं मच्चुनरो सिया ।
 एवं लोकं अवेक्खन्तं मच्चुराजा न पस्सतीति ॥४॥

मोघराजमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(७१—पिंगियमाणवपुच्छा ५।१७ (१६))

जिण्णोऽहमस्मि अवलो वीतवण्णो (इच्चायस्मा पिंगियो) ।
 नेत्ता न सुद्धा सवनं न फामु ।
 माहं नस्सं मोमुहो अन्तराय^८ ।
 आचिक्खधम्मं यमहं विजञ्जं ।
 जातिजराय^९ इध विप्पहानं ॥१॥
 दिस्वान रूपेसु विहञ्जमाने (पिंगियाति भगवा) ,
 रूपन्ति रूपेसु जना पमत्ता ।
 तस्मा तुवं पिंगिय अप्पमत्तो ,
 जहस्सु रूपं अपुनब्भवाय ॥२॥
 दिसा चतस्सो विदिमा चतस्सो , उद्धं अधो दस दिसता^{१०} इमायो ।
 न तुय्हं^{११} अदिट्ठं अमुतं^{१२} मुतं वा ,
 अथो^{१३} अविञ्जातं^{१४} किञ्च^{१५} नमत्थिलोके ।
 आचिक्ख धम्मं यमहं विजञ्जं ,
 जातिजराय इध विप्पहानं ॥३॥

^१ C., M. परलोको. ^२ M. दिट्ठि. ^३ M. °जानाति. ^४ C. Fsb-
 एतं. ^५ C. Fsb-तीडति. ^६ C., M. Fsb. °राजा. ^७ M. उहच्च.
^८ M. °रायं. ^९ Fsb-°जाती. ^{१०} M., N., Fsb-दिसा. ^{११} C.
 तुय्ह. ^{१२} M., N., C. अमुतं, अमुतं. Fsb-अमुतामुतं वा. ^{१३} M. नास्ति
^{१४} C. °विञ्जातं (Metricausa.) ^{१५} Fsb-किञ्चनं, N. किञ्च
 नत्थि. M. किञ्चनं, किञ्चनं.

तण्हाधिपन्ने मनुजे पेक्खमानो (पिंगियाति भगवा) ,

सन्ताप जाते जरसा परेते ।

तस्मा तुवं पिंगियो अप्पमत्तो ,

जहस्सु तण्हं अपुनब्भवायाति ॥४॥

पिंगियमाणवपुच्छा निट्ठिता ।

(७२—पारायणसुत्तं ५।१८)

इदमवोच भगवा मगधेसु विहरन्तो पासाणके चेतिये, परिचारक^१ सोल्लमानं ब्राह्मणानं अज्झिट्ठो पुट्ठो^२ पुट्ठो^३ पज्जे व्याकासि^४ । एकमेकस्स चेज्जि^५ पज्जहस्स अत्थं अज्जाय धम्मं^६ अज्जाय^७ धम्मानुधम्मं पटिपज्जेय्य, गच्छेय्येव, जरामरणस्स पारं । पारंगमनीया इमे धम्माऽति तस्मा इमस्स धम्मपरियायस्म पारायणं त्वेव अधिवचनं ।

अजितो तिस्समेत्तेय्यो पुण्णको अथ मेत्तगू ।

धोतको उपसीवो च नन्दो च अथ हेमको ॥१॥

तोदेय्यकप्पा दुभयो जानुकण्णी च पण्डितो ।

भद्रावुधो उदयो च पोसाळो चापि ब्राह्मणो ।

मोघराजा च मेधावी पिंगियो च महा इमि ॥२॥

एते बुद्धं उपागच्छुं^८ संपन्नचरणं इमि ।

पुच्छन्ता निपुणे पज्जे बुद्धसेट्ठं उपागमुं ॥३॥

तेसं बुद्धो व्याकामि^९ पज्जे पुट्ठो यथातथं ।

पज्जानं वेय्याकरणेन^{१०} तोसेमि ब्राह्मणे मुनि ॥४॥

ते तोसिता चक्खुमता बुद्धेनादिच्चवन्धुना ।

ब्रह्मचरियमचरिमु^{११} वरपज्जस्स सन्तिके ॥५॥

एकमेकस्स पज्जहस्स यथा बुद्धेन देसितं ।

तथा यो पटिपज्जेय्य गच्छे पारं अपारतो ॥६॥

अपारा पारं गच्छेय्य भावेन्तो मग्गमुत्तमं ।

मग्गो सो^{१२} पारं गमनाय^{१३} तस्मा पारायणं इति ॥७॥

^१ C. Fsb—वारक°. ^२ M. नास्वि ^३ M. पज्जं व्याकासि. ^४ M. नास्ति ^५ M. नास्ति ^६ M. °गच्छुं. ^७ M. ब्या° Fsb—वियाकासि. ^८ Fsb—वेय्याकरणे. ^९ M. अचा°. ^{१०} C. Fsb. (सो) ^{११} C. पारगम°. ^{१२} C. पारगम°.

पारायणमनुगायिस्सं (इच्छायस्मा पिंगियो)

यथा^१ अट्ठिक्ख तथा अक्खासि^२ विमलो भूरिमेधसो ।

निक्कामो^३ निब्बनो^४ नाथो^५ किस्स हेतु मुसा^६ भणे ॥८॥

पहीनमलमोहस्स मानमक्खप्पहायिनो ।

हन्दाहं कित्तयिस्सामि गिरं वण्णूपसंहितं ॥९॥

तमोनुदो बुद्धो समन्तचक्खु, लोकन्तगू सब्बभवातिवत्तो ।

अनासवो सब्बदुक्खप्पहीनो, सच्चव्हयो ब्रह्मे^७ उपासितो मे ॥१०॥

दिजो यथा कुब्बनकं पहाय, बहुप्पलं काननं आवसेय्य ।

एवंज्पहं अप्पदस्से^८ पहाय, महोदधिं हंसरिवज्ज्जपत्तो^९ ॥११॥

ये ज्मे पुब्बे वियाकंसु हरं गोतमसासना “इच्छासि, इति भविस्सति” ।

सब्बं तं इतिहीतिहं सब्बं तं तक्कवड्ढनं ॥१२॥

एको^{१०} तमनुदासी^{११} नो जातिमा^{१२} सो पभं करो ।

गोतमो भूरिपज्जाणो गोतमो भूरिमेधसो ॥१३॥

यो मे धम्ममदेसेसि^{१३} सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१४॥

किं नु^{१४} तम्हा विप्पवसज्जि^{१५} मुहुत्तमपि पिंगिय^{१६} ।

गोतमा भूरिपज्जाणा^{१७} गोतमा भूरिमेधसा^{१८} ॥१५॥

यो ते धम्ममदेसेसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१६॥

नाहं तम्हा विप्पवसामि मुहुत्तमपि ब्राह्मण ।

गोतमा भूरिपज्जाणा गोतमा भूरिमेधसा ॥१७॥

यो मे धम्ममदेसेसि सन्दिट्ठिकमकालिकं ।

तण्हक्खयमनीतिकं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ॥१८॥

पस्सामि नं मनसा चक्खुनाज्ज^{१९}, रत्तिदिवं ब्राह्मण अप्पमत्तो ।

नमस्समानो विवसेमि रत्ति, तेनेव^{२०} मज्जामि अविप्पवासं^{२१} ॥१९॥

^१ M. तथा. ^२ M. यथादक्खि तथाक्खासि Fsb—(यथा...अक्खासि)

^३ B. निक्कामो निक्खामो. ^४ M. निप्पुनो, निब्बूनो. ^५ M., N. नागो.

^६ C., M. नास्ति. ^७ C., M. Fsb. ब्रह्म. ^८ M. °दसे. ^९ M. हंसो

रिवज्ज्जपत्तो. ^{१०} C. एसो. ^{११} C. °नुदोसीनो. ^{१२} M. जुतिमा. ^{१३} C.

धम्मं देसेसि. ^{१४} M. न. ^{१५} C. °वस्सी, M. °वसति. ^{१६} C. पूजये,

°यो. ^{१७} M. °णो. ^{१८} C., M. °सो. ^{१९} M. °च. ^{२०} C.

येनेव. ^{२१} M. °वासि.

सद्धा च पीती च मनो सती च , नापेत्ति^१ मे गोतमसासनहमा ।
 यं यं दिसं वजति भूरिपञ्चो , स तेन तेनेव नतोऽहमस्मि ॥२०॥
 जिण्णस्स मे दुब्बलयामकस्स , तेनेव कायो न पलेति^२ तत्थ ।
 संकप्पयत्ताय^३ वजामि निच्चं , मनो हि मे ब्राह्मण तेन युत्तो ॥२१॥
 पंके सयानो^४ परिफन्दमानो दीपा दीपं उपप्लवि^५ ।
 अथऽद्दसांसि संबुद्धं ओघतिण्णमनासवं^६ ॥२२॥
 यथा अहं वक्कलि मुत्तसद्धो ,

भद्रावुधो आळविगोतमो च ।

एवमेव^७ त्वंऽपि पमुच्चस्सु^८ सद्धं ,

गमिस्ससि त्वं^९ पिगियमच्चुधेय्यपारं^{१०} ॥२३॥

एस भिय्यो पसीदामि सुत्वान मुनिनो वचो ।

विवत्तच्छदो^{११} संबुद्धो अखिलो पटिभानवा^{१२} ॥२४॥

अधिदेवे अभिञ्जाय सब्बं वेदि परोवरं ।

पञ्चानन्तकरो सत्था कंखोनं पटिजानतं^{१३} ॥२५॥

असंहीरं असंकुप्पं यस्स नत्थि उपमा क्वचि ।

अद्धा गमिस्सामि न मेऽत्थ कंखा ,

एवं मं धारेहि^{१४} अधिमुत्तचित्तं^{१५} ॥२६॥

पारायणवग्गो निट्ठितो ।

निट्ठितो सुत्तनिपातो

अट्ठभाणवारपरिमाणाय पाळिया ।

^१ C. नापेत्त, M. नामे कि. Fsb—नामेन्ति. ^२ B. मरेति, पलेति.

^३ C., M. °यन्ताय. ^४ Fsb—(सयानो). ^५ M. उपप्लवि, C. उप्पलवि.

^६ तथा Fsb—नास्ति. °तिणं. ^७ एवं त्वं. ^८ M. पमुच्चस्सु, C., Fsb.—

पमुच्चयस्सु. ^९ Fsb—(त्वं). ^{१०} M. मच्चुधेय्यस्स पारं. ^{११} M. विवट्ट°.

^{१२} C., M. °भाणवा. ^{१३} C. परिजानकं. ^{१४} M. Fsb—पधारेहि

नास्ति—मं, C. धारेहि नास्ति—मं. ^{१५} C. Fsb—अवित्तचित्तं.

PRINTED BY M. N. PANDEY AT THE A. L. J. PRESS, ALLAHABAD
AND PUBLISHED BY UTTAM BHIKSHU, RANGOON
